

DANISH

ALTERNATIV FAMILIEPLEJE

ALFACA

En vejledning til brug for personale, som arbejder med familier, der modtager uledsagede børn og med uledsagede børn, der bor hos værtsfamilier

ALTERNATIV FAMILIEPLEJE

ALFACA

En vejledning til brug for personale, som arbejder med familier, der modtager uledsagede børn og med uledsagede børn, der bor hos værtsfamilier

© Nidos, Røde Kors i Danmark, Jugendhilfe Süd-Niedersachsen, Minor-Ndako, Organization for Aid to Refugees, august 2016

Udgivet af: Nidos, Maliebaan 99, 3581 CH Utrecht, Nederlandene

Tekst: Marjan Schippers, Peter van de Pol and Liedewij de Ruijter de Wildt (Nidos), Kerstin Thys (Minor-Ndako), Marie Krogshøj Larsen (Røde Kors i Danmark), Zima Massoumi (Jugendhilfe Süd-Niedersachsen) og Martin Rozumek (Organization for Aid to Refugees).

Sproglig gennemgang: Røde Kors' Tolkesektion

Layout/Design: BakOS DESIGN

INDHOLD

INDLEDNING	8
0.1 OM DENNE VEJLEDNING	9
0.2 FAMILIEBASERET OMSORG: RETSGRUNDLAGET	11
2.2.1 FN's virkemidler	11
0.2.2 EU-lovgivning	15
0.2.3 EU-politik	17
0.3 FAMILIEBASERET INDKVARTERING I FORHOLD TIL ANDRE MODTAGEFORMER	18
0.4 HVORDAN FAMILIEBASERET OMSORG KAN ORGANISERES	20
0.5 TERMINOLOGI	21
0.6 OVERSIGT OVER UDBUD AF FAMILIEBASERET INDKVARTERING AF ULEDSAGEDE BØRN I EUROPÆISKE LANDE	23

MODUL 1	26
1.1 GENEREL VIDEN OM ARBEJDET MED MÅLGRUPPEN OG DENS SÆRLIGE SITUATION	27
1.1.1 Indledning	27
1.1.2 Baggrundsinformation om uledsagede børn	28
1.1.3 Uledsagede børns udvikling	29
1.1.4 Psykologisk trivsel	32
1.1.5 Sikkerhedsrisici	34
1.2 AT ARBEJDE I ET TVÆRKULTURELT MILJØ	36
1.2.1 Indledning	36
1.2.2 Kulturelt sensitiv kommunikation	36
1.2.3 Det uledsagede barns kulturelle baggrund	37
1.2.4 Særlige kulturelle opmærksomhedspunkter i forhold til det uledsagede barns situation	41
1.2.5 Særlige kulturelle opmærksomhedspunkter i forhold til risiko for overgreb i forhold til det uledsagede barn	42

1.3 BEHOV FOR VEJLEDNING	46
1.3.1 Indledning	46
1.3.2 Uledsagede børns basale behov efter flugten	46
1.3.3 Beskyttelsesfaktorer for uledsagede børn	49
1.3.4 Vejledning om familiesammenføring	51
1.3.5 Myndig ved 18 år	52
1.3.6 Vejledning om asylansøgningens udfald – hjemrejse eller integration	52
1.4 EMPOWERMENT AF ULEDSAGEDE BØRN	56
1.4.1 Indledning	56
1.4.2 At fremme resiliens	56
1.4.3 Inddragelse af familienetværket	57
MODUL 2	60
2.1 INDLEDNING	61
2.1.1 Indkvartering i familier	61
2.1.2 Placering i familier med samme kulturelle baggrund som barnet eller i etnisk indfødte familier?	62
2.2 REKRUTTERING AF FAMILIER	64
2.2.1 Indledning	64
2.2.2 Hvordan man rekrutterer	64
2.2.3 Hvilke familier rekrutteres: Vigtig karakteristik af værtsfamilier	68
2.3 SCREENING AF FAMILIER	71
2.3.1 Indledning	71
2.3.2 Hvem screenes hvornår	71
2.3.3 Hvordan screener man	74
2.4 MATCHNING OG PLACERING	76
2.4.1 Indledning	76
2.4.2 Matchning	77
2.4.3 Placering	81

LITTERATURLISTE	88
ANNEX 1	90
NEDERLANDSK SCREENINGSVÆRKTØJ TIL VURDERING AF VÆRTSFAMILIER	90
Del I: Liste over obligatoriske spørgsmål	90
Del II: Vurdering og beslutning	94
Konklusion:	95
ANNEX 2	
NIDOS MATCHNINGSFORMULAR	96
ANNEX 3	102
LEDSAGER-SCREENINGSSAMTALE FRA RØDE KORS DANMARK	102
ANNEX 4	105
STANDARD FOR TILSYN MED PRIVATINDKVARTERING AF ULEDSAGEDE MINDREÅRIGE ASYLANSØGERE	105

0

INDLEDNING

0.1 OM DENNE VEJLEDNING

Denne vejledning er tænkt som en støtte til professionelle, der arbejder med familier der modtager uledsagede børn, og med uledsagede børn der bor hos værtsfamilier. Den kan være til gavn for mange forskellige faggrupper, alt afhængigt af, hvilket land de arbejder i og hvordan systemet for børneomsorg fungerer i det pågældende land. Den kan derfor bruges af værger (professionelle, semiprofessionelle eller frivillige), socialrådgivere, mentorer, ansatte i modtagecentre, adfærdsforskere, psykologer eller andre med fagligt ansvar for placering og modtagelse af uledsagede børn i familier.

Vejledningen udgør en del af træningen i Alternativ Familiepleje, ALFACA (*Alternative Family Care*), der også indeholder et e-læringssystem. En PDF-version af guiden og e-læringssystemet, såvel som litteratur, værktøjer og yderligere oplysninger kan findes på ENGIs hjemmeside www.engi.eu (ENGI = *European Network of Guardianship Institutions*).

ALFACA-vejledningen indeholder alle de grundlæggende oplysninger om arbejdet med værtsfamilier, der tager sig af uledsagede børn. De vigtigste værktøjer kan findes i denne manuals appendiks, og yderligere nyttige værktøjer kan findes på hjemmesiden. E-læringssystemet giver brugerne mulighed for at anvende vejledningens information i øvelsessituationer. Ønskes yderligere viden på området, henvises til litteraturhenvisningerne på hjemmesiden.

Baggrund

ALFACA-træningen blev udviklet som en del af 2015-2017 ALFACA-projektet, der er medfinansieret af Europa-Kommissionen og koordineret af Nidos (Nederlandene) og dennes partnere Jugendhilfe Süd-Niedersachsen (JSN, Tyskland), Organization for Aid to Refugees (OPU, Tjekkiet), Røde Kors i Danmark, Minor-Ndako (Belgien) og Kija (Østrig).

Nidos, JSN og Røde Kors i Danmark har det største erfaringsgrundlag med indkvartering i værtsfamilier. Både Minor-Ndako og Kija er først for nyligt begyndt at tilbyde denne form for indkvartering, og OPU har endnu ingen erfaringer på området, men har til hensigt at implementere en ordning med værtsfamilier.

Nidos og JSN tilbyder indkvartering i familier på både midlertidig og langsigtet basis. Nidos benytter primært familier med samme kulturelle baggrund som barnet (både beslægtede og ikke-beslægtede familier), mens JSN hovedsageligt arbejder med etnisk tyske familier (ikke-beslægtede). Røde Kors i Danmark tilbyder kun indkvartering i beslægtede familier.

Initiativet til at udvikle denne form for uddannelse kom fra RLF-projektet ("*Reception and Living in Families*"), der stod på i årene 2013-2015¹. Projektet gav et overblik over de, på daværende tidspunkt, mest anvendte modtagelsessystemer i forhold til alternativ pleje, eller, mere præcist, familiebaseret pleje for uledsagede børn i EU-medlemslandene, Norge og Schweiz (se oversigt i afsnit 1.6). En anbefaling fra dette projekt var, at udvikle praksisorienteret undervisning for værger, socialrådgivere og andet personale, der arbejder med uledsagede børn, som støtte i etableringen af professionel familiebaseret pleje/indkvartering.

På enkeltsagsniveau er de forskellige landes tilgang til opgaveløsningen meget ens, hvilket gør øget samarbejde, videndeling og uddannelse interessant og kan skabe potentiel merværdi for alle involverede parter. Europæiske udbydere af modtage- og plejeforhold i de respektive lande kan lære meget af hinanden. Indkvartering af uledsagede børn i familier har meget til fælles – der er kun mindre forskelle i arbejdets praktiske indhold fra det ene land til det andet, hvorimod der er betydelige forskelle, når de samme ydelser udbydes til andre målgrupper. Det er

¹ Samfinansieret af EU og koordineret af Nidos og partnere CHTB (Storbritannien) og SALAR (Sverige).

derfor gavnligt at koordinere og udvikle værktøjer og uddannelse med henblik på at rekruttere og screene egnede og villige værtsfamilier, foretage gode match, og støtte både barn og familie i løbet af placeringen. Det samme gør sig gældende for træning af familierne i, hvordan denne særlige gruppe af børn, som lever med flere kulturer, bedst håndteres, og hvordan de støttes i at håndtere tab og andre traumatiske oplevelser. Dette vil forbedre plejeydelsen og reducere antallet af afbrudte placeringer.

Denne indledning giver professionelle, der arbejder med uledsagede børn, oplysninger om retsgrundlaget for indkvartering og eksempler på oplevelser med indkvartering af denne målgruppe i familier. Den skal tjene til at forklare den generelle kontekst i forhold til indkvartering i familier.

Modul 1 kaster lys over den generelle tilgang til støtte af uledsagede børn. Der fokuseres her på den særlige situation, som disse børn befinder sig i, og deres behov for vejledning, samt på det særlige ved at arbejde i et interkulturelt miljø.

Hjemmesiden indeholder mere dybdegående materiale, der primært retter sig mod specialiserede professionelle. Her finder man målrettet undervisning for dem, der er interesseret i, hvordan uledsagede børn med personlige udviklingsproblemer bedst støttes.

Modul 2 indeholder detaljerede oplysninger om at rekruttere, screene og matche familier og om at placere et barn i en værtsfamilie.

0.2 FAMILIEBASERET OMSORG: RETSGRUNDLAGET

Dette kapitel beskriver de internationale retlige rammer for modtagelse af uledsagede børn. Heri fremhæves det ansvar, og de rettigheder og minimumstandarder, der skal overholdes iht. FN's virkemidler, EU-lovgivning og EU-politik².

2.2.1 FN's virkemidler

FN's Konvention om Barnets Rettigheder (20/11/1989)

Af præamblen til FN's Konvention om Barnets Rettigheder (Børnekonventionen) fremgår følgende:

“ [De i konventionen deltagende stater...] anerkender, at barnet med henblik på fuld og harmonisk udvikling af sin personlighed bør vokse op i et familiemiljø, i en atmosfære af glæde, kærlighed og forståelse”.

Børnekonventionens artikel 20 slår fast, at børn, der midlertidigt eller konstant er afskåret fra deres familiemæssige omgivelser, har ret til særlig beskyttelse og bistand fra statens side. I modsat fald bør alternativ pleje sikres gennem familiepleje, Kafala efter islamisk lov, adoption eller anbringelse i passende børneinstitutioner. Børnekonventionen kræver også, at de “deltagende nationer” tager behørig hensyn til kontinuitet i et barns opvækst og til barnets etniske, religiøse, kulturelle og sproglige baggrund.

Børnekonventionens artikel 22 uddyber, at børn, der søger asyl, eller som har fået asyl, skal modtage passende beskyttelse og humanitær bistand i forbindelse med varetagelsen af deres rettigheder. Såfremt ingen af forældrene eller øvrige familiemedlemmer kan lokaliseres, har barnet samme ret til beskyttelse som ethvert andet barn, der permanent eller midlertidigt, uanset årsagen, er afskåret fra sine familiemæssige omgivelser.

Håndhævelsen af Børnekonventionen overvåges af FN's Komité for Barnets Rettigheder. Uafhængige eksperter udsteder generelle anbefalinger med hensyn til Børnekonventionens bestemmelser. De mest relevante anbefalinger vedrørende placering af uledsagede børn er følgende:

FN's Komité for Barnets Rettigheder, generel anbefaling nr. 6 (2005) om behandling af uledsagede børn og børn adskilt fra deres familie, der befinder sig udenfor deres oprindelsesland

Denne anbefaling sætter fokus på den sårbare situation, som uledsagede børn og børn adskilt fra deres familie befinder sig i, og giver vejledning i beskyttelse, pleje og behandling af uledsagede børn.

² Dette afsnit blev oprindeligt skrevet af Nidos til rapporten om RLF-projektet.

I afsnittene 39–49 understreges det, at Børnekonventionens artikel 20 og 22 udtrykkeligt gælder for uledsagede børn. Af afsnit 40 fremgår det endvidere, at når der vælges indkvarteringsmuligheder, skal barnets særlige sårbarhed ved ikke alene at have mistet forbindelsen med sit familiemiljø, men også ved at befinde sig uden for sit hjemland, såvel som barnets alder og køn tages i betragtning”.

Afsnit 40 fastlægger også følgende parametre for særlige bolig- og plejeordninger:

- børnene bør som udgangspunkt ikke frihedsberøves.
- ændringer af indkvarteringsforhold for uledsagede børn og børn adskilt fra deres familie bør kun finde sted, hvor det tjener barnets tarv.
- søskende bør blive sammen.
- et barn, der ankommer ledsaget af voksne slægtninge eller har slægtninge, der allerede bor i asyllandet, bør have tilladelse til at blive sammen med disse, medmindre det er i modstrid med barnets tarv. På grund af barnets særlige sårbarhed bør de sociale myndigheder regelmæssigt vurdere dette.
- uanset hvilke plejeforhold, der er arrangeret for uledsagede børn eller børn adskilt fra deres familie, bør kvalificeret personale regelmæssigt foretage tilsyn og vurdering af forholdene for at sikre barnets fysiske og psykosociale sundhed.
- lande og øvrige organisationer bør træffe foranstaltninger til at sikre effektiv beskyttelse af rettighederne for uledsagede børn eller børn adskilt fra deres familie, der bor i hjem, hvor familiens overhoved juridisk set er et barn.
- børnene skal holdes underrettet om de plejeordninger, der sættes i værk over for dem, og deres synspunkter skal tages i betragtning. Dette forhold fremhæves igen i afsnit 25 under de generelle anbefalinger.

Børnekomiteens generelle anbefaling nr. 14 (2013) omhandlende barnets ret til, at der først og fremmest tages hensyn til dets tarv (artikel 3, afsnit 1)

Formålet med denne generelle anbefaling er, at forstærke forståelsen for og anvendelsen af barnets ret til at få vurderet, hvordan der bedst tages hensyn til dets tarv, og få dette forhold vægtet som et af de primære hensyn eller, i visse sager, som det vigtigste hensyn.

Det overordnede mål med denne anbefaling er, at promovere en holdningsændring frem mod at udvise fuld respekt for børn som individuelle rettighedsholdere (afsnit 12). Det er komitéens forventning, at de personer, der har med børnene at gøre, herunder forældre og omsorgspersoner, vil støtte sig til denne generelle anbefaling (afsnit 10).

Ifølge denne anbefaling er barnets identitet et af fokusområderne ved vurdering af dets tarv.

I afsnit 55 bliver det fremført, at børn ikke er en homogen gruppe, og derfor bør der, ved bedømmelsen af deres tarv, tages hensyn til diversitet. Et barns identitet er udgjort af karakteristika som køn, seksuel orientering, national oprindelse, religion, tro, kulturel identitet og personlighed. Til trods for at børn og unge har fælles grundlæggende universelle behov, afhænger udtrykket for disse behov af en bred vifte af personlige, fysiske, sociale og kulturelle forhold, samt barnets udviklingsevner. Konventionens artikel 8 garanterer barnets ret til at bevare sin identitet, hvilket må respekteres og tages i betragtning ved vurderingen af barnets tarv.

Vedrørende barnets religiøse og kulturelle identitet, f.eks. når man overvejer plejefamilie eller anden placering, fremgår det af afsnit 56, at der skal tages behørig hensyn til ønsket om kontinuitet i et barns opvækst, samt til barnets etniske, religiøse, kulturelle og sproglige baggrund (artikel 20, afsnit 3), og at beslutningstagere skal tage denne særlige kontekst i betragtning ved vurdering af og afgørelser omkring barnets tarv. Det samme gør sig gældende i forbindelse med adoption, adskillelse fra forældrene eller ved disses skilsmisse. Behørig hensyn til barnets tarv indebærer, at et barn skal have adgang til sit hjemlands og sin families kultur (og sprog om muligt), og mulighed for at få oplysninger om den biologiske familie i overensstemmelse med det pågældende lands love og faglige bestemmelser (jvf. artikel 9, afsnit 4).

Et andet vigtigt element er opretholdelse af familiemiljøet og fastholdelse af relationer.

Det fremgår af afsnit 59, at familien er den grundlæggende enhed i samfundet og den naturlige ramme for alle borgeres og særligt børns vækst og trivsel (Børnekonventionens præambel). Børnekonventionen beskytter også barnets ret til familieliv (artikel 16). Betegnelsen "familie" skal fortolkes i bred forstand, således at det også indebærer biologiske, adoptiv- eller plejeforældre, eller – hvor dette måtte passe bedre – medlemmer af storfamilienetværket eller af samfundet, i overensstemmelse med stedlig sædvane (artikel 5).

FN's Flygtningehøjkommissariats retningslinjer for vurdering af barnets tarv (2008)

I følge Flygtningehøjkommissariatets retningslinjer for barnets tarv skal der tages hensyn til følgende forhold i forbindelse med midlertidige plejeforanstaltninger:

1. Plejefamilieordninger foretrækkes fremfor institutionel omsorg, der som udgangspunkt bør undgås.
2. Eksisterende omsorgssystemer i samfundet skal anvendes, under forudsætning af at de fungerer tilfredsstillende og at barnet ikke her udsættes for fare.
3. Pleje i det udvidede familienetværks regi bør prioriteres. Såfremt en sådan pleje ikke er mulig eller hensigtsmæssig, skal midlertidig pleje finde sted i familiemæssige omgivelser med ordninger, hvor søskende forbliver sammen.
4. Afgørelser bør ikke bygges på hypotetiske udsigter til bedre fremtidige forhold, men bør bero på dokumenterbar historik ift. forholdets tidligere karakteristik.

FN's retningslinjer for alternativ pleje af børn (2010)

FN's retningslinjer for alternativ pleje af børn blev vedtaget ved FN's generalforsamling i 2010.

Formålet, der fremgår af appendikset, angiver følgende:

1. Formålet med disse retningslinjer er at styrke implementeringen af Konventionen om Barnets Rettigheder og af de relevante bestemmelser for andre internationale virkemidler omhandlende beskyttelsen af og trivslen hos børn, der har mistet eller er i fare for at miste forældreomsorg.
2. På baggrund af disse internationale virkemidler, og under hensyntagen til den voksende mængde af teori og erfaringer på området, fastlægges der med disse retningslinjer ønskværdige regler for politik og praksis. De er udviklet med henblik på udbredelse i alle sektorer, der direkte eller indirekte har med alternativ omsorg at gøre, og søger især:
 - (c) at fremme indsatsen for at holde børn i, eller returnere dem til, deres families varetægt, eller – hvis dette ikke lykkes – at finde en anden hensigtsmæssig og permanent løsning, herunder adoption og Kafala efter islamisk ret;
 - (d) at sikre – imens man forsøger at etablere sådanne varige løsninger, eller i tilfælde, hvor det ikke er muligt eller ikke tjener barnets tarv – at man identificerer og yder den mest passende form for alternativ pleje under vilkår, der fremmer barnets fulde og harmoniske udvikling;
 - (e) at understøtte og opfordre regeringer til at gøre deres ansvar og forpligtelser mere gældende i denne sammenhæng, under hensyntagen til det enkelte lands økonomiske, sociale og kulturelle forhold; og
 - (f) at vejlede i forhold til politik, beslutninger og aktiviteter, for alle involveret i social beskyttelse af og trivsel hos børn både i offentlige og private institutioner, civilsamfundet inklusiv.

I de generelle principper og perspektiver vedrørende alternativ pleje fremhæves i afsnit 21, at institutionsanbringelse skal begrænses til tilfælde, hvor et sådant miljø er særligt hensigtsmæssigt, nødvendigt og konstruktivt for det pågældende barn og dets tarv. Det fremgår af afsnit 22, at alternativ pleje for småbørn, især børn under 3 år, bør finde sted i familiemæssige omgivelser, i overensstemmelse med den gældende opfattelse blandt sagkyndige. Undtagelser fra dette princip kan være nødvendige for at undgå adskillelse af søskende, eller hvor placering

sker i nødstilfælde, eller hvor den finder sted for en bestemt og helt begrænset periode, som ved planlagt familiesammenføring eller med anden hensigtsmæssig og varig omsorgsløsning for øje.

Endelig, iflg. afsnit 23, i erkendelse af at opholdssteder og familiebaseret omsorg supplerer hinanden, hvad barnets behov angår, må der i de tilfælde, hvor store institutioner stadig eksisterer, udvikles alternativer. Dette som en del af en overordnet afinstitutionaliseringsstrategi med præcist formulerede mål, der baner vejen for gradvis afvikling af disse institutioner. Til det formål bør landene etablere omsorgsstandards for at sikre kvalitet og vilkår, der vil bidrage til barnets udvikling, som f.eks. individuel omsorg eller omsorg i mindre grupper, og evaluere eksisterende faciliteter ud fra disse standarder. Beslutninger vedrørende etablering af eller tilladelse til etablering af nye institutioner, hvad enten det er i offentligt eller privat regi, bør fuldt ud tage hensyn til disse afinstitutionaliseringsmål og strategier.

Afsnit 18 er værd at nævne vedrørende familiebaseret omsorg: Det fremhæves, at i erkendelse af, at børn uden forældreomsorg i de fleste lande bliver taget vare på under uformelle omsorgsordninger af deres slægtninge og andre, bør landene udvikle hensigtsmæssige metoder, i overensstemmelse med nærværende retningslinjer, til at sikre børnenes trivsel og beskyttelse. Dette med behørig respekt for kulturelle, økonomiske, kønsmæssige og religiøse forskelle og praksisser, der ikke strider mod barnets rettigheder og tarv.

Iflg. artikel 29(b) i retningslinjerne kan alternativ pleje antage følgende former:

- (i) Uformel pleje: Enhver privatordning i et familiemiljø, hvor barnet tages vare på, på løbende eller ikke nærmere defineret basis af slægtninge, venner (uformel slægtspleje) eller af andre personer, på initiativ af barnet, dets forældre eller øvrige personer, uden at denne ordning er blevet dem pålagt af en administrerende, juridisk eller på anden vis akkrediteret myndighed;
- (ii) Formel pleje: Al omsorg ydet i et familiemiljø, påbudt af en sagkyndig administrativ eller juridisk myndighed, og al omsorg ydet på et opholdssted herunder i private rammer, hvad enten beslutningen er taget som resultat af administrative eller juridiske foranstaltninger eller ej.

Iflg. artikel 29(c) kan alternativ pleje kategoriseres som følgende alt efter det miljø, hvori den ydes:

- (i) Slægtspleje: Familiepleje indenfor barnets udvidede familienetværk eller hos nære familievenner, som barnet er bekendt med, uanset om det foregår i formelt eller uformelt regi;
- (ii) Familiepleje: En situation, hvor barnet, med henblik på alternativ pleje, anbringes i et hjemmemiljø hos en familie, som ikke er barnets egen, og hvor en sådan familie er valgt, oplært, godkendt til og ført tilsyn med, med henblik på at yde en sådan form for pleje;
- (iii) Andre former for familiebaserede eller familielignende placeringer;
- (iv) Opholdssteder: Omsorg ydet i ikke-familiebaserede gruppeomgivelser som f.eks. sikre steder i forbindelse med nødsituationer, transitcentre og alle andre kort- og langtidsplejeinstitutioner, herunder bofællesskaber;
- (v) Uafhængige boligordninger for børn under opsyn.

Retningslinjerne gælder for alle offentlige og private enheder og alle personer, der er involveret i omsorgsordninger for børn i et land udenfor deres hjemland, uanset årsag (artikel 141). Uledsagede børn eller børn adskilt fra deres familier, der allerede befinder sig i udlandet, skal i princippet nyde samme beskyttelse og omsorg som ethvert andet barn i det pågældende land (artikel 142).

Ved vurdering af passende omsorg skal uledsagede børn eller børn adskilt fra deres familiers forskellighed, som f.eks. deres etniske baggrund og migrationshistorie eller kulturelle og religiøse forskelle, tages i betragtning i hver enkelt sag (artikel 142).

0.2.2 EU-lovgivning

Både det omarbejdede direktiv vedrørende modtagelse af ansøgere (2013/33/EU)³ og det omarbejdede kvalifikationsdirektiv (2011/95/EU)⁴ fastlægger regler for indkvartering af uledsagede børn. Direktiverne udgør en del af EU's asyllovgivning, der er vedtaget og er blevet – eller snart vil blive gennemført – i alle medlemslande, undtagen Storbritannien, Irland og Danmark.

Direktiv 2013/33/EU

Direktivet fastlægger minimumstandards for modtagelse af ansøgere, der søger om international beskyttelse. Fristen for dets gennemførelse var d. 20. juli 2015. Det gælder ikke for Storbritannien, Irland og Danmark. Det oprindelige direktiv⁵ vil stadig gælde i Storbritannien (dog ikke i Irland og Danmark).

Formålet med dette direktiv er at yde en bedre og mere harmoniseret levestandard for ansøgere, der søger om international beskyttelse overalt i EU, uanset i hvilket medlemsland de indgiver deres ansøgning. Direktivet erstatter Modtagevilkårene af 2003, som fastlægger minimumstandards for modtagelse af asylansøgere. Der formuleres her nye regler vedrørende frihedsberøvelse samt bedre standarder for sårbare personer, herunder (uledsagede) børn. Medlemslandene kan fastlægge mere fordelagtige regler, hvis de ønsker det. Formålet med de nye EU-regler er at tage hensyn til de forskellige nationale retssystemer, at undgå unødvendige administrative eller finansielle belastninger, samt at sætte medlemslandene i stand til mere effektivt at bekæmpe misbrug af asylsystemerne.

På det personlige plan er direktivets anvendelsesområde ikke kun rettet mod asylansøgere, men mod enhver person, der har indgivet ansøgning om international beskyttelse, herunder asyl og subsidiær beskyttelse. Det indeholder et omfattende regelsæt for frihedsberøvelse af ansøgere, der søger om international beskyttelse, herunder f.eks. at uledsagede børn kun må frihedsberøves under ganske særlige omstændigheder og aldrig må fængsles. Direktivet fastlægger også et mere detaljeret regelsæt for vurdering af særlige modtagebehov, som sårbare personer som mindreårige og torturofre måtte udvise.

Det fremgår af direktivets præambel, at medlemslandene ved anvendelsen af dette direktiv bør sikre fuld overholdelse af principperne om barnets tarv og familieenheden, i overensstemmelse med henholdsvis Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder, De Forenede Nationers konvention af 1989 om barnets rettigheder og Den Europæiske Konvention til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder (9). Heri fastslås endvidere, at modtagelse af personer med særlige modtagebehov bør være et prioriteret anliggende for de nationale myndigheder, for at sikre, at modtagelsen tilrettelægges specielt med henblik på at tilgodese målgruppens særlige behov (14).

³ EUROPA-PARLAMENTETS OG RÅDETS DIREKTIV 2013/33/EU af 26. juni 2013.

⁴ EUROPA-PARLAMENTETS OG RÅDETS DIREKTIV 2011/95/EU af 13. december 2011.

⁵ Direktiv 2003/9/EU af 27. januar 2003.

Af artikel 23 fremgår følgende mht. børn:

1. Barnets tarv kommer i første række, når medlemslandene gennemfører de bestemmelser i direktivet, der vedrører mindreårige. Medlemslandene bør sikre en levestandard, der er passende for den mindreåriges fysiske, mentale, åndelige, etiske og sociale udvikling.
2. Ved vurdering af barnets tarv bør medlemslandene især tage behørigt hensyn til følgende faktorer:
 - (a) muligheden for familiesammenføring;
 - (b) den mindreåriges trivsel og sociale udvikling under særlig hensyntagen til pågældendes baggrund;
 - (c) sikkerhedshensyn, navnlig hvis der er risiko for, at den mindreårige er offer for menneskehandel;
 - (d) den mindreåriges egen mening under hensyntagen til pågældendes alder og modenhed.

Af artikel 24 (2) fremgår det, at:

Uledsagede mindreårige, der indgiver ansøgning om international beskyttelse, placeres fra det tidspunkt, hvor de får tilladelse til indrejse, til det tidspunkt, hvor de er nødt til at forlade det medlemsland, hvori ansøgningen om international beskyttelse er indgivet eller behandles:

- (a) hos voksne slægtninge;
- (b) i en plejefamilie;
- (c) i indkvarteringscentre med særlige forhold for mindreårige;
- (d) i andre former for indkvartering, der er egnet for mindreårige.

Medlemslandene kan placere uledsagede mindreårige på 16 år og derover i indkvarteringscentre for voksne ansøgere, hvis det er i overensstemmelse med deres tarv, jvf. artikel 23 (2).

Søskende bør så vidt muligt ikke skilles ad under hensyntagen til den pågældende mindreåriges tarv og navnlig til barnets alder og modenhed. Flytning af uledsagede mindreårige fra et indkvarteringssted til et andet skal begrænses til et minimum.

Kvalifikationsdirektiv, ændret 2011/95/EU

Dette direktiv fastsætter standarder med hensyn til, hvem der opnår international beskyttelse samt indholdet af denne beskyttelse. Lige som det førnævnte modtagedirektiv (2013/33/EU) udgør direktivet et væsentligt lovgivningsmæssigt værktøj med henblik på etablering af et fælles europæisk asylsystem. Det blev vedtaget i 2011 og gælder for alle EU-medlemslande, undtagen Danmark, Irland og Storbritannien. Irland og Storbritannien er fortsat bundet af det oprindelige kvalifikationsdirektiv⁶. De medlemslande, der er bundet af det ændrede direktiv, blev pålagt at ændre den nationale lovgivning i overensstemmelse med direktivet før d. 21. december 2013.

I direktivets præambel (18) anføres det, at medlemslandene først og fremmest bør tage hensyn til "barnets tarv" ved gennemførelsen af dette direktiv i overensstemmelse med De Forenede Nationers Konvention af 1989 om barnets rettigheder. Ved vurdering af barnets tarv bør medlemslandene i særdeleshed tage hensyn til princippet om familiens enhed, den mindreåriges trivsel og sociale udvikling, sikkerhedsovervejelser og den mindreåriges egne synspunkter, under hensyntagen til dens pågældende alder og modenhed.

⁶ Direktiv 2004/83/EU.

Af artikel 31 (3) fremgår det, at:

Medlemslandene bør sikre, at uledsagede mindreårige placeres enten:

- (a) hos myndige slægtninge; eller
- (b) hos en plejefamilie; eller
- (c) i særlige centre for mindreårige, eller
- (d) i andre former for indkvartering, der er egnet for mindreårige.

Der tages i denne forbindelse hensyn til barnets ønsker i overensstemmelse med dets alder og modenhed.

Artikel 31 (4) noterer, at:

Søskende må så vidt muligt ikke skilles ad, af hensyn til de pågældende mindreåriges tarv og navnlig til børnenes alder og modenhed. Flytning af uledsagede mindreårige fra et indkvarteringssted til et andet skal begrænses til et minimum.

0.2.3 EU-politik

EU's handlingsplan for uledsagede mindreårige (2010-2014)⁷ fastslog en fælles tilgang baseret på respekt for børns rettigheder, i særdeleshed for "barnets tarv", som der bør tages hensyn til i alle handlinger foretaget af offentlige myndigheder, der beskæftiger sig med børn. Et af de tre hovedemner vedrørende uledsagede børn, der ifølge planen krævede handling, omhandler modtagelse. En af prioriteringerne er at vurdere nødvendigheden af at indføre et særligt værktøj omhandlende fælles krav til modtagelse.

I den europæiske dagsorden for migration lægges der særlig vægt på behovet for at beskytte børn og følge op på handlingsplanen for uledsagede mindreårige. Der arbejdes på at anvende en samlet tilgang til beskyttelse af børn gennem migrationskæden. Der fokuseres i genhusningsprocessen på sårbare personer, særligt uledsagede mindreårige. Beskyttelse af børn er planlagt til at være en fuldt integreret del af indsatsen i hotspotcentre⁸.

⁷ Handlingsplan for uledsagede mindreårige 2010-2014, COM (2010) 213, endelig version af 6 maj 2010

⁸ Meddelelse fra Kommissionen til Europa-Parlamentet og Det Europæiske Råd om status for implementering af de prioriterede foranstaltninger i den europæiske dagsorden for migration, COM(2016) 85, endelig udgave.

0.3 FAMILIEBASERET INDKVARTERING I FORHOLD TIL ANDRE MODTAGEFORMER

“Skønt det er almindeligt anerkendt, at ophold i familielignende omgivelser er det bedst mulige valg for størstedelen af uledsagede børn, er ophold i familier endnu ikke almindelig praksis, hvad uledsagede børn i EU-medlemslandene angår. Hovedparten af disse børn placeres i institutionelle modtagefaciliteter.”. (de Ruijter de Wildt et al., 2015, s. 6)

De lande, der anvender værtsfamilier, har konstateret, at denne løsning er bedre for børnene. F.eks. har værger i Nederlandene og socialrådgivere i Tyskland indberettet færre hændelser og psykologiske problemer blandt børn, der bor i familier, sammenlignet med børn placeret under andre modtageforhold. Børnene klarer sig bedre, når de bor i en familie. Sammenlignet med andre modtageformer er familiebaseret omsorg også mere bæredygtig. Når et barn fylder 18 år, betyder det ikke automatisk, at det må forlade familien.

Groningen Universitet i Nederlandene forsker i uledsagede børns trivsel, levevilkår og plads i det hollandske samfund. Forskningen fokuserer på indkvartering af uledsagede børn i fire forskellige indkvarteringsformer i Nederlandene (værtsfamilier, små boligenheder for fire børn, kommunale bofællesskaber for 12-15 børn, samt større børnegrupper kaldet “campusser” som en del af modtagecentre).

Kalverboer et al. (2016) bemærkede, at “uledsagede mindreårige i værtsfamilier klarer sig bedst og er mest positive i forhold til deres plads i det nederlandske samfund. Mindreårige, der bor i små boenheder og små kommunale bofællesskaber, savner ofte kærlige bånd, omsorg, støtte og stabilitet i deres liv. Mindreårige i campusser beretter oftest, at de føler sig ensomme, nedtrykte og udelukket fra det nederlandske samfund. De oplever manglende omsorg og støtte fra de voksne. Forskerne vurderede kvaliteten af det børneopdragende miljø i campusserne for at være så lav, at disse faciliteter synes uegnede til uledsagede mindreårige”.

Kalverboer et al. (2016) henviser til flere akademiske studier, der fokuserer på forskellige typer opholdssteder for uledsagede mindreårige under deres flight og indkvartering og på deres behov for at trives og føle sig hjemme i det nye land (Sirriyeh 2013; Söderqvist, Sjöblom & Bülow 2014). Sirriyeh (2013) konkluderer, at i de situationer i England, hvor anbringelse i en plejefamilie var en succes, var de unge integreret i familienetværket og antog familielignende roller og status i forhold til hinanden. Hun kunne berette om positive resultater i placeringer, hvor de unge var involveret i strukturering af hjemmets aktiviteter og kultur, som f.eks. beslutninger i forbindelse med madlavningen. Hun berettede også om positive resultater i placeringer, hvor de unge udviklede tillidsforhold, fortrolighed og gensidighed ift. deres plejeforældre og disses familier, understøttet af synlige symbolske tegn på tillid og omsorg. Selv om forskningen ikke har sammenlignet anbringelser i plejefamilier med andre mulige placeringer, fandt Sirriyeh betydelige fordele ved adgang til familiebaseret omsorg og støtte samt betroede, fortrolige venner og fortalere, når der skulle forhandles grundlæggende serviceydelser sammenlignet med andre mulige placeringer. Söderqvist, Sjöblom og Bülow (2014) undersøgte hjemmekonceptet mht. uledsagede mindreårige, der er placeret på opholdssteder i Sverige. Undersøgelsens resultater bekræfter, at konceptet involverer både objektive elementer, såsom fysiske bygninger og mere subjektive elementer, som f.eks. sindstilstande. Undersøgelsen inkluderede kriterier som at have et stede at sove og spise så vel som en følelse af komfort og sikkerhed. På lignende måde undersøgte Kohli, Connolly og Warman (2010) opfattelsen blandt uledsagede mindreårige i plejefamilier, med hensyn til mad og overlevelse efter ankomsten til Storbritannien. Deres påstand er, at mad har stor betydning. Mad relaterer sig til mange aspekter af at finde et tilflugtssted, definere sit tilhørsforhold i en plejefamilie, og kan også vække stærke følelser af at føle sig hjemme i et nyt land. Flere undersøgelser har konstateret, at en høj grad af støtte fra det omgivende miljø giver de bedste resultater for de fleste uledsagede mindreårige (Nidos 2015b; Ni Raghallaigh 2013; Wade 2011; Wade et al. 2012). Ni Raghallaigh (2013) konkluderede, at unge, der er blevet adskilt fra deres familier, burde tilbydes individuel omsorg. Wade et al. (2012) fandt, at god familiepleje kan udgøre en positiv forskel i mange uledsagede unges tilværelse.

Resultater af tværkulturel, nederlandsk forskning vedrørende trauma, tilknytning og resilience (Ijzendoorn, 2008) er også relevante i debatten om den bedste ramme for uledsagede børns opvækst. Børn udvikler sig godt i mange forskellige kulturer over hele verden, hvor de bliver opdraget af et netværk af omsorgspersoner, i stedet for kun deres mor og far. Disse børn plejer at knytte sig til flere "udvalgte" sensitive voksne – hovedsageligt til biologiske forældre eller andre nært beslægtede voksne (van Ijzendoorn, 2008, s. 216). På den anden side mangler de børn, der vokser op på institutioner eller børnehjem, for det meste stabile og længerevarende bånd med en permanent omsorgsperson. Derfor kan man sige, at de lider af strukturelle omsorgssvigt. Disse børn er udsat for mange skift af omsorgspersoner, som ofte arbejder med skiftende vagter (van Ijzendoorn, 2008, s. 148). De skadelige virkninger af institutionsomsorg for børn der er blevet forladt eller forældreløse børn giver anledning til alvorlig bekymring. Sådanne børn udviser, allerede i en tidlig alder, de skadelige følgevirkninger indenfor alle områder i deres udvikling.

Undersøgelser viser, at adoption kan være en vellykket form for intervention, der kan medføre en betydelig forbedring i barnets udvikling. Adoption har vist, at et barns udvikling er utroligt fleksibel, trods alvorlige afsavn i en tidlig alder og drastiske ændringer i form af nye omgivelser. "Adoptivbørns udvikling forbedres betydeligt efter adoptionen, sammenlignet med jævnaldrende, der forbliver på børnehjem". (van Ijzendoorn, 2008, s. 207) Af denne grund foreslår van Ijzendoorn, at langsigtet anbringelse i familiepleje med gode fremtidsudsigter som intervention kan ligestilles med adoption.

En undersøgelse foretaget af Bronstein, Montgomery & Dobrowolski (2012) omhandlende psykisk sundhed hos uledsagede afghanske mindreårige drenge, indikerer at mindreårige børn, der i værtslandet vokser op i mere eller mindre uafhængige boligformer, udviser flere symptomer på PTSD end børn i familiepleje.

Bronstein et al. beskriver følgende ift. psykisk sundhed: "Nogle faktorer syntes at hjælpe børn med at opbygge deres tilværelser. Stabilitet i en for barnet støttende placering, mulighed for som unge at opnå tilknytning i nye relationer, genoptage uddannelse og opbygge sociale netværk, der bygger bro mellem det gamle og det nye, synes at have beskyttende virkning (Wade. 2011). Når børnene selv gav udtryk for, at de havde fået støtte fra venner, viste dette sig som en beskyttende omstændighed ift. deres psykiske sundhed (Kovacev 2004; Montgomery 2008). Det samme gjaldt også positive skoleoplevelser, som børnene selv berettede om (Kia-Keating & Ellis 2007; Kovacev 2004; Sujoldzic et al. 2006). Wernesjö (2011) påpeger, at der er behov for mere forskning med hensyn til livserfaringer i værtslandet baseret på de uledsagede mindreåriges egne oplevelser, især med fokus på deres trivsel og de faktorer, der påvirker den. Der synes ikke at være mange undersøgelser, der sammenligner mindreårige der opholder sig i forskellige typer omsorgsordninger og deres syn herpå, mht. aspekter som bidrager til deres styrke og resilience".

"Der findes næsten ingen budgetmæssige indvendinger mod indkvartering i familier. Selv om denne type indkvartering generelt set antages for at være billigere end institutionel indkvartering, er det svært at opnå en sammenlignelig pris pr. indkvartering som følge af systemdiversitet (lokale/nationale forhold, arten af ydelser, typen af ansvarlige organisationer, budgetter kombineret med konventionel pleje af unge). Det er derfor umuligt at fremlægge et velfunderet overslag på prisen for indkvartering i familier i de enkelte lande. Det eneste land, der kan fremlægge en klar oversigt over samtlige omkostninger, er Nederlandene, hvor Nidos er ansvarlig for indkvartering i familier på landsplan. Deres tal viser, at indkvartering i familier er billigere end andre modtageformer i landet, som er 3,5 til 6,5 gange dyrere". (de Ruijter de Wildt et al., 2015, s. 128)

"I Venedig i Italien har de også konkluderet, at indkvartering i familier er billigere end andre modtageformer. Det blev besluttet at investere i indkvartering blandt værtsfamilier, da det ikke længere var muligt at opretholde omkostningerne til indkvartering i perioden 2007-2008, som følge af det stigende antal ankomne mindreårige". (de Ruijter de Wildt et al, 2015, s. 63)

JSN har konstateret, at indkvartering i familier er billigere end andre modtageformer; i nogle tilfælde endda op til 50 % billigere.

0.4 HVORDAN FAMILIEBASERET OMSORG KAN ORGANISERES

En række europæiske lande anvender indkvartering i familier som gældende praksis. Udveksling af viden om denne praksis og fremgangsmåderne i de forskellige lande har indtil nu været meget tilfældig og spredt. RLF-projektet har afdækket den aktuelle praksis vedrørende indkvartering af uledsagede børn i familier i Europa. "Den primære grund til, at kun et begrænset antal uledsagede børn bor i familier, er, at der er utilstrækkelig viden om, hvordan man kan øge tilbuddet om familiebaseret omsorg for denne gruppe af børn, f.eks. hvordan man kan rekruttere egnede og villige værtsfamilier. God praksis erfaring forbliver ofte afgrænsede til lokale forhold: Selv om en kommune eller region måtte have udviklet god praksis, bliver den ikke delt med og efterprøvet af andre. Endvidere tilbyder gældende finansiel og organisatorisk struktur sjældent direkte støtte til udviklingen". (de Ruijter de Wildt et al., 2015, s. 128).

Det nationale eller regionale plan?

"I de fleste medlemslande, hvor familiebaseret omsorg tilbydes uledsagede børn, involveres mange offentlige, private eller frivillige organisationer (såvel som bekymrede borgere) i barnets placering. Denne splittede praksis er forskellig på nationalt, regionalt og lokalt plan, afhængig af det pågældende samfund. Praksis drives hovedsageligt af mennesker i det pågældende område, især i en sammenhæng af sociale værdier og ansvarlighed, i stedet for indenfor en udbredt, statskontrolleret ramme, hvor det uden tvivl er mere sandsynligt, at innovativ praksis vil blomstre (selv om den kan være svær at måle)". (de Ruijter de Wildt et al., 2015, s. 128).

"Lovgivning vedrørende omsorg for unge og migration er ikke blevet harmoniseret, med det resultat at kun fire medlemslande samt Norge arbejder med et struktureret system, hvor en bemyndiget eller statscertificeret offentlig, privat eller frivillig instans (på nationalt, regionalt eller lokalt plan) er involveret i et barns placering i en familie. Teoretisk set udgøres systemet af en reguleret foranstaltning, der styres og/eller anvendes på samme måde inden for et konkret geografisk eller administrativt område.

Familien er ansvarlig for det uledsagede barns daglige omsorg i hjemmet og får en løn og/eller godtgørelse for de regnskabspligtige omkostninger. Nederlandene er i praksis det eneste medlemsland med en sådan ramme, der tilbydes alle uledsagede børn (anvendt og fastlagt på det nationale plan af Justits- og Sikkerhedsministeriet). Sverige, Norge, Irland og Storbritannien har systemer, der fungerer indenfor ungdomsforsorgens konventionelle rammer, men som ikke altid muliggør placering i slægts-/netværksfamilier og som i praksis er "fragmenterede" og varierer fra kommune til kommune". (de Ruijter de Wildt et al., 2015, s. 127).

En del af det konventionelle omsorgssystem eller?

Alt afhængigt af nationale eller lokale forhold kan uledsagede børn blive taget vare på indenfor det konventionelle familieplejesystem, ved placeringer i særlige værtsfamilier eller alternative familieplejeforhold. Man kan anvende forskellige fremgangsmåder. "Dette begrundes enten politisk eller efter hvorvidt pågældende land er transitland eller endestation. Det kan også skyldes den måde, hvorpå landene søger at imødekomme børns behov i øvrigt:

- i nogle lande er omsorgsordninger for og placeringer af uledsagede børn inkorporeret i de systemer der gælder for øvrige børn og underlagt samme standarder, mens andre lande anvender et separat system med særskilte standarder for uledsagede børn;
- i nogle lande adresseres børnenes kulturelle behov og derfor benyttes familier med forskellige kulturelle baggrunde, hvorimod andre lande udelukkende anvender etnisk indfødte familier;
- i nogle lande er slægtsplaceringer af uledsagede børn en del af omsorgssystemet, mens det ikke er tilfældet i andre" (de Ruijter de Wildt et al., 2015, s. 128).

0.5 TERMINOLOGI

Uledsaget barn

Betegnelsen “uledsaget barn” anvendes igennem hele manualen i overensstemmelse med den definition, der angives i FN's Komité om Barnets Rettigheds generelle anbefaling nr. 6 omhandlende behandling af uledsagede børn og børn adskilt fra deres familie, der befinder sig uden for deres oprindelsesland. Heraf fremgår følgende:

“Uledsagede børn” (også kaldet uledsagede mindreårige) er børn, der – som defineret i artikel 1 i Børnekonventionen – er adskilt fra begge forældre og andre slægtninge, og som ikke passes af den voksne, der i henhold til lov eller sædvane måtte have ansvar for barnet”.

Betegnelsen “barn” anvendes i hele denne skrivelse i overensstemmelse med definitionen i FN's Konvention om Barnets Rettigheder, dvs. at “I denne konvention forstås ved et barn ethvert menneske under 18 år, med mindre barnet iflg. gældende lov i dets hjemland opnår myndighed på et tidligere tidspunkt”.

Professionelle

Betegnelsen “professionelle” anvendes i denne manual til at betegne personer, som arbejder med værtsfamilier og de uledsagede børn, der bor i værtsfamilierne.

De professionelle kan være mange forskellige typer praktikere afhængigt af det land, de arbejder i, og af det gældende børneforsorgssystem. De kan være værger (professionelle, semiprofessionelle eller frivillige), socialrådgivere, mentorer, ansatte på modtagecentre, adfærdsforskere, psykologer eller andre professionelle faggrupper, der er ansvarlige for modtagelse af uledsagede børn i familier.

Betegnelsen “værge” kan have forskellige betydninger afhængigt af det land, som værgeren arbejder i. På grund af disse betydningsforskelle er det vigtigt grundigt at kende og forstå det system, hvori betegnelsen “værge” anvendes.

I Nederlandene fungerer Nidos som det uledsagede barns “lovformelige værge”. Organisationens er barnets juridiske repræsentant, der har forældreansvaret og er ansvarlig for barnet. De, der støtter og vejleder barnet, har studeret socialt arbejde og som målrettet har gennemgået Nidos' uddannelse i forbindelse med uledsagede børn.

I Belgien udpeges en værge for et uledsaget barn af Dienst Voogdij, der er en føderal regeringsinstans. Værgeren er barnets juridiske repræsentant, og denne har forældresansvaret med henblik på at etablere en holdbar løsning til varetagelse af barnets tarv. Der findes tre forskellige typer af værger: frivillige værger, værger, der arbejder som ansatte hos den NGO, der yder omsorg for uledsagede børn, og selvstændige værger.

I Danmark kan en “personlig repræsentant” enten være en frivillig eller en Røde Kors-ansat. I begge tilfælde er repræsentanten en professionel, der forbereder barnet på interviews med myndighederne og efterfølgende følger op. En “personlig repræsentant” har forældremyndigheden over barnet og fungerer som dets lovformelige bisidder. En sådan person vil altid være til stede ved ethvert møde i løbet af asylprocessen. Hvis barnet får opholdstilladelse, kan man udpege en anden juridisk værge. Det kan skyldes, at barnet har haft en Røde Kors-ansat som repræsentant, og at værger for børn med opholdstilladelser altid er frivillige. Alternativt kan det skyldes, at repræsentanten eller barnet beslutter sig for ikke at fortsætte relationen pga. geografiske eller personlige forhold. Statsforvaltningen vil derefter udpege en ny midlertidig forældremyndighedsindehaver iflg. blandt andet Røde Kors' anbefaling. Det er vigtigt, at barnet (om muligt, og hvis dette ønskes af barnet og repræsentanten) bevarer samme værge, efter det har fået opholdstilladelse, fordi parterne kender hinanden indgående og allerede kan have en stærk tilknytning.

Værtsfamilier

I manualen anvendes betegnelsen "værtsfamilie" som betegnelse for den familie, der tager sig af barnet i modtagelandet i Europa. Dette udtryk anvendes ikke altid. Sådanne familier kan også omtales som "plejefamilier", "modtagefamilier" og "netværksfamilier".

Der findes flere typer værtsfamilier i forskellige lande: De kan f.eks. være "beslægtede familier" (pårørende eller folk, barnet kender) eller "ikke-beslægtede familier" (folk, der ikke er kendt af barnet).

Slægtsfamilie er en familie, der er beslægtet inden for fire grader. Dette vil sige, at det f.eks. kan være den første fætter. Men i "vi-kulturer" kan slægtskab også referere til andre former for tætte relationer, som f.eks. en nabo eller en nær ven.

I den nuværende praksis betyder en "ikke-beslægtet familie" i de fleste tilfælde en "etnisk indfødt familie". Lande som Nederlandene og Tyskland har imidlertid gode erfaringer med familier med samme etnicitet som barnet, der dermed har samme eller lignende baggrund som det uledsagede barn.

0.6 OVERSIGT OVER UDBUD AF FAMILIEBASERET INDKVARTERING AF ULEDSAGEDE BØRN I EUROPÆISKE LANDE⁹

	Nederlandene	Sverige	Storbritannien	Irland	Norge	Tyskland	France	Italy	Belgium	Austria	Switzerland	Finland	Denmark	Luxembourg	Spain	Portugal
Det strukturelle system	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗
Spredt praksis	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Anvendelse af konventionelt familieplejesystem	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✗	✗	?	?
Separat system for uledsagede børn	✓	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗
Anvendelse af indfødte familier	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✗	✗	?	?
Anvendelse af familier med samme etnicitet som barnet	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	?
Anvendelse af traditionel familiepleje (barnet kender ikke familien)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✗	✗	?	?
Anvendelse af slægtspleje (familiemedlemmer og netværk)	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	?	?

⁹ Data stammer fra rapporten om RLF-projektet, s. 134.

NOTES

A series of horizontal dotted lines for taking notes.

NOTES

1

GENERELT OM TILGANGEN TIL STØTTE OG VEJLEDNING AF ULEDSAGEDE BØRN

1.1 GENEREL VIDEN OM ARBEJDET MED MÅLGRUPPEN OG DENS SÆRLIGE SITUATION

1.1.1 Indledning

Mindreårig, ensom og flygtning: et uledsaget barn er yderst sårbart. Barnets baggrund som fordrevet, dets forhold til familie og netværk samt udsigten til mulig repatriering taget i betragtning, er det yderst vigtigt, at de personer, der vejleder barnet, har en grundlæggende viden om uledsagede børns særlige situation. Dette er også vigtigt ift. rekruttering og vejledning af værtsfamilier.

Arbejdet med flygtningebørn kræver en respektfuld tilgang, kulturel sensitivitet og et åbent sind overfor barnets baggrund, værdier og oplevelser.

Det er vigtigt, at:

- anerkende og respektere barnet i den rolle, det ønsker og magter at have i familien; den selvstændighed barnet har udviklet under flugten; dets religion; dets behov for kontakt med sin biologiske familie; tidligere traumatiske oplevelser og de tab barnet har oplevet;
- udvise interesse og respekt for barnets opfattelse af sygdom, dets egne forklaringer herfor samt mulige løsningsforslag;
- når som helst det er muligt, at facilitere barnets kontakt med sin biologiske familie, og inddrage familien i barnets trivsel, udvikling og asylproces;
- vurdere flg. risici: pres fra menneskesmuglere/-handlere, æresrelateret vold skulle barnet begynde at afvige fra "normen", kvindelig omskæring samt tvangsægteskaber.

I dette modul behandles specifikke emner mere uddybende.

1.1.2 Baggrundsinformation om uledsagede børn

Dette afsnit beskriver den baggrund, som de børn, der på egen hånd har forladt deres hjemland og er flygtet til Europa, har med sig.

At være flygtning, ensom og mindreårig

Uledsagede mindreårige er unge, som er flygtet til Europa uden deres forældre eller en lovformelig værge. Først og fremmest betyder det, at de har været alene med alle de svære, ofte dramatiske oplevelser i løbet af flugten og migrationsprocessen. Det betyder også, at de har været nødt til at klare disse oplevelser selv. De mangler den nødvendige støtte – på alle planer, men især det følelsesmæssige.

Derudover har årsagen til deres flugt ofte været manglende fremtidsudsigter som følge af krig og fattigdom. Børnene medbringer deres erfaringer fra en dagligdag præget af fare, sorg og tab.

Først og fremmest har flugten medført, at de har måttet efterlade meget: deres hjem, deres familie og venner, deres skole, deres land og kulturelle baggrund, vaner, sprog, materielle ejendele, social status, diplomer eller dokumentation, mulige fremtidsperspektiver i hjemlandet, osv. Gentagne opbrud og følelsen af at miste er centrale oplevelser for enhver, der har måttet forlade sit hjemland og prøve at opbygge en ny fremtid i et fuldstændigt fremmed land med en helt ukendt kultur. Disse tab, hjemve og oplevelsen af ikke at føle sig hjemme i de nye, ukendte og fremmedartede omgivelser, giver mange af børnene en fundamental følelse af at være blevet rykket op med rode.

“Uledsagede børn er *alene og mindreårige*, de lider altså et afsavn af familien og især kontakten til forældrene. For mange af børnene betyder det, at de har mistet fodfæstet og følelsen af sikkerhed; at de ikke har nogen at stole på. Derudover ser vi, at forældrene kan være yderst tilstedeværende på trods af deres fysiske fravær” (Derluyn, Wille, De Smet & Broekaert, 2005).

Asylprocessen

Når børnene endelig ankommer til Europa, står de over for endnu en periode med stress og usikkerhed som følge af asylprocessen. Selve processen kan være svær at gennemskue, for ikke at nævne de involverede organisationers rolle. Familien derhjemme afventer ofte nervøst asylprocessens udfald, og håber på et positivt svar både på asylansøgningen og de muligheder det åbner for eventuel familiesammenføring. Asylansøgere kan også være blevet instrueret af smuglere eller af andre i deres netværk i, hvad de skal og ikke skal sige om flugten. Dette kan forårsage megen stress hos barnet.

Asylprocessen i de fleste europæiske lande medfører også, at børnene skal være “alene” for at være berettiget til beskyttelse og modtagetjenester for uledsagede børn. Mange af dem frygter at blive sendt tilbage, hvis de udleverer oplysninger om deres familie. Det kan betyde, at de bærer rundt på hemmeligheder, og at det ofte er svært at inddrage det uledsagede barns biologiske familie ift. støtte, tilsyn med og beskyttelse af barnet.

God praksis:

Minor-Ndako og Nidos har haft gode erfaringer med mægling, hvor både det uledsagede barn og dets familie får forklaret barnets konkrete situation (asylproces og familiesammenføring). Det er ofte en lettelse for barnet, når dets familie modtager fyldestgørende oplysninger om gældende procedurer og om, hvad de kan gøre med henblik på at opnå asyl og familiesammenføring.

1.1.3 Uledsagede børns udvikling

Dette afsnit beskriver tre udviklingsområder, der hver især kan være påvirket, både som følge af selve flugten som af de forudgående omstændigheder. Det slår ned på udviklingen af positive og bæredygtige relationer og tilknytningsforhold; på barnets identitetsudvikling og på særlige udviklingsopgaver ift. unge uledsagede flygtningebørn.

Om tilknytning og tilværelsen i en værtsfamilie¹

De fleste uledsagede børn er vokset op i en udvidet familie eller storfamilie med bæredygtige relationer og tilknytningsforhold. Disse positive erfaringer har ladet dem udvikle en grundlæggende tillid til dem selv og til andre. Denne grundtillid kan dog være blevet rystet som følge af de omstændigheder, der resulterede i flugten, og af oplevelserne under selve flugten. Udviklingen af en tryk relation og tilknytning til værtsfamilien kan hjælpe barnet til at generhverve denne grundtillid. Skal barnet kunne udvikle tilknytning og trykke relationer, må den primære omsorgsperson udvise god føling med barnets behov og de signaler, barnet sender; forudsigelighed i omsorgspersonens adfærd, kontinuitet og stabilitet fra den primære omsorgspersons side er ligeledes vigtige faktorer.

Når et barn placeres i en for det ukendt værtsfamilie, kræver det, at det skal opbygge nye relationer og knytte sig til sine nye omsorgspersoner. Et barn, der tidligere har haft trykke relationer, vil nemmere kunne opbygge nye relationer pga. sine tidligere positive oplevelser. Børn, der har haft dårlige oplevelser, vil derimod have sværere ved det.

“Tilknytningsteorien bygger på den evolutionsmæssige betydning, som tilknytning har for et spædbarns overlevelse; ethvert barn har behov for en tilknytningsfigur, der beskytter dem og tager sig af dem i løbet af deres første år. Tilknytning er en vigtig faktor i udviklingen af barnets evne til at regulere sine følelser, også på det neurobiologiske plan. De fleste børn (ca. 60 % på verdensplan) indgår i sikre tilknytningsforhold.” (Prins & Braet, 2014, s. 426)

Van IJzendoorn, professor i børne- og familiestudier ved Leiden Universitet i Nederlandene, har bevist, at sammenhængen mellem barnets og forældrenes tilknytningsmønstre er helt uafhængig af kulturel og økonomisk baggrund. Af en oversigt over lignende studier på tværs af forskellige kulturelle og økonomiske kontekster fremgår det, at denne sammenhæng opnår så høj en score som 70-80 % (van IJzendoorn, 2008).

Observationer gjort af Røde Kors i Danmark, Nidos, Minor-Ndako og JSN er sammenlignelige med van IJzendoorns resultater. De fleste uledsagede børn, der modtog rådgivning af disse organisationer, havde et trygt forhold og en stærk tilknytning til deres omsorgspersoner i oprindelseslandet.

“Den konstante mangel på sikkerhed under flugten og oplevelsen af at have stået alene med svære, ofte traumatiske begivenheder under migrationsprocessen, kan dog udløse en alvorlig mangel på grundlæggende tillid hos de unge flygtningebørn. For mange flygtninge er mistillid og hyperårvågenhed en beskyttelse, en mestringsstrategi, en måde at overleve på. Som én flygtning udtrykker det: ‘Jeg overlevede flugten til Europa pga. min mangel på tillid.’” (Plysier, 2003)

Den ovenfor nævnte undersøgelse foretaget af van IJzendoorn konkluderede, at adoption og langsigtet familiepleje er effektive interventioner overfor børn, der oplever tab og omsorgssvigt i deres tidlige barndom. Derfor antages det, at den kontinuitet og stabilitet, der tilbydes af plejefamilier, kan afhjælpe skader forårsaget af manglende grundtillid og ustabile tilknytningsformer hos unge flygtningebørn (van IJzendoorn, 2008).

¹ Yderligere information om tilknytning kan findes i de detaljerede dokumenter på www.engi.eu.

Nederlandske anbefalinger om omsorg for unge (de Wolff, Dekker-van der Sande, Sterkenburg & Thoomes-Vreugdenhil, 2015) foreslår følgende retningslinjer til fremme for den grundlæggende tillid:

- “Tag dig tid til at være i kontakt med barnet på en positiv og sjov måde. Prøv at opmuntre barnet til at lave noget sammen; giv barnet plads, men vær altid den, der har ansvaret;
- Tal på en imødekommende måde og opfør dig venligt. Skab en afslappet og positiv stemning; hav det sjovt og nyd at være sammen;
- Vær forudsigelig, pålidelig og gennemskuelig overfor barnet. Sig, hvad du gør, og gør, hvad du siger;
- Giv barnet din fulde opmærksomhed, vær i kontakt med det. Se og lyt rigtigt efter og sig, hvad du ser, barnet gør, og hvilke følelser barnet har. Tjek, om du har ret, og undersøg om nødvendigt om din konklusion holder;
- Sæt dig i barnets sted; tænk over, hvad der foregår i dets sind, og vis barnet, at du lytter til det. Tilbyd trøst eller hjælp hver gang barnet er trist eller bange og bliv i nærheden, hvis barnet er afvisende overfor støtte;
- Forklar årsag og konsekvens for barnet; hjælp det med at se sammenhængen mellem en hændelse, følelser og adfærd;
- Prøv at reagere på barnets behov og ønsker så godt som muligt. Er det ikke muligt, så forklar det for barnet. På denne måde vil barnet føle, at det bliver taget alvorligt.

Relationen til værtsfamilien og den biologiske familie

God praksis: kontakt med den biologiske familie

Det er Nidos' erfaring, at uledsagede børn nogle gange har svært ved, at de skal placeres i en værtsfamilie. De siger, at de allerede har en far og mor og ikke vil have nye forældre, eller siger, at de gerne vil have en familie med et dejligt hus, hvor de kan lære nederlandsk med det samme og ikke skal forstyrres af noget som helst andet. Der findes også uledsagede børn, som ikke har noget imod at blive placeret i en værtsfamilie, men som opfører sig som gæster og overhovedet ikke knytter bånd til familien. Dette kan medføre skuffelse hos værtsfamilien, som ønsker et godt forhold til barnet.

Ligesom børn i familiepleje har uledsagede børn en stærk tilknytning til deres biologiske familier og nærer stor trokabsfølelse overfor dem. De kan være bange for, at de vil synes så godt om opholdet hos værtsfamilien, at det vil føles, som om de har svigtet eller forrådt deres biologiske forældre. De kan også være bange for at miste deres egen familie, hvis de knytter sig til værtsfamilien.

Ifølge Nidos' erfaringer, er det bedst at respektere barnets følelser, og at det kan opmuntre både barnet og værtsfamilien, hvis de (helst regelmæssigt) er i kontakt med barnets biologiske familie. Nederlandske værtsfamilier tilkendegiver, at det vigtigt, at de biologiske forældre giver barnet “følelsesmæssig tilladelse” til at være sammen med værtsfamilien. Det gør det nemmere for barnet at knytte sig til den “nye” familie. Gensidig tillid og respekt den biologiske familie og værtsfamilien imellem støtter barnet i dets tilpasning til værtsfamilien.

Identitetsudvikling hos det uledsagede barn

Under puberteten er udviklingen af egen identitet en afgørende proces. I denne fase af livet forsøger teenagere at udvikle deres egen identitet i forhold til forældre, søskende, venner og samfundet som helhed. Gennemgår barnet migrationsprocessen på egen hånd, påvirker det ofte identitetsudviklingen (van der Veer, 2002).

Uledsagede børn gennemlever en ofte vanskelig migrationsproces, oven i købet i løbet af puberteten. De mange stressfaktorer forbundet med tvungen migration påvirker netop i denne alder de unges psykosociale funktioner. De har været nødt til at efterlade både deres venner, deres jævnaldrende og deres rollemodeller i hjemlandet. De savner forældrefigurer til både at identificere sig med og frigøre sig fra. Disse faktorer vanskeliggør en problemfri identitetsudvikling, og mange uledsagede børn kæmper derfor med stadigt vanskeligere spørgsmål vedrørende den egne identitet (Plysier, 2003). Spørgsmålet om loyalitet overfor familie og kultur spiller ofte en hovedrolle i

denne svære proces. Samtidigt med at de udvikler deres egen identitet, må de uledsagede børn kombinere værdier og normer fra to helt forskellige kulturer. De må finde måder at forene og udleve deres egne kulturelle rødder i et nyt vestligt samfund.

Støtte til identitetsudviklingen

Børn fra "kulturer med udvidede familier" oplever ikke så meget deres identitet som værende et individ, men som værende del af en familie. Et længerevarende ophold i et vestligt samfund kan medføre forvirrende følelser. Barnet vil føle sig fanget "imellem to kulturer", hvilket kan medføre misforståelser og fremmedgørelse. Det kan også resultere i eksklusion fra det sociale bagland eller afvisning fra den udvidede familie, fordi barnets opførsel "krænker familiens ære".

Det er meget vigtigt at inddrage den biologiske familie i de forandringer, deres barn gennemgår i Europa, med alle de nye, mere liberale normer og værdier. Det er også vigtigt at hjælpe børnene med at forstå, at man er sårbarhed, hvis man ikke hører til noget sted – det være sig hos den udvidede familie, blandt landsmænd eller jævnaldrende. De har behov for at finde en balance mellem de forskellige kulturer. En måde for barnet at bidrage til familiens trivsel og ære, kunne netop være ved at fungere godt i det nye samfund. Således vil den udvidede familie lettere kunne acceptere en anderledes, mere frisindet adfærd.

Social eksklusion eller følelsen af, ikke at høre til nogen steder, er årsag til megen stress og kan føre til psykologiske eller psykopatologiske problemer. Det er vigtigt, at vejledning og støtte af de uledsagede børn fokuserer intenst på at bevare og udvikle sociale netværk, rollemodeller og venskaber, da selv et enkelt venskab kan gøre en stor forskel.

Det er vigtigt at bygge bro mellem den person, barnet var i sit hjemland, og den person, barnet udvikler sig til i de nye omgivelser.

Gruppeidentitet

Sökefeld (2006) beskriver gruppeidentitet som "en konstruktion baseret på karakteristika, der anses for relevante og til fælles for alle gruppens medlemmer. Erindringer fra hjemlandet dyrket i diasporaen, diskurser om en fælles historie eller kollektive traumer – alt dette danner grundlag for en fælles identitet. På den måde er diasporaen et imaginært fællesskab baseret på en diskursiv konstruktion" (Sökefeld, 2006, s. 266-267).

Denne type gruppeidentitet og kollektive traumer kan ofte ses hos eritreiske børn, der flygtede fra Eritrea i perioden 2014-2015. De har ikke tillid til andre mennesker og ønsker kun at forblive sammen.

Særlige fokusområder i uledsagede børns udvikling

Både mindreårige flygtninge og uledsagede mindreårige asylsøgende børn befinder sig lige som andre børn midt i en dynamisk udviklingsproces på deres vej mod voksenlivet. Hvis disse børn skal udvikle sig til sunde og velfungerende voksne, kræver det særlig opmærksomhed på fokusområder knyttet til de respektive aldersgruppers udvikling. Hvad teenagere angår, må de lære, hvordan man tager vare på sig selv, hvordan man avancerer i samfundet, og hvordan man kan udforme og påvirke sit eget liv. Sådanne aktiviteter er mere komplicerede for børn, der er flygtet fra deres oprindelige hjemland. Som følge af deres baggrund og den situation, de befinder sig i, står de overfor særlige kulturelle og flugtrelaterede udfordringer.

Disse ekstra udfordringer omfatter eksempelvis sociale kontakter eller social isolering; familien som barnet har efterladt; kulturelle forskelle og integration; håndteringen af post-traumatiske problemer og fremtidsudsigter (van der Veer, 2002).

Resiliens

Omend udviklingen hos de fleste uledsagede børn ikke forekommer at være negativt påvirket, er de omstændigheder, børnene udvikler sig under, i mange henseender ugunstige, og det gør dem sårbare. Som den nederlandske psykoterapeut van der Veer skrev i Nidos' første metodebog i 1996: "Mulige hindringer i den normale udvikling skyldes primært forskellige miljøfaktorer og kun i et lille omfang barnets egne begrænsninger eller forstyrrelser". Derudover fremhæver Derluyn (2005), at det trods disse problemers stærke påvirkning på børnenes funktionsevne og emotionelle trivsel må understreges, at de stadig er "normale børn under unormale omstændigheder".

Ni Raghallaigh (2010) skriver følgende om resiliens "Rutter (2003) proponerer, at selv om nogle flygtningebørn forbliver psykisk sårbare og nogle viser 'adfærdsforstyrrelser', synes størstedelen af dem at tackle den megen stress, de oplever. Man er i stigende grad blevet opmærksom på de forskellige måder, børnene håndterer flugtrelaterede udfordringer, og på det faktum, at mange af dem snarere fremstår som 'aktive overlevende' end 'passive ofre' (Rousseau & Drapeau 2003, s. 78). For eksempel har socialrådgivere interviewet af Kohli (2006a) beskrevet uledsagede mindreårige som 'interessante og smidige i deres evne til at overleve og trives under store omvæltninger' (s. 7). Man er altså generelt begyndt at anerkende de unges robusthed, i hvert fald til en vis grad, selv om German (2004) påpeger at undersøgelser af flygtninges modstandsdygtighed endnu ikke har opnået samme fokus som undersøgelser af flygtninges sårbarhed og tegn på samme. Der findes forskellige definitioner, men ifølge Masten & Powell (2003), henviser resiliens til 'et mønster af positive tilpasninger i en kontekst præget af betydelige risici eller modgang' (s. 4). En person kan være robust eller udvise robusthed ift. en bestemt risiko (Ungar 2004). Adskillige forfattere har forsket i resiliens blandt flygtninge, herunder uledsagede mindreårige (f.eks. Muecke 1992; Ahearn 2000; Kohli & Mather 2003; Kohli).

1.1.4 Psykologisk trivsel

Uledsagede mindreårige flygtninge udgør en sårbar gruppe i Europa. Deres vanskelige levevilkår kan påvirke den emotionelle trivsel, hvilket kan medføre væsentlige følelsesmæssige og adfærdsmæssige problemer (Derluyn & Broekaert, 2008; Fazel, Reed, Panter-Brick & Stein, 2012). Utrygheden skaber en følelse hos børnene af, at det bliver svært nogensinde at realisere deres drømme. Dette kan forårsage loyalitetskonflikter overfor forældrene, familien og hjemlandet, til hvem de har afgivet betydelige løfter (Derluyn & Broekaert, 2008).

Flygtningebørn generelt og uledsagede børn i særdeleshed viser adskillige følelses- og adfærdsmæssige problemer: søvnproblemer, angstanfald, social tilbagetrukkethed, apati, mareridt, forskelligartede udviklingsproblemer, hovedpine, hyperaktivitet, depression, passivitet, opmærksomheds- og koncentrationsforstyrrelser, symptomer på angst, ensomhed, separationsangst, lavt selvværd, fordøjelsesproblemer og spisevægring.

Trauma og stress

Uledsagede børn må ofte forholde sig til forskellige traumer², tab, ubehagelige oplevelser fra rejsen og bekymringer over deres efterladte familier, såvel som stress i forbindelse med asylprocessen og familiesammenføringen. Et negativt udfald på asylprocessen og andre procedurer relateret til opholdstilladelse, eller en lang familiesammenføringsproces kan have en meget negativ indflydelse på børnene og medføre endnu mere stress.

² Yderligere information vedrørende traumer kan findes i de detaljerede dokumenter på www.engi.eu.

Stress som følge af usikkerhed og spændinger er ikke fremmede for helingsprocessen efter traumer. En nederlandsk længdesnitundersøgelse af psykiske problemer, traumatiske stressreaktioner og erfaringer blandt ledsagede mindreårige flygtninge, nederlandske børn og uledsagede mindreårige asylansøgere viste, at uledsagede mindreårige asylansøgere kunne berette om flere stressende oplevelser sammenlignet med de andre to grupper. Uledsagede mindreårige asylansøgere har desuden ofte haft flere traumatiske oplevelser end de andre to grupper (Bean, Derluyn, Eurelings-Bontekoe, Broekaert & Spinhoven, 2007).

En længdesnitundersøgelse foretaget af Vervliet, Meyer Demott, Jakobsen, Broekaert, Heir & Derluyn (2014) undersøgte psykisk trivsel blandt uledsagede børn. Studiet fulgte 103 uledsagede børn fra det øjeblik, de ankom til Belgien og i løbet af de 18 efterfølgende måneder. Generelt opnåede de uledsagede børn en høj score i målinger af angst, depression og PTSD. Analyse ved hjælp af lineære blandede modeller viste ikke mærkbare ændringer i scoren for psykisk helbred over tid, hvilket indikerer at de psykiske sundhedsproblematikker hos denne gruppe potentielt kan ses som langvarige mén. Antallet af traumatiske oplevelser og antallet af stressfaktorer i dagligdagen medførte en betydeligt større forekomst af depressionssymptomer (stressfaktorer i dagligdagen), angst og PTSD (traumeoplevelser og stressfaktorer i dagligdagen).

Psykologisk støtte³

Emotionel trivsel blandt uledsagede børn er et alvorligt problem ift. den støtte og den modtagelse, de får. Hvor selvdestruktiv og suicidal adfærd ofte ses i større modtagecentre, er dette ikke tilfældet i værtsfamilier.

God praksis:

JSN og Nidos har konstateret, at destruktiv og aggressiv adfærd eller forsvindinger næsten ikke forekommer blandt uledsagede børn som er placeret hos værtsfamilier, i modsætning til børn der bor i modtagefaciliteter, særligt i de større centre. Det Europæiske netværk af børneombudspersoner, ENOC (European Network of Ombudspersons for Children), kom til samme konklusion (2016, s.18). JSN har siden 2011 arbejdet ud fra den erfaring, at selvdestruktiv og suicidal adfærd samt anvendelse af psykofarmaka ses hos mindre end 1 % af uledsagede børn, der bor i værtsfamilier.

Det må formodes, at uledsagede børn ikke altid henvises til psykologbistand i god tid. Organisationer, der tilbyder psykiske sundhedsforanstaltninger, er ikke altid klædt godt nok på kulturelt eller i stand til at håndtere disse børn pga. den ustabile situation, de befinder sig i. Hvis den ellers kan tilbydes, er tværkulturel psykologbistand bedre egnet til flygtninge.

God praksis: trauma og rekonvalescens

I dag er den almindelige anbefaling i Nederlandene, at børn hurtigst muligt efter traumatiske oplevelser skal vende tilbage til deres daglige rutiner. Dette giver en oplevelse af tryghed i nuet, hvilket reducerer den stress som følger når man har været i fare (hyperarousal). Ekspertter ved også, at udspørgning om traumer medfører risiko for genoplevelse af traumet og derfor bør udføres i yderst begrænset omfang.

Traumatiserede flygtningebørn, som ikke selv er i stand til at komme sig, har behov for specialistbehandling. Traumerne kan også hindre asylansøgningsprocessen, hvis barnet ikke er i stand til at tale om sine traumatiske oplevelser.

³ Yderligere oplysninger om psykologbistand kan findes i detaljerede dokumenter på www.engi.eu.

Anbefalinger:

- tilbyd hurtigst muligt barnet en passende (daglig) rutine;
- tal kun med barnet om dets traumatiske oplevelser, hvis barnet klart udtrykker, at det har lyst til det (ingen uopfordret udspørgning);
- bliv bekendt med, hvordan man behandler traumer og symptomer på trauma;
- tilbyd professionel behandling, hvis symptomerne varer ved;
- gør advokat og interviewer opmærksom på, at traumer kan forhindre børn i at give rigtige svar i interviews i forbindelse med asylprocessen.

1.1.5 Sikkerhedsrisici

Sammenlignet med andre børn er uledsagede børn særligt udsatte. Det skyldes dels deres sårbare stilling som flygtninge; dels, at de er foruden deres familie eller en ansvarlig voksen; måske har de udtømt alle lovlige muligheder for at få opholdstilladelse.

Menneskehandel

Uledsagede børn er ofte nået til Europa ved hjælp af menneskesmuglere; smugling kan være deres eneste mulighed for at rejse. Nogle af dem er dog ikke kun blevet smuglet, men er også blevet ofre for menneskehandel. Menneskehandel finder sted af mange forskellige årsager (herunder prostitution, narkosmugling, våbensmugling og ulønnet arbejdskraft) og foregår ikke kun under rejsen til Europa, men også efter at barnet er ankommet til Europa. Uledsagede børn er meget sårbare og let bytte for menneskehandlere. Det kan skyldes manglende beskyttelse via netværk, børnenes ønske om at hjælpe familien, pres fra familien for at sende penge hjem, nogle gange endda troen på hekseri eller okkulte årsagssammenhænge.

God praksis: indikationer på menneskehandel

Nidos har, baseret på litteratur- og erfaringsopsamlinger, udarbejdet en oversigt over "hårde" og "bløde" indikationer på, at menneskehandel kan have fundet sted. Oversigten er især anvendelig under første møde på registrerings- og ansøgningsstedet, hvor det skal besluttet, om et barn skal flyttes til beskyttet modtagelse. Yderligere undersøgelse foretages på det beskyttede modtagested.

At spotte tegn på menneskehandel

"HÅRDE" TEGN:

Rejseforanstaltninger: foranstaltninger og betalinger er ikke foretaget af familien; barnet kender ikke selv bestemmelsesstedet; årsagen til barnets rejse til modtagelandet er ukendt.

Dokumentation: barnet har ingen eller falske ID-papirer, eller er ankommet ulovligt til landet via et land, som er kendt som risikoland ift. menneskehandel.

Familie: familien er blevet truet og/eller afpresset; familien er fattig.

Menneskehandler: barnet kender ikke personen som ledsager det og som har arrangeret dets visum; personen er kendt for at have tilknytning til menneskehandlere.

Økonomi: barnet skal betale gæld; bolig, tøj, osv.; alt arrangeres af den person, der ledsager barnet; barnet er afhængigt af denne person.

Bopælsforhold: barnet kender ikke sin eget hjemme- eller arbejdsadresse; barnet sover på arbejdet.

Vold eller misbrug: barnet misbruges eller trues; synlige tegn på mishandling.

Arbejde: barnet bliver tvunget til arbejde, prostitution; barnet er kommet til landet grundet falske løfter og er undsluppet.

Findested: barnet er undsluppet eller blev fundet af politiet eller har selv bedt politiet om hjælp.

“BLØDE” TEGN:

Sundhed: barnet klager over søvn- og fordøjelsesproblemer.

Angst: for menneskehandleren, situationen, vold.

Fremtoning: tilbagetrukket, stresset.

Historie: ufuldstændig, usammenhængende, utroværdig, indstuderet.

Risiko for seksuelle overgreb

Uledsagede børn risikerer at blive udsat for voldtægt, både under flugten og i tiden op til. Voldtægt er trods alt ret almindelig i krigssituationer. Der findes også børn, hovedsageligt piger, der – som en overlevelsesstrategi, en måde at “købe sikkerhed” på – tilbyder sig til mænd i bytte for beskyttelse. Nogle gange udviser disse piger en hyperseksualiseret adfærd i den første tid efter flugten. Det gør dem yderst sårbare ift. overgreb og misbrug, ikke kun i form af tvangsprostitution, men også indenfor deres eget miljø. En værtsfamilie og personer, der står i en vejlederrelation til barnet (værge, mentor, osv.), vil være nødt til at holde imod en sådan adfærd og prøve at ændre den.

Samme risiko gælder også for andre, eksempelvis “dansende drenge” (*Bacha bazi*). Det er drenge (ofte fra Afghanistan), som i en tidlig alder har lært at danse som piger og udnyttes seksuelt af ældre mænd. De kan udvise feminin gestik eller kropssprog, hvilket sætter dem i risikozonen for yderligere overgreb.

Risiko for tvangsarbejde og smugling

Uledsagede børn misbruges også til at smugle våben eller narko, eller udnyttes som arbejdskraft. Børnene kan trues med at skulle tilbagebetale deres smugler for rejsen, eller de kan havne i kløerne på en større kriminell organisation. Unge over 18 som indrejser ulovligt er meget sårbare over for netop denne form for misbrug og udnyttelse.

1.2 AT ARBEJDE I ET TVÆRKULTURELT MILJØ

1.2.1 Indledning

At arbejde med uledsagede børn er at arbejde med børn, der kommer fra forskellige kulturer. Det er derfor meget vigtigt at være fagligt klædt på til at håndtere disse børn.

Interkulturel sensitiv kommunikation er central i arbejde med børn med forskellige kulturelle baggrunde. Foruden viden om den sociale struktur i barnets kultur er det lige så vigtigt at have evnen til at se normer og værdier fra børnenes synsvinkel, at være bevidst om den indflydelse ens egen kulturelle baggrund har på, hvordan man tænker og agerer, og at være dygtig til at håndtere forskelle. At udvise empati, kreativitet og gåpåmod er lige så vigtigt (Jessurun, 2008, s. 503-514).

1.2.2 Kulturelt sensitiv kommunikation

Kultur er et dynamisk fænomen, og blot at kende til andres kulturelle baggrund er ikke nok til at sikre god kommunikation. En fagperson kan kun tilegne sig viden om en anden person via det personlige møde, via interaktion og dialog. Det betyder, at man må være empatisk, vise interesse i hvem de andre er, hvad der er vigtigt for dem, og respektere deres grænser.

Det er vigtigt for det uledsagede barn, at det oplever samtalen som værende tryk. Samtalens formål skal tydeliggøres: forklar om rammerne for samtalen og fortæl om, hvad der sker med de afgivne oplysninger. Går fagpersonen ind i barnets traumatisering, eller berøres vanskelige emner eller hemmeligheder, er det vigtigt at blive enige om, hvad der skal og ikke skal tales om, eller at beslutte præcist hvornår samtalen skal slutte.

Ved at stille åbne spørgsmål (hvem, hvad, hvordan, hvornår) inviteres den anden til at åbne op. Aktiv lytning betyder, at man går dybere ind i, hvad den anden person fortæller; det kræver, at man afviger fra en evt. interviewguide. Fagpersonen må også give barnet mulighed for at stille spørgsmål, og opnå indsigt i barnets syn på andre kulturer såvel som dets egen. Tendensen til at foretrække konformitet frem for de fremherskende sociale normer er ofte større end man tror. Det er vigtigt virkeligt at være kontakt med den anden person ved at udvise åbenhed. Med børn er det ligeledes vigtigt at vurdere deres udviklingstrin.

God praksis:

Minor-Ndako tager sig den nødvendige tid til at opbygge et tillidsforhold med barnet. Eftersom mange af børnene ingen tidligere erfaring har med socialrådgivere, er det organisationens erfaring, at det er nødvendigt at forklare den hjælp, der tilbydes. For mange børn kan det at tale om deres problemer opleves som at puste ild til bålet og gøre situationen værre; at tale om personlige anliggender kan synes moralsk forkert; at tale om sin baggrund, mens en voksen tager noter, kan føles som en politiafhøring. Det kan udløse angst og utryghed, især

hvis børnene kommer fra ustabile regioner hvor det er svært eller ligefrem umuligt at have tillid til andre. Derfor sørger Minor-Ndako medarbejderne altid for at præsentere sig for børnene og fortælle, hvordan de arbejder, før de stiller børnene personlige spørgsmål.

I interkulturel kommunikation opstår typisk problemer, når adfærd fortolkes på forskellige måder. Det er derfor vigtigt at være bevidst om risikoen for etnocentrisk bias, hvor egne værdier og normer sættes over universelle. Følgende metode kan hjælpe med at skabe bevidsthed om og afhjælpe denne bias.

Pintos (2007) tretrins-metode er en måde at forbedre interkulturel kommunikation. De to første trin lærer os at se på tingene fra begge synsvinkler (dvs. fra vores egen og modpartens synsvinkel). På tredje trin kan man anføre mulige forskelle for begge kulturer. Modellen er kort beskrevet i nedenstående tekstboks.

Interkulturel kommunikation⁴

Trin 1: Du bliver bevidst om egen kulturs indflydelse på egen adfærd.

Trin 2: Du bliver bevidst, du spørger, lærer om og får indsigt i den anden persons kultur og den adfærd, der stammer fra denne kultur.

Trin 3: Den indsigt, som denne viden giver, gør det muligt at forstå og bygge bro mellem forskellene.

1.2.3 Det uledsagede barns kulturelle baggrund

Dette afsnit beskriver de mest fremtrædende forskelle mellem de uledsagede børns og værtslandenes kulturer og præsenterer relevante arbejdsmetoder, holdninger og god praksis i vejledning af børn og værtsfamilier. Viden om de vigtigste kulturelle aspekter, de uledsagede børns baggrund og muligheder, er essentiel for at kunne tilbyde respektfuld vejledning, støtte i de situationer de står over for, og identifikation af de risici som børnene i deres sårbare position er udsat for.

Familieorienterede kulturer

Uledsagede børn kommer ofte fra familieorienterede kulturer, hvor storfamiliens interesser er altafgørende. Når barnet rejser hjemmefra, er det ofte på baggrund af en beslutning taget af (stor)familien, som ofte bringer store finansielle og emotionelle ofre for at muliggøre dette. På afrejsetidspunktet anses barnet for modent, uanset dets alder. Uledsagede børn er generelt modstandsdygtige og driftige unge, der, især i begyndelsen, ønsker at bidrage til familiens trivsel.

Gængse beskrivelser af kulturelle forskelle mellem "flygtningenes og asylansøgernes oprindelseslande" og "vestlige lande", ser på "storfamiliiekulturen" overfor en individorienteret kultur – en "os-kultur overfor mig-kulturen". Pinto (2007) påstår, at det højeste mål i livet i individorienterede kulturer er individuel tilfredsstillelse, mens det i familieorienterede kulturer er (familiens) ære.

Dette fokus på individuel tilfredsstillelse og personlig udvikling kan forekomme fremmed og underlig for nyligt indrejste uledsagede børn. Det fremgår af deres ønske om at imødekomme familiens forventninger og instrukser, og ønsket om at hjælpe familien ved straks at sende penge hjem, selv om de kun får et lille beløb i lommepenge. Også når børnene skal vælge uddannelse, er familiens forventninger ofte vigtigere end udsigten til personlig tilfredsstillelse. Familien derhjemme sammenligner også de beløb barnet sender hjem, den skole, barnet går

⁴ Hentet fra Kaveh Boutehs præsentation på Nidos, maj 2016.

på, og barnets præstationer med andre. At tilpasse sig den mere individorienterede kultur kan derfor forårsage fremmedgørelse i forhold til storfamilien, og medfører risiko for isolation, udstødelse eller afvisning.

Børn fra familieorienterede kulturer lærer at respektere ældre og ikke at dyrke egne meninger og ønsker. Det at udtrykke sin egen mening anses ofte som mangel på respekt og tegn på dårlig opdragelse, hvilket betyder skam over familiens ære. Demokratiske principper og ytringsfrihed, som f.eks. det at udtrykke egne holdninger eller ideer og at tage del i beslutningstagningsprocesser er usædvanligt for uledsagede børn. Børnene kan derfor føle sig meget usikre, hvis de hele tiden bliver spurgt om deres mening.

Skyld- overfor skam-kultur

Forskellen mellem jeg-kultur og vi-kultur kommer til udtryk i konflikter omkring adfærd, og er relateret til forskellene mellem en skyld-kultur (jeg) og en skam-kultur (vi).

Hver kultur har sit eget regelsæt mht. fejltrin eller forkert adfærd, som fastsættes af individets og andres *opfattelse* af skyld.

Skyld-kulturen hæfter sig primært ved sandhed, retfærdighed og bevarelsen af individets rettigheder. Det antages at skyldfølelse er det der afholder en person fra gerninger, der strider mod egne og den egne kulturs etiske regler. I kontrast hertil influeres individets adfærd i skam-kulturen typisk i langt højere grad af hvad andre mennesker tænker end af individets egen overbevisning. Trangen til at opretholde ære og undgå skam er en af kulturens grundpiller. Derudover kan det være umuligt for et individ overhovedet at indrømme over for sig selv, at han/hun er skyldig eller har gjort noget galt (også selv om det er tilfældet), især når alle andre mener, de er skyldige pga. den skam, der er involveret. En person oplever ikke skam, så længe andre er overbeviste om vedkommendes uskyld. Der bliver derfor lagt megen energi i at sikre, at andre er overbeviste om ens uskyld.

I skam-kulturen gælder, at det er nødvendigt at undgå skam uanset prisen. Vestlige opfattelser af skam og skyld tegner skam som "dårlig" og skyld som "god" etisk følelse. I en ikke-vestlig kontekst anses skam ikke alene som en "god" værdi, men også som en passende/forventet følelsesmæssig reaktion på forkert adfærd (Bedford & Hwang, 2003).

Eksempel:

I en skyld-kultur er det at sige "undskyld" som udgangspunkt det naturlige første skridt. At undskylde, at indrømme sin fejl, sin skyld, gør det muligt at søge løsninger. I en skam-kultur betyder en undskyldning imidlertid, at man accepterer skammen, hvilket så vidt muligt bør undgås. For personer opvokset i en skam-kultur vil første skridt være at genopbygge relationen og på denne måde fjerne skammen.

Bagozzi, Verbeke og Gavino (2003) har erfaret, at både personer fra vestlige og ikke-vestlige kulturer føler skam i forbindelse med smertelige oplevelser, men deres handlinger/reaktioner er forskellige. Personer fra Vesten søger først og fremmest at forsvare eller beskytte dem selv, hvorimod ikke-vestlige personer fokuserer på at opbygge eller udbedre forholdet.

Et socialpsykologisk studie konstaterede, at den intensitet, hvormed den udskammede person oplever skammen, er afgørende for den strategi, vedkommende vælger (van Alphen, 2008).

Der findes stort set to muligheder:

- skammen accepteres;
- skammen afvises.

Når intensiteten er lav, vil den pågældende anse det indtrufne som noget relativt uvigtigt og være mere tilbøjelig til at acceptere skammen. Hvis skammen føles mere intenst, vil den pågældende være mere tilbøjelig til at afværge

den. Efter en vis grænse, er skammen dog så intens, at den berørte ikke længere kan benægte den. I så fald må skammen simpelt hen accepteres. I dette tilfælde vil det være muligt at undskylde og udbedre skaden.

Eksempel: skammens vigtige rolle i en vi-kultur

I en samtale mellem en mentor på et modtagecenter og et uledsaget barn, hvor uønsket adfærd fra barnets side påtales, vil et barn fra en vi-kultur først og fremmest søge at udbedre forholdet: "Vi er altid gode venner, ikke?" Men mentoren fra jeg-kulturen vil gerne snakke om problemet først og søge løsninger i form af undskyldninger, aftaler og sanktioner. Et barn fra en vi-kultur vil søge at undgå en sådan konfrontation og i stedet søge en mere indirekte måde at udbedre forholdet med mentoren på. For eksempel kan barnet forlade konfrontationen i vrede og begynde at lave alt muligt andet. Det er barnets forsøg på at udbedre forholdet med mentoren. Mentoren vil imidlertid lægge pres på barnet med henblik på at fortsætte samtalen, hvilket får barnet til at føle sig trængt op i en krog og presset til at tale om det skamfulde, hvilket ikke muligt for barnet uden først at have udbedret forholdet til mentoren.

Særlige kendetegn for individ-orienteret og kollektivt-orienteret kultur fremgår af det følgende:

'Jeg' -kultur	'Vi' Culture
Individualistisk: Hvem er du?	Kollektivistisk: Hvem hører du til?
Individuel interesse: uafhængig, selvhævdende, eget valg	Gruppeinteresse: forbundet med gruppen, lydig, beskeden
Lav magtdistance	Høj magtdistance
Feminin	Masculin
Ærlighed: fejl indrømmes, tilståelse værdsættes, dårlige nyheder fortælles uden omsvøb	At holde ære intakt: fejl dækkes over, benægtelse muliggør bevarelse af tro, dårlige nyheder fortælles med forsigtighed

Sundhed

Vestlige sundhedssystemer er udfordret i at etablere fælles forståelsesramme med flygtninge og migranter, da opfattelser af sygdom ligeledes er kraftigt påvirket af kultur og religion.

Det er almindeligt kendt, at migranter og flygtninge ofte føler, at læger ikke tager dem alvorligt, medmindre de får en recept. I mange kulturer er det ikke almindeligt at skelne mellem psykiske og fysiske lidelser. Derudover betragtes psykisk sygdom som en slags sindssyge og noget, man skal være flov over, noget der beskæmmer æren. Klager er derfor ofte af fysisk art – dette kaldes somatisering. Det er ofte svært at motivere uledsagede børn som henvises til psykologbistand. Børnene kan ikke se værdien i at "snakke", og hvis man skal gå til psykolog, kan det betyde, at man er "tosset". Det er derfor vigtigt at nærme sig børnene med en vis kulturel sensitivitet; i mange europæiske lande kan man finde behandlingstilbud med interkulturel specialisering

At håndtere forskelligartede forestillinger om sundhed

En interesseret og respektfuld tilgang til symptomer, ytringer og mulige løsninger er et godt udgangspunkt. Spørgsmål om, hvordan problemet ville løses hjemme, letter situationen. Det kan være en fordel også at involvere den biologiske familie. Således kan man fremme anerkendelsen af sygdomsbilledets legitimitet og lade det uledsagede barn og dets familie vælge den behandling, det også ville vælge hjemme⁵.

⁵ Yderligere oplysninger om anvendelse af rituelle behandlingsformer i den vestlige behandling kan findes i de detaljerede oplysninger på www.engi.eu.

Sort magi i Eritrea

Sort magi er en usynlig del af Eritreas sociale liv. Der findes fire former for sort magi: *Debtera*, *Buda*, *Tebib* og *Tonqualay*. Det går ud på at have magt over og indflydelse på andre mennesker. Dyrkeren af sort magi har så stor indflydelse på andre, at personer, der besættes af magien, kan udføre bestemte handlinger uden at være bevidst om eller ville det.

Udsættes en person for sort magi, vil vedkommende være besat af nogen eller noget. Det kan være en levende person eller en ond ånd/djævel ("*sheytan*"). Det kan udvikle sig så alvorligt, at det medfører lidelser eller i ekstreme tilfælde dødsfald.

For at beskytte sig mod sort magi eller onde øjne, er det praksis i både eritreisk og etiopisk kultur at bære en amulet eller talisman. Dette er meget hyppigt forekommende, især i de landlige områder, og folk tror på, at de kan beskytte sig ved at bære en amulet: "Forebyggelse er bedre end helbredelse".

Hvis en person allerede er blevet besat, kan den onde ånd tvinges ud ved hjælp af en *Debtera*, som fremsiger fyndord på et for mennesker ukendt sprog. Præsten tvinger den onde ånd ud ved at fremsige bønner og/eller linjer fra den hellige bog⁶.

Eksempel:

Hvis John er jaloux på Anne, kan han betale en *Tebib* eller *Buda* om at rette sit onde øje mod Anne. *Tebib*'en beder om noget personligt fra Anne (f.eks. hår eller negle) og blander det med hemmelige ingredienser eller urter for at besætte Anne (hvilket er årsagen til, at man i Eritrea aldrig smider personlige ejendele ud).

Det siges, at der er kvinder i Eritrea, der går til *Tebib* for at holde styr på deres mænd. Når kvinderne kommer til *Tebib*'en med ægteskabelige problemer, kan de besætte mændene med urter for at sikre sig, at mændene ikke opsøger andre kvinder. Det kan også ende galt: Manden kan gå hen og blive deprimeret og ude af stand til at arbejde og begynde at opføre sig sært.

God praksis: eritreiske præster

I Nederlandene bliver eritreiske præster ofte bedt om at hjælpe unge asylansøgere fra Eritrea med at slippe af med sygdomssymptomer.

God praksis: kulturelle mæglere

Både i Belgien og Italien har man haft gode erfaringer med at arbejde med kulturelle mæglere. Der er ofte tale om tidligere uledsagede børn, som har integreret sig og kan fungere som en slags betroede mæglere i diskussioner om vanskelige emner som f.eks. seksualitet og sikkerhed. De kan også hjælpe med vejledning til og identificering af de uledsagede børns behov. Dette er især velegnet i en gruppekontekst, med hensyn til børnenes gruppeorienterede kulturelle baggrund.

⁶ Oplysninger fra Nidos' videnscenter om Eritrea.

1.2.4 Særlige kulturelle opmærksomhedspunkter i forhold til det uledsagede barns situation

Familiens forventninger og interesser

Uledsagede børn forlader ofte deres hjemland med forventninger eller instrukser fra familien om, at deres udrejse skal give afkast for hele familien. Det billede, familien har om barnets muligheder i Europa, er ofte urealistisk. De forventer, at barnet vil sende penge hjem, at familien snart vil blive sammenført, eller at barnet vil få en succesfuld karriere og sende endnu flere penge hjem. Disse forventninger kan være en uhyrlig byrde for barnet, især fordi det virkelig ønsker at hjælpe familien og ikke vil skuffe dem.

Yderligere pres kan forårsages af forventninger til barnet om, at det vil forsørge sine yngre søskende eller storesøstre. Det er en helt almindelig praksis i mange familieorienterede kulturer, men kan medføre megen stress for børnenes i deres nuværende situation – alene i Europa.

Eksempel:

To brødre ankommer til Belgien og den ældste føler sig ansvarlig for, at hans lillebror opfører sig ordentligt. Familien derhjemme har pålagt ham, at han skal slå sin lillebror, fordi drengen er begyndt at ryge. Den ældste bror står nu i et dilemma. På den ene side ønsker han ikke at få problemer med det belgiske system, som ikke tolererer fysisk afstraffelse, men på den anden side ønsker han heller ikke at svigte familiens forventning til ham om at have styr på lillebrorens opdragelse. Socialrådgiverne ringer til forældrene og forklarer situationen og hvordan de har tænkt sig at håndtere den. Efter adskillige telefonsamtaler fritager drengens mor ham for sin opgave. Hun forsikrer ham om, at socialrådgiveren vil tage sig af situationen med broderen, og at det er i orden med familien.

Hemmeligheder

Mange asylansøgere har, som omtalt i afsnit 1.1.2, hemmeligheder. Det er ofte detaljer om familien og dens situation der hemmeligholdes, da rejsefæller, familien eller smuglerne har instrueret børnene i ikke at afsløre de reelle forhold. Det er en enormt presset position for børnene at være i, især når de bliver udspurgt om deres familieforhold. Hemmelighedskræmmeri og løgn er også en mekanisme i 'skam-kulturer', en måde at håndtere skamfulde eller æresstridige situationer. At lyve for at beskytte familiens ære fylder meget i en vi-/skam-kultur, mens det er mindre acceptabelt i en europæisk jeg-/skyld-kultur. Følgende eksempel viser de smertelige konsekvenser af at holde på hemmeligheder.

Eksempel:

En kærlig værtsfamilie i Nederlandene havde i mange år haft to søstre (uledsagede børn) i pleje. På et tidspunkt blev det klart, at der også boede en voksen søster i Nederlandene. Hun blev budt varmt velkommen i værtsfamilien og kom tit for at besøge sine søstre. Mange år senere fandt man ud af, at kvinden ikke var børnenes søster men deres mor. Hun boede ulovligt i Nederlandene og håbede, at hendes børn ville opnå opholdstilladelse, fordi de var uledsagede. Værtsfamilien var rystet og kunne ikke acceptere, at de havde taget sig af de forældresløse børn i årevis, når nu de havde en mor i landet. Af denne årsag måtte placeringen i værtsfamilien desværre bringes til ophør.

Uoverensstemmelser i aldersbestemmelsen

Uledsagede børn kommer ofte fra lande, hvor fødsler ikke altid registreres eller fødselsdatoen er ukendt. Man vurderer som regel børnenes alder⁷, og den støtte, de modtager, fastsættes ud fra vurderingen, dog uden at alderen i identitetspapirerne ændres. Usikkerhed omkring alder kan skabe problemer ift. bolig og uddannelse, da disse som regel anvises på baggrund af den alder, der er angivet i identitetspapirerne. Fagpersonen, der vejleder barnet, kan her spille en vigtig rolle i at sikre varetagelsen af barnets tarv.

1.2.5 Særlige kulturelle opmærksomhedspunkter i forhold til risiko for overgreb i forhold til det uledsagede barn

Undersøgelser har vist flere risikofaktorer vedrørende overgreb på børn, og at risikoen for overgreb mod børn er højere i familiepleje end i biologiske familier. Dette afsnit gør rede for særlige kulturelle opmærksomhedspunkter i forhold til risikoen for overgreb mod uledsagede børn i værtsfamilier.

Familiens ære

Ære er et universelt koncept, og henviser til måden, et individ indgår i og forholder sig til fællesskabet. Familier og grupper kan også have æreskoncepter. Det er i den sammenhæng vigtigt at forstå, at æren kan krænkes eller tabes. Ære betragtes sommetider som en vigtig faktor i de samfund, hvor mennesker er afhængige af hinanden i kampen om overlevelse. En gruppe er som regel stærkere end et individ og har større chance for at sikre sig ressourcer og selvopholdelsesdriften. Individet er derimod nødt til at underkaste sig gruppens regler og normer, ellers straffes det med udstødelse eller det, der er værre. *Et æreskodeks* kan altså fungere som en måde at holde andre på afstand. Er der tilstrækkeligt med ressourcer, er individet ikke så afhængigt af fællesskabet for at kunne overleve; fællesskabets regler bliver mindre betydningsfulde, der opstår mere plads til individuelle beslutninger.

Æresopfattelser er foranderlige og varierer fra gruppe til gruppe; principper om, hvad man skal være eller gøre for at anses som "ærbart" eller hæderlig, varierer på individuelt, gruppe- og samfundsplan, men der findes også mange lighedstegn. Uddannelse af og kontrol over fællesskabet (samfundet) er de grundlæggende mekanismer i udviklingen af æreskodekser.

I familieorienterede kulturer omhandler æresbegrebet ofte emner som uddannelsesvalg og arvefølge. *Æreskrænkelser* er derfor ofte knyttet til relationer, partnervalg, seksualitet og efterkommere. Oplæring i, overvågning og beskyttelse af ære kan medføre vold, i særdeleshed når æren er truet. Æreskrænkelsen er værre, hvis udenforstående kender til den igennem sladder og bagtalelse, hvilket opleves som skamfuldt: Jo flere der kender til krænkelsen, desto større er risikoen for æresrelateret vold. Ovenpå en krænkelser kan *æren genetableres* vha. forskellige "æresrensende" handlinger, som f.eks. ægteskab, skilsmisse, afvisning, benægtelse, accept af situationen eller forsøg på forsoning. Drab, eller selvmord, er den ultimative form for oprejsning. Situationen afhænger selvfølgelig af konfliktens karakter, omfanget af ærekrænkelsen og selve æreskodekset (Janssen, 2006).

I Europa påvirkes børn fra kulturer med strenge æreskodekser (familieorienteret eller vi-kultur) ofte af den nye kultur, som fokuserer på individets udvikling (individerorienteret eller jeg-kultur), og dette kan rumme en stor risiko for ærekrænkelser. Barnet vil blive stillet over for valget mellem individuel selv-realiserings og risikoen for afvisning eller udstødelse fra familien – eller det, der er værre. Relevante fagpersoner og værger kan hjælpe børnene med at tage velovervejede beslutninger og kan drøfte emnet med familien. Æreskodekser er også en del af integrationsprocessen. Tager man dette emne op, er det vigtigt at forstå og respektere den andens æreskodeks, og at være bevidst om ens eget kodeks, om end det kan være ret så vanskeligt.

⁷ Yderligere oplysninger om aldersvurdering kan findes på www.engi.eu.

Kønsforskelle

I mange lande forventes det, at børnene følger familiens ønsker. Begrænsning af pigers frie bevægelighed og arrangerede ægteskaber krænker individets ret til selvbestemmelse og ses i mange traditionsbundne kulturer. Piger i flygtninge- og migrantfamilier, der kommer fra disse kulturer, befinder sig nederst i familiehierarkiet, hvad rettigheder angår. Denne opfattelse er ved at forandre sig i mange af de familier, der har boet i Europa i længere tid, men den frie bevægelighed i mange tilfælde stadig er ret begrænset (Pharos, 2009).

Tvangsægteskaber

I nogle kulturer finder ægteskab sted i en meget ung alder. Når der er tale om børn, der "giftes bort" er det at betragte som overgreb mod et barn, om end man ingen konkret viden har om, hvor tit det sker. Det kan i praksis være svært at skelne mellem et arrangeret og et tvangsægteskab. Nogle gange bliver pigen ikke decideret tvunget til at gifte sig med den partner, forældrene har valgt, men hun føler, at hun er nødt til det af loyalitet. Eller hun er under så stort pres, at hun ikke vover at protestere. Det kan også være, at hun har tillid til sine forældre, da de almindeligvis træffer gode valg. Spørgsmålet er, om pigen har et valg, eller hun bliver tvunget. Presset gælder ikke kun piger; også drenge bortgiftes. Hvis et barn nægter, kan det medføre overgreb, husarrest, trusler eller tvungen udsendelse til hjemlandet. Hvis de fortsætter med at modsætte sig og eksempelvis løber hjemmefra, er der familier der beslutter at begå æresdrab (Pharos, 2009).

Forberedelserne til et tvangsægteskab finder ofte sted allerede før pigen er fyldt 18 år, hvorefter ægteskabet indgås, og der ikke længere er noget at udsætte rent juridisk. Værger eller mentoren kan hjælpe barnet med at træffe beslutninger i sådanne situationer, men hvis det strider mod familiens ønsker, kan det få alvorlige konsekvenser som f.eks. udstødelse fra familien. At miste sin familie kan have en særligt stor indvirkning på personer fra en kollektivistisk eller familieorienteret kultur, idet de ofte føler sig mindre værd som individer end som medlemmer af en udvidet familie.

I de senere år har man set "barnebrude" blandt flygtninge i Europa. Det drejer sig sædvanligvis om frivillige muslimske ægteskaber, der er arrangeret af familien med henblik på at beskytte deres datter i flygtningelejren eller under flugten til Europa.

Eksempel: Når et barn er gift med en voksen og rejser ind i Danmark

Ægteskab mellem en voksen og et barn (mindreårig) anses i vestlige lande som tvangsægteskab, altså noget der generelt opfattes som forkasteligt. I det danske asyssystem bliver børn under 15 år altid anbragt på et børne asylcenter i overensstemmelse med de nationale asylregler, og adskilles dermed fra deres voksne ægtefælle.

I foråret 2016 meddelte Integrationsministeren, at asylsøgende par, hvoraf en af parterne er et mindreårig på 15-17 år, også skal adskilles i asylindkvarteringsystemet. Den nye politik blev først anvendt overfor barnløse par, men det var meningen at det også skulle implementeres overfor par med børn.

Røde Kors i Danmark konstaterede, at det skabte stor frustration blandt mange af de adskilte par, og at især nogle af de mindreårige partnere begyndte at udvise forværrede symptomer på depression, isolation og selvskadende adfærd. De følte sig meget utrygge uden deres partner, som udgjorde deres primære "tryghedsperson". Som følge heraf involverede man de sociale myndigheder og psykologer.

I lyset af erfaringerne med de adskilte barnløse par, agerede Røde Kors i Danmark fortaler for de unge par med børn og kontaktede ministeriet, som var i gang med at udarbejde nye retningslinjer for adskillelse af par. Røde Kors i Danmark ønsker, at ministeriet tager hensyn til parrenes ret til trivsel og familieliv og inkludere dette i retningslinjerne. Røde Kors advokerer ikke for tvangsægteskaber, men finder det vigtigt at bemærke, at disse ægteskaber blev indgået før parrenes ankomst til Danmark, dvs. i en anden kulturel kontekst, og ikke nødvendigvis under tvang. Man bør derfor vurdere, om et samliv mellem en voksen og en mindreårig (over 15 år) udgør en trussel for den unges trivsel. Denne vurdering bør foretages individuelt, og der bør lyttes til den unge selv.

Parrene bør adskilles, hvis den unge selv tilkendegiver eller fagpersoner observerer, at den unges samliv med den voksne udgør en fare for den unges trivsel. Eftersom man både kan påføre både den samlevende mindreårige ægtefælle og parrets fælles børn stor skade, bør reglen kun anvendes efter konkret vurdering af hver enkelt sag. Beslutningen om adskillelse bør ikke baseres alene på den vestlige opfattelse af alder og ægteskab.

Eksempel: Barnebrude i Nederlandene

Da Nederlandene ikke anerkender ægteskaber indgået af mindreårige, sættes barnebrude fra Syrien under Nidos' formynderskab efter deres ankomst. Det drejer sig ofte om arrangerede ægteskaber, der blev indgået med den hensigt at sikre pigens beskyttelse i flygtningelejren, eller at afgive ansvaret for datteren med henblik på at frigøre ressourcer til andre børn i familien. Det er kutyme i mange kulturer, at man gifter sig inden for familien, og det er også tilfældet i Syrien.

Følgende situation er et godt Eksempel: En mindreårig pige og hendes voksne fætter blev gift efter islamisk lov og flygtede sammen til Europa. Begge hævdede, at ægteskabet kun var indgået af sikkerhedsmæssige hensyn, og at det ikke var blevet fuldbyrdet. Derfor ville det ikke være et problem for deres familier, hvis ægteskabet skulle annulleres af en imam, hvilket var det, de begge ønskede.

Kvindelig omskæring

Lemlæstelse af kvindelige kønsorganer (*FGM – Female Genital Mutilation*), også kendt som omskæring af piger, udgør en særlig form for overgreb mod børn. Omskæring kan føre til sundhedsproblemer i forbindelse med menstruation, graviditet og fødsel, og kan resultere i (kroniske) smerter. Udover omskæring af piger kan FGM også foretages efter seksuel kontakt, fødsel eller som en mere ekstrem form for tidlig omskæring.

I Europa betragtes omskæringen af piger som lemlæstelse af deres kønsorganer, hvilket er forbudt. Mange familier, der kommer fra områder med tradition for omskæring, ønsker ikke længere at lade deres døtre omskæres når de bor i Europa, men kan alligevel ende med at lade sig presse til at foretage indgrebet. Der foreligger ingen oplysninger om tilfælde af kvindelig omskæring i Europa, men man er bekendt med, at familier sender deres døtre til udlandet for at få foretaget indgrebet. Dette er også forbudt i Europa. En mulig indikation på en forestående omskæring kan være planer om ferierejser til hjemlandet.

En kulturelt sensitiv dialog om omskæring med de involverede parter kan kortlægge risici og byde på løsningsforslag. Omskæring kan blive et problem for en pige, når hun konfronteres med den vestlige kulturs syn på omskæring som et overgreb. Hvor hun hele sit liv har levet med omskæring som værende en selvfølge, bliver hun nu bevidst om, at det er noget galt. Den beskyttelse, hendes uvidenhed indtil nu har givet hende, er nu pludselig væk.

Eksempel: Kvindelig omskæring i Belgien

En 17-årig pige fra Sierra Leone anmodede Minor-Ndako om hjælp, fordi hun blev forvirret over seksualundervisningen i skolen. De talte om lemlæstelse af kvindelige kønsorganer og sagde, at det var en form for overgreb mod kvinder, som stadigvæk fandt sted i Afrika. I løbet af terapiforløbet forklarede pigen, at omskæringen ikke var hendes eget valg, og at hun havde lidt meget pga. den, men at hun var blevet fortalt, at det var nødvendigt for at hun kunne blive til en kvinde.

Vi talte om flere opfattelser af det at være kvinde, om hvordan man kan have forskellige opfattelser, om de herskende forestillinger og hvor modstridende de kan være. Vi konkluderede, at når man kommer til en anden kultur, betyder det også, at man kan opleve andre verdensopfattelser og få en anden feedback, end man er vant til, og at alt dette kan medføre forvirring (Huybrechts, 2009).

En huslave eller en Askepot

I mange kulturer, især under vanskelige økonomiske forhold, er det ofte kutyme, at piger påtager sig huslige pligter og omsorgsopgaver i familien fra en meget ung alder. Pigerne oplæres i det, og det giver dem et positivt selvværd, når de er i stand til at løse opgaverne som forventet. Der findes dog også eksempler, hvor piger bliver tildelt rollen som huslave. Dette sker typisk hvis pigen ikke er familiens biologiske barn. Når flere børn følges med en familie, ses det tit at det barn, som ikke er familiens eget, står for en uforholdsmæssig stor andel af pligterne i hjemmet eller må tage sig af de andre børn. Et sådant barn kaldes en "huslave" eller "Askepot".

Det er vigtigt at være opmærksom på et uledsaget barns ulige position i en værtsfamilie. Indikationer herpå eller tegn på, at barnet udnyttes som en huslave, kan være, at barnet ikke går i skole; det sover ikke nok; det har mange huslige pligter eller omsorgsopgaver; og at det ikke får den samme omsorg som andre børn i familien.

1.3 BEHOV FOR VEJLEDNING

1.3.1 Indledning

I den første periode af deres ophold i værtslandet har uledsagede børn især behov for tryghed og tid til at hvile ud, så de kan komme sig ovenpå rejsen og vænne sig til de nye omgivelser.

God praksis i Nederlandene: Grundvilkår for opdragelse

Den nederlandske professor Kalverboer har udviklet BIC-modellen (*Best Interest of the Child*), en model for måling af barnets tarv, som udpeger 14 grundvilkår for børns gode udvikling. Tesen går grundlæggende ud på, at er alle grundbetingelserne opfyldt, er barnets gunstige udvikling sikret, og man kan da tale om trygge rammer (Spinder & van Hout, 2008).

BIC-modellen er den grundlæggende model, man arbejder med under de diagnostiske pædagogiske bedømmelser på "Centret for studier i Børn, Migration og Jura" på Universitetet i Groningen. Modellen hjælper med at klassificere kvaliteten af barnets opdragelsesmiljø og sammenligne det med alternative forhold. At prioritere opdragelsesmiljøer med den højeste kvalitet giver barnet de bedst mulige forudsætninger for at udvikle sig, og tjener således bedst barnets tarv. Beslutninger truffet på baggrund af de ovennævnte udgangspunkter læner sig op ad FNs Konvention om Barnets Rettigheder, i særdeleshed konventionens artikel 3 (Kalverboer & Zijlstra, 2006).

BIC-modellen er også blevet tilpasset uledsagede børn⁸.

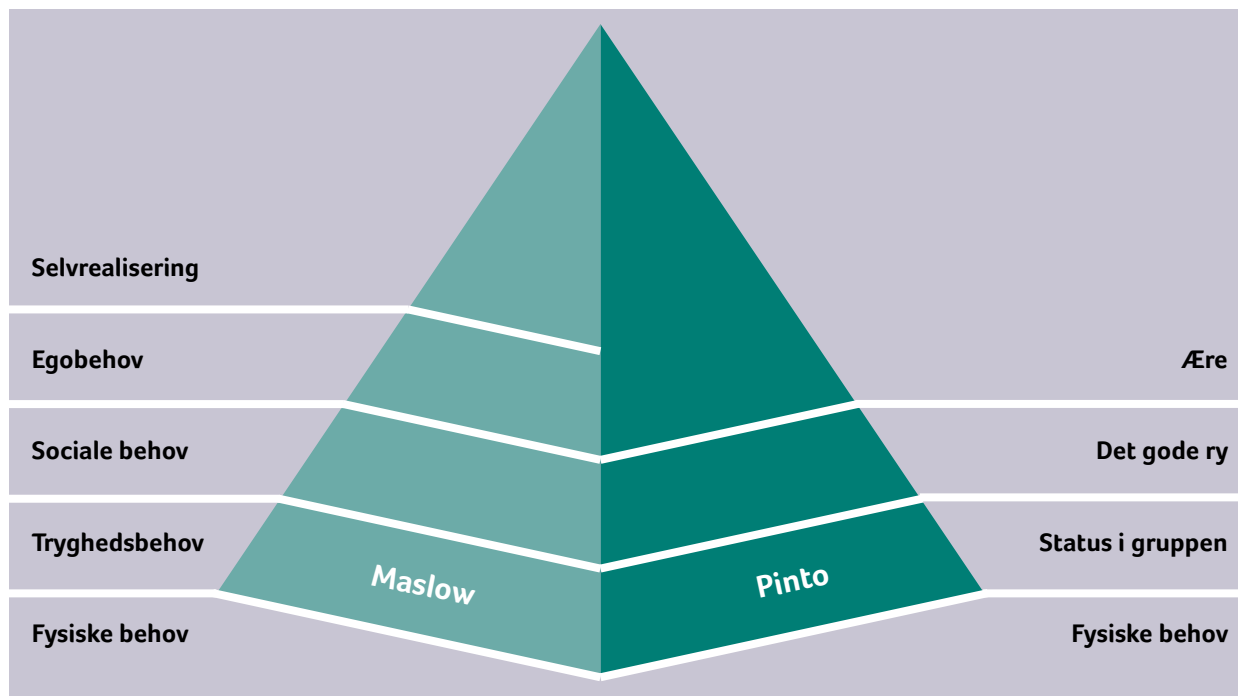
1.3.2 Uledsagede børns basale behov efter flugten

Umiddelbart efter deres ankomst fokuserer mange uledsagede børn på at opnå den tilstræbte opholdstilladelse, og på at få dækket deres basale behov, såsom tilstrækkelig næring, et sted at bo og tryghed. Særligt teenagere fokuserer ofte meget på relationen til deres jævnaldrende, og opsøger især kontakt til jævnaldrende med lignende baggrund. I praksis kan man se, at så længe børn fokuserer på de primære behov og på "overlevelse", er det svært at motivere dem til også at lægge kræfter i den egne videreudvikling. Det er vigtigt, at den vejledning, de uledsagede børn modtager, passer til deres behov.

⁸ Hele modellen kan findes på www.engi.eu.

Uledsagede børns basale behov umiddelbart efter ankomsten

Maslows og Pintos behovspyramider kan hjælpe med at forstå disse behov.

Pyramiderne viser den hierarkiske opbygning af menneskets basale behov i hhv. den individ- og familieorienterede struktur. Maslows pyramide tager udgangspunkt i en "vestlig" samfundsmodel; den er således kun gældende for omtrent 12% af verdens befolkning og ikke universelt gældende. Ifølge Pinto (2007) følger de resterende 88% af verdens befolkning et andet behovshierarki.

En undersøgelse om uledsagede børns oplevelser af vejledning efter ankomsten, foretaget i Nederlandene 2009-2015, konkluderede, at mange af børnene oplever et udtalt behov for en permanent værge. En værge, som er personligt engageret – for uledsagede børn har, ud over social og praktisk støtte, behov for kærlighed og for at knytte reelle bånd. Børn i alle former for placeringer berettede om store savn af familien. Indkvartering i værtsfamilier synes bedst at lindre børnenes tab, fordi børnene her bliver en del af et nyt socialt system (Kalverboer et al., 2016). Det fremgår også af undersøgelsen, at mange uledsagede børn lægger vægt på at bo i en familie eller på et mindre modtagecenter, og at ændringer i deres indkvarteringsforhold medfører frustration. Børnene lægger derudover stor vægt på at lære værtslandets sprog så hurtigt som muligt.

Endvidere udtrykker de uledsagede børn i undersøgelsen behov for anerkendelse af, hvem de er, under hensyntagen til deres baggrund, den selvstændighed de har opnået i løbet af rejsen, samt ønsket om at hjælpe deres familie. Mange uledsagede børn ønsker også anerkendelse af den fortvivlelse og ulykke, de har oplevet, og de ofte traumatiske oplevelser de har haft, uden at være nødt til at tale om det. Et netværk med mennesker med lignende oplevelser er også nyttigt, hvilket kan ses i følgende eksempel.

Eksempel: Netværk

Røde Kors' asylcentre i Danmark for børn har konstateret, at trygheds- og tillidsforhold imellem de uledsagede børn i centrene sommetider kan sammenlignes med forholdet mellem et barn og dets primære omsorgsperson, eksempelvis en forælder. Det er en form for normalitet som gør børnene trygge. De har ensomheden under flugten og andre svære oplevelser til fælles. De behøver ikke nødvendigvis at tale med hinanden om oplevelserne, men har en fælles forståelse af, hvad hver især af dem har været igennem. Som minoritet i et fremmed land, kan man føle sig stærkere, når man møder andre med samme baggrund.

Det vil ofte, men ikke udelukkende, være børn med samme nationalitet. De behandler hinanden som familie og passer på hinandens trivsel. De trøster hinanden, når de er triste; beroliger hinanden, når de er oprevdede; laver mad til hinanden, når de er syge, og hjælper hinanden på mange andre måder.

De vigtigste punkter i i modtagefasen af uledsagede børn er følgende:

- i modtagefasen må fokus være på at tilbyde hvile og tryghed;
- barnets basale behov varetages: et sted at bo, nok at spise, fysisk tryghed og kontakt til familien;
- i kontakten til barnet udvises interesse og pålidelighed;
- barnets mistillid, dets hemmeligheder og modvilje ift. at snakke om tingene bør respekteres;
- barnets selvstændighed bør respekteres;
- der bør sigtes efter at skabe kontinuitet mht. omsorgspersoner, mentorer/værger og indkvarteringsforhold;
- barnet sikres adgang til hensigtsmæssige, daglige aktiviteter;
- der udvises positiv opbakning til barnets oplevelse og tilkendegivelse af dets religion.

God praksis: Modtagelse i Danmark

Visionen i Røde Kors' drift af asylcentre i Danmark er baseret på tre værdier: at give asylansøgerne en tryk, meningsfuld og værdig hverdag. På børnecentrene starter det allerede på parkeringspladsen, hvor personalet iført deres Røde Kors-jakker venter på de nyankommne. Næsten alle børn kender Røde Kors og ved, hvad det står for, og det giver dem en følelse af tryghed. Venlighed er blevet til et professionelt værktøj, og centerpersonalet anvender ansigts- og kropssprog for at udstråle tryghed, tillidsfuldhed og venlighed. Modtagelsen er gennemstruktureret, men der tages altid hensyn til individuelle behov (fysiske og psykiske). Som det første dækkes børnenes basale behov: de bliver tilbudt et brusebad, rent tøj og en god nats søvn under trykke forhold.

Et modtagecenter har et specielt modtagelokale, hvor det uledsagede barn registreres og får praktiske informationer og oplysninger om dets rettigheder. Samtalen med deres nye kontaktperson på centret foregår ved hjælp af en tolk. Lokalet er indrettet behageligt, med en sofa, et verdenskort og en kop te. Nogle børn ønsker at snakke, mens andre foretrækker bare at sidde helt stille; nogle vil helst have døren stående åben eller have en landsmand eller rejsefælle ved deres side. Den første samtale er meget vigtig for hele processen. Børnene bliver oplyst om, at Røde Kors vil tage sig af dem, og at deres flugt er overstået. Som regel observerer de nyankommne børn deres omgivelser nøje, og når de ser andre børn le, snakke med personalet, spille fodbold, gå til og fra skole, osv., får det dem til at føle sig trygge. Det tager ofte pigerne lidt længere tid at føle sig trygge, alt afhængigt af hvor mange piger ellers opholder sig i centret. Jo flere piger der er, jo mere trygge føler de sig.

Den gode modtagelse handler om at skabe en følelse af tryghed, dække barnets basale behov og oplyse det om, hvad der nu skal ske. Barnet gennemgår en helbredsundersøgelse og begynder i skole allerede næste dag, hvis det ønsker det. På modtagecentret er der altid tale om tilbud, ikke en pligt.

På opholdscentret, hvortil børnene flytter efter en eller to uger, er det særdeles vigtigt, at de føler sig velkomne og ventede. En mentor – et af de andre børn – står parat til at byde den nyankommne velkommen. Det nye barn møder både sine primære og sekundære kontaktpersoner, som er dem, der vil være ansvarlige for dets fysiske, psykiske og sociale udvikling og trivsel. Disse personer vil fokusere på barnets individuelle evner og på at give dem den nødvendige støtte for at styrke dets resiliens, gode humør, tålmodighed og tolerance. På opholdscentre har børnene både ansvar og pligter, de går i skole, og forskellige aktiviteter og forløb rettet mod hverdagslivet er altid en del af rutinen. Har et barn særlige behov, sættes en målrettet social indsats og/eller psykologbistand i værk. Børnene mødes altid med en anerkendende holdning. De nyder godt af muligheden for at spejle sig i andre – så længe centret ikke er for stort, da omgivelserne i så fald kan blive for støjende og dermed hæmmende for børnenes udvikling.

1.3.3 Beskyttelsesfaktorer for uledsagede børn

I arbejdet med udsatte unge fokuserer man især på at forstærke beskyttelsesfaktorer og mindske risikofaktorer. Der kan dog være tale om andre beskyttelses- og risikofaktorer for uledsagede børn, sammenlignet med børn, der vokser op i deres hjemland.

Forskning i beskyttelses- og risikofaktorer for uledsagede børn

Vejledningsindsatsen for uledsagede børn har til formål at øge deres resiliens. Dette gøres ved at styrke beskyttelses- og minimere risikofaktorerne for det enkelte barn og i barnets miljø. Beskyttelsesfaktorer udgøres af omstændigheder i miljøet og det individuelle barns karaktertræk, som kan opmuntres og styrkes med henblik på at øge børnenes robusthed og mindske risici. Graden af resiliens bestemmes dels af genetiske faktorer, dels af tilegnede overlevelsestrategier.

Når man tager risiko- og beskyttelsesfaktorer for uledsagede børn i betragtning⁹, bør det bemærkes, at 18-års aldersgrænsen for myndighed ikke er en standardgrænse på verdensplan. Denne aldersgrænse svarer ofte ikke til praksis i det uledsagede barns kultur, og der er mange forskellige tilgange til myndighed verden over. I mange lande anvender man ikke en striks adskillelse mellem børne- og voksenliv; en uledsaget ung har måske forladt sit hjemland som en voksen, men bliver i modtagelandet behandlet som et barn. Et uledsaget barn kan også have udført opgaver, som i det europæiske samfund udelukkende udføres af voksne (Derluyn & Broekaert, 2008).

Det er også vigtigt at tilføje, at rejsen til Europa især har gjort de uledsagede børn mere modne i deres adfærd.

Flygtninge kæmper ofte med fortløbende traumatisering, som oftest er begyndt i hjemlandet, men som forværres og/eller fortsættes, både under flugten og i det nye og ukendte ankomstland (Derluyn & Broekaert, 2008; Fazel et al., 2012; Reed, Panter-Brick & Stein, 2012). At opleve vold (både voldelige handlinger eller trusler herom) på nært hold, enten som offer eller som vidne, udgør en stor risikofaktor for efterfølgende udvikling af psykiske problemer (Reed et al., 2012). Det fremgår af forskellige studier, at unge, der ledsages af et familiemedlem eller placeres hos et familiemedlem efter ankomsten, får færre problemer end uledsagede børn (van der Veer, 1996). Uledsagede børn, derimod, synes at lide en større risiko for at udvikle psykiske problemer.

Støtte og beskyttelse fra de nærmeste kan hjælpe børn og unge til at tackle de psykiske eftervirkninger af traumer og modgang. Bliver et barns forældre skilt, mister det ofte social støtte og beskyttelse, ligesom det også mister flere nære slægtninge. Som følge heraf mister disse børn en hel verden af voksne, der betyder noget for dem, tryghed, stabilitet og "rodfæste". De er derudover udsat for en større risiko for traumatisering under flugten, hovedsageligt pga. manglende beskyttelse og manglende sociale og økonomiske ressourcer i det fremmede land (Derluyn & Broekaert, 2008). Børn og unge, hvis slægtninge befinder sig i en svær situation (eksempelvis fængsling), er ligeledes i risikogruppen for udvikling af psykiske problemer. Det samme ses i tilfælde, hvor det er svært for børnene at holde kontakten med deres slægtninge i udlandet ved lige. Kontakt med familien (om end langt borte) synes at være et beskyttende værn (Fazel et al., 2012).

Kulturtilpasningsprocessen kan være enormt stressfuldt, da det kan medføre tab af kontakt med den traditionelle livsstil (Derluyn & Broekaert, 2008). Integration i det nye samfund med samtidig opretholdelse af kontakt til den oprindelige kultur kan lette tilpasningsprocessen; fastholdelse af traditionelle familieværdier er også en beskyttende faktor, men lige så vigtigt er det, at børn og unge integrerer sig og benytter muligheden for at tilegne sig det nye samfunds sprog (Fazel et al., 2012). At indkvartere børn og teenagere sammen med andre med samme baggrund, som allerede er blevet integreret i det nye samfund, kan således have en beskyttende effekt og værne mod psykiske problemer (Fazel et al., 2012; van der Veer, 1996).

⁹ Listen over "Særlige beskyttelses- og risikofaktorer for uledsagede børn" kan findes på www.engi.eu.

Et understøttende, forstående miljø mindsker psykologiske symptomer, men i praksis er man ikke altid så heldig, at de findes. Livsvilkårene i det nye land er ofte svære, man placeres i store flygtningecentre, med ringe privatliv og begrænset personale (Derluyn & Broekaert, 2008). Sådanne indkvarteringsforhold har en negativ virkning på børnenes funktionsevner, i modsætning til tilfælde, hvor de bor alene eller i en værtsfamilie, hvor opretholdelsen af tryghed og privatliv prioriteres (Fazel et al., 2012).

I en kvalitativ undersøgelse om religionens rolle blandt uledsagede børn konkluderer Ní Raghallaigh (2011), at religion giver dem en vis retning, trøst og en følelse af kontrol over deres livssituation. For mange af de unge spiller religion og tro en vigtig rolle i hvordan de tackler deres situation. Carlson, Cacciatore og Klimek (2012) beskriver religion eller troen på en højere magt som en individuel beskyttelsesfaktor. De anvendte overlevelsestrategier afhang af det uledsagede barns livsomstændigheder og erfaringsramme.

Flere undersøgelser (Geltman et al., 2005; Bean et al., 2007; Hodes, Jagdev, Chandra & Cunliffe, 2008) har påvist, at der findes risikofaktorer, som forudsigeligvis udviklingen af post-traumatiske stress reaktioner hos uledsagede børn: det kan eksempelvis være mangel på social støtte, antallet af traumatiske oplevelser, og fysiske skader. Piger og ældre uledsagede unge løber en større risiko for at udvikle post-traumatisk stress-syndrom (PTSS). Sundhedsproblemer, hvad enten de er opstået før emigrationen, i løbet af flugten eller under ophold i en flygtningelejr, ser også ud til at være alvorlige risikofaktorer (Carlson et al., 2012). Van der Veer (1996) foreslår, at et barns evne og mulighed for at udtrykke følelser ved at spille musik eller at kanalisere aggression ud via sportsaktiviteter kan udgøre en beskyttende faktor.

Af en undersøgelse af van Ijzendoorn (2008) fremgår det, at gener relateret til dopaminsystemet er afgørende for, hvor påvirkelige børn er ift. deres miljø. Særlige genetiske kombinationer kan være årsag til, at nogle børn ikke udvikler post-traumatisk stress og problematisk adfærd som følge af overgreb eller omsorgssvigt. Positive og negative miljøpåvirkninger varierer fra barn til barn, idet graden af påvirkelighed også varierer.

Særlige beskyttelses- og risikofaktorer for uledsagede børn:

Beskyttelsesfaktorer:

- mestring af værtslandets sprog
- religion
- følelsesregulering
- tryghed
- kontinuitet i indkvarteringen
- social støtte
- at bo sammen med andre med samme baggrund
- kontakt til familien

Risikofaktorer:

- fysiske eller psykiske sundhedsproblemer
- usikkerhed
- traumatiske oplevelser
- oplevelser med vold
- at være uledsaget
- minimal social opbakning
- at bo på store modtagecentre
- ingen kontakt til familien

1.3.4 Vejledning om familiesammenføring

I nogle europæiske lande opnår et betydeligt antal uledsagede børn ret til familiesammenføring¹⁰. Før selve sammenføringen må barnet ofte vente længe og gennemgå mange udfordringer. Når forældrene og barnet endelig genforenes, er glæden meget stor. Men at finde sammen igen og leve som en familie er ikke altid helt let. Med sammenføringen kan der opstå nye og ukendte spændinger og dynamikker.

Eksempel: familiesammenføring i Nederlandene

I 2014 og 2015 så man mange flygtninge, især fra Syrien, som sendte deres børn alene til Europa med henblik på at ansøge om familiesammenføring. I begyndelsen var billedet, at det var den ældste søn, der blev sendt af sted; men i løbet af 2015 konstaterede Nidos, at de børn, der ankom til Nederlandene uden ledsagelse, var yngre end hidtil. Der var endda børn under 10 år. Det viste sig, at der var en sammenhæng mellem dette fænomen og chancen for at overleve rejsen over Middelhavet til Europa. Både med småbørn om bord klarede oftere turen end både uden. Jo flere flygtninge der kom til Nederlandene, jo længere varede familiesammenføringsprocesserne. Det udløste en del panik og utilfredshed i 2015 og 2016, da familierne forsøgte at presse deres børn til at påvirke og fremskynde processen.

I mellemtiden fandt de første sammenføringer sted, og udover mange glade børn observerede Nidos også børn, der gik i panik over udsigten til at deres familie skulle komme.

For eksempel var der en otteårig pige, der lige før sammenføringen meddelte, at hun ikke ville bo med sin familie, fordi de havde slået hende tidligere. Det oplevede hun ikke i den (arabiske) værtsfamilie, som tog sig af hende, og det kunne hun lide. Under vejledning fra Nidos og forståelse udvist både fra forældrenes og værtsfamiliens side blev situation løst. Pigen er nu meget glad for at bo sammen med sine forældre og søskende; hun bliver ikke slået og besøger regelmæssigt sin værtsfamilie.

Migrerer en families medlemmer adskilt og på forskellige tidspunkter opstår der en øget risiko for situationer, som påvirker familieæren. Under forældrenes fravær vender barnet sig til vestlige adfærdsregler og til at have mere frihed. Dette kan nemt konflikte med familiens strikse adfærdsregler. Derfor er det yderst vigtigt, trods grænser og afstand, at inddrage forældrene i vejledningsprocessen og i deres barns udvikling mens det er alene i Europa. Hvis (stor)familien ikke har tilstrækkelig forståelse omkring den nye situation, kan det føre til, at forældrene vil forsøge at genopdrage barnet med henblik på at beskytte eller genoprette familiens ære og gode ry, så snart de er sammen igen¹¹. Dette kan resultere i overgreb.

Her kan værtsfamilien gøre en stor forskel, ved at inddrage den biologiske familie i vigtige begivenheder og i barnets udvikling under dets ophold hos familien. Det kan også forhindre, at barnet opfører sig på en måde, som vil kunne krænke familiens ære.

¹⁰ Yderligere oplysninger om familiesammenføring kan findes på www.engi.eu.

¹¹ Baseret på en artikel skrevet af Marjan Schippers og Mirjam van der Meer (Nidos) som udkommer i en specialudgave af *Tijdschrift voor de jeugdgezondheidszorg* i oktober 2016.

1.3.5 Myndig ved 18 år

I de fleste europæiske lande anses børn som voksne når de fylder 18 år. Som omtalt i afsnit 1.3.3 svarer denne aldersgrænse ofte ikke overens med det uledsagede barns kulturelle praksis.

I nogle lande, f.eks. Danmark og Nederlandene, ændrer præmisserne for unges indkvartering sig, når de fylder 18, og i Nederlandene betales der ikke længere for indkvartering i værtsfamilier. Afhængigt af, hvilken fase deres asylansøgning har nået, må den unge flytte til et asylcenter for voksne.

I Nederlandene har vejledningen og livet i værtsfamilien derfor til formål, at forberede det uledsagede barn på at være selvstændigt, når de fylder 18 år. I de europæiske lande, hvor man benytter værger udpeget af myndigheder, har barnet fra denne alder ikke længere samme rådgivning eller repræsentation til rådighed.

Det er svært for mange børn pludseligt at skulle klare sig selv. Uledsagede børn bekymrer sig ofte over udsigten til at fylde 18 år. De frygter det bureaukratiske papirarbejde, de skal til at håndtere. Usikkerhed om, hvor de fremover skal bo, fylder også en del. Det er enormt vigtigt, at de udover et netværk af venner og rollemodeller også har et støttenetværk, de kan stole på, og hvor de kan henvende sig med deres spørgsmål. Et socialt liv knyttet til uddannelse eller arbejde er selvfølgelig også nyttigt. Behersker man sproget i opholdslandet, er det en yderligere, stærk beskyttelsesfaktor.

I nogle lande er det muligt at forlænge omsorgsindsatsen, hvilket har vist sig som værende er til stor gavn for den unge.

God praksis:

I Tyskland kan omsorgsindsatsen om nødvendigt ydes indtil det fyldte 21. år, f.eks. i Süd-Niedersachsen, hvor JSN har haft gode erfaringer med det.

Coaching med henblik på at blive selvhjulpne

For at coache uledsagede børn i at blive selvhjulpne, er det vigtigt, at man:

- fortløbende er opmærksom på opbyggelsen af støttenetværk, både formelle (f.eks. organisationer) og uformelle (venner, landsmænd, velintegrerede og/eller lokalt opvoksede voksne);
- forsøger at bevare værtsfamilien som del af støttenetværket efter at den unge er fyldt 18;
- sikrer, at barnet ved, hvor det skal bo, i god tid før det fylder 18 år;
- sikrer, at det nye bosted i så høj grad som muligt vil bevare barnets netværk og daglige rutine (uddannelse/ arbejde).

1.3.6 Vejledning om asylansøgningens udfald – hjemrejse eller integration

Det uledsagede barns asylansøgning kan have enten et positivt eller negativt udfald. Vejledning vedrørende et negativt resultat skal fokusere på hjemrejse. At blive i værtslandet ulovligt er ikke en acceptabel løsning for en teenager.

Rådgivning om hjemrejse er ofte vanskelig, da både barnet og dets familie har investeret al deres håb i at opnå asylbaseret opholdstilladelse. De har ikke før villet overveje muligheden for afslag.

Opnår barnet opholdstilladelse, kræver den efterfølgende integrationsproces ligeledes god vejledning og støtte. Der er ofte store kultur- og samfundsforskelle, som stiller store krav til barnet og dets evne til at tilpasse sig.

Hjemrejse

Der er mange forskelle i de europæiske landes asyllovgivning på børneområdet. F.eks. giver Tjekkiet opholdstilladelse til alle uledsagede børn, hvis de ansøger om det. Holland vil ikke sende uledsagede børn tilbage mod deres ønske, før de er fyldt 18 år, men der er tilfælde, hvor børn opfordres til frivilligt at vende hjem, før de fylder 18 år.

Hjemrejse er en stor udfordring for de fleste uledsagede børn. De frygter for deres sikkerhed, og at blive udsat for repressalier for at have forladt hjemlandet. De skammer sig også over ikke at have været i stand til at hjælpe deres familier, eller frygter at blive afvist af familien, fordi deres tid i Europa ikke førte til den forventede succes.

Børn, der vender hjem, er ikke altid velkomne hos deres familier, hvis de kommer tomhændede. Familierne har ofte bragt store finansielle ofre for at muliggøre rejsen, og kommer barnet hjem uden penge kan det give familien alvorlige økonomiske problemer. I det hjemlige lokalsamfunds øjne synes det utroværdigt at vende tomhændet hjem fra Europa. Et uledsaget barn risikerer efter sin hjemkomst at blive betragtet som en fiasko og ikke længere være velkommen i lokalsamfundet, hvilket vanskeliggør den unges chancer for at finde bolig og indtægtskilder.

Mange af disse problemer kan mindskes ved hjælp af hjemrejserådgivning. Det er vigtigt at:

- levere troværdige og opdaterede informationer om sikkerheden i hjemlandet;
- formidle erfaringer fra allerede hjemvendte;
- oplyse familien om grunden til den tvungne hjemrejse, med henblik på at give barnet "syndsforladelse";
- tilbyde en plan for hjemrejsen således at barnet ikke kommer tomhændet tilbage (f.eks. ved at tilbyde hjemrejseorienterede uddannelsesforløb) i samråd med familien.

Eksempel:

Den Internationale Organisation for Migration (IOM) tilbyder understøttelse til hjemrejsende, hvilket muliggør en hjemrejse uden tab af ansigt. IOM undersøger også, hvor sikkert det er at vende hjem, og f.eks. børnenes mulighed for skolegang.

En dreng som netop er fyldt 17, skal vende tilbage til Afghanistan om et år, når han fylder 18. Han har en ambition om, med økonomisk bistand fra IOM, at åbne en butik i hjemlandet.

Under drengens medhør ringer hans værge fra Nidos til hans far, med henblik på at drøfte planen. Derefter diskuterer faren planen med resten af familien, og de når sammen frem til den konklusion, at det er bedre for drengens sikkerhed hvis han i stedet flytter hjem til en onkel i en anden region, og at det ikke er særligt klogt at starte en butik, da drengen nemt ville kunne blive udsat for røveri.

Familien foreslår, at drengen i stedet lærer at køre bil og tager et kursus som automekaniker mens han er i Nederlandene. Med støtten fra IOM vil han kunne blive taxachauffør, når han engang vender hjem til Afghanistan.

God praksis: Politik for hjemrejse hos Nidos

Nidos politik for hjemrejse er baseret på den vision, at vil man sikre en "bæredygtig hjemrejse" for barnet, må man arbejde på to fronter: at sikre både barnets og familiens engagement.

Beslutningen om hjemrejse kan understøttes ved, i samarbejde med barnet og familien, at udarbejde en bæredygtig plan for sikker hjemrejse. Planen skal sigte mod at skabe en uafhængig tilværelse; den skal være baseret på sande og troværdige oplysninger; monitoreres af internationale og lokale organisationer, og følges til dørs ved hjælp af Nidos' sagsbehandling og barnets og familiens fælles engagement.

Dette fælles engagement kan opnås ved:

- god timing;
- at involvere familien i barnets situation helt fra begyndelsen af rådgivningsforløbet, og at inddrage familien i håndtering af problemer og fremtidsplaner;
- sammen med barnet at træffe en beslutning om, hvornår man vil undersøge mulighederne for hjemrejse og forberede en hjemrejseplan.

En bæredygtig plan for hjemrejse:

- tilbyder barnet et sikkert opholdssted;
- tilbyder barnet udsigt til en uafhængig tilværelse via uddannelse eller arbejde;
- tilbyder barnet udviklingsmuligheder;
- er udarbejdet af familien, eller med familiens samtykke og understøttelse;
- tilbyder placering hos en familie, helst indenfor den biologiske familie, men ellers alternative modeller;
- støttes af lokale organisationer.

At sikre en bæredygtig hjemrejse kræver:

- at hjemrejsen monitoreres af lokale og internationale organisationer;
- at hjemrejseplanen og den første periode efter hjemkomsten monitoreres med henblik på, om nødvendigt, at tilpasse planen med hjælp fra lokale organisationer og/eller familien.

God praksis:

Røde Kors i Danmark tilbyder hjemrejserådgivning til afviste asylansøgere på asylcentre, og har udviklet en særlig metode for rådgivningen af uledsagede børn.

Børn, der lige er ankommet, er ofte både trætte, anspændte og forvirrede. De har modtaget urigtige og modstridende oplysninger vedrørende indkvarteringen og asylprocessen i det nye land, og har derfor svært ved at orientere sig og falde til ro. Udover behovet for tryghed har de brug for at få at vide, hvad der nu skal ske. Det vil sige, at hovedformålet med den første kontakt med barnet er at hjælpe dem til at føle, at de har kontrol over situationen, og at hjælpe dem med at forstå baggrunden for og betydningen af den nye, ukendte situation de befinder sig i.

Tidlig intervention er meget vigtig. Barnet gives grundlæggende oplysninger om asylprocedurerne, herunder om muligheden for at få rådgivning om hjemrejse skulle de få afslag eller selv ønske at trække deres asylansøgning tilbage.

Hovedbudskabet i hjemrejserådgivning er: Stå ikke alene i en sådan situation, men tag imod tilbuddet om upartisk rådgivning. Denne udgøres af en motiverende samtale med en voksen, som kan hjælpe barnet med at tage kvalificerede beslutninger vedrørende den egne fremtid. Det er barnet, som selv træffer beslutningerne, rådgiveren hjælper blot ved at forklare om de forskellige muligheder.

Det er i denne indledende fase, før der endnu er opstået frustration over afslaget på asylansøgningen, at kimen til hjemrejserådgivning på et senere tidspunkt lægges.

Hvis barnets asylansøgning afslås, tager Røde Kors kontakt til barnet, enten via barnets repræsentant eller centrets personale. Det er meget vigtigt, at alle repræsentanter (frivillige og aflønnede) og personalet på centrene er bekendte med hjemrejserådgivningens formål og muligheder.

Hvis barnet bor hos slægtninge (privat indkvartering), kan slægtningene ofte levere nyttige oplysninger, der kan bruges i forbindelse med hjemrejserådgivningen. Det er vigtigt, at man også taler med barnet alene, da slægtningene kan have deres egen agenda ift. barnets hjemrejse.

Barnets repræsentant kan deltage i hjemrejserådgivningen, afhængigt af forholdet mellem barnet og repræsentanten. Afslaget kan medføre en vis ambivalens i relationen barn og repræsentant imellem, og det kan være bedre for barnet at modtage rådgivning af en neutral person. Repræsentanten er bekendt med hjemrejserådgivningens formål og muligheder, og det er god praksis for repræsentanten at henvise barnet til en udenforstående, neutral person, som ikke tidligere har vejledt barnet og som derfor ikke er følelsesmæssigt påvirket af afslaget. Efter afslaget gennemlever barnet en proces, hvor afslagets konsekvenser skal forstås, fordøjes og accepteres. Her kan den udenforstående person gøre en forskel og vejlede barnet med henblik på at lade barnet træffe egne, kvalificerede beslutninger.

Integration

Ligesom alle andre migranter står flygtninge overfor en vis tilpasningsproces til nye miljø. Når mennesker igennem en længere periode er i berøring med en anden kultur, vil de gennemgå en vis kulturtilpasning. Måden, de ser verden på, ændrer sig, ligesom nogle af deres normer og værdier ændres.

Berry (1990) skelner mellem forskellige strategier indenfor kulturtilpasning: integration, assimilering, segregering og marginalisering. Integration anses generelt som den mest succesfulde strategi ift. social trivsel. I den sammenhæng betyder integration, at man tilpasser sig det nye miljø, samtidig med at man bevarer sin egen kultur.

Strategi for kulturtilpasning		Tilpasning til den fremherskende kultur	
		Ja	Nej
Bevarelse af kultur	Ja	Integration	Segregering
	Nej	Assimilering	Marginalisering

Som beskrevet i afsnit 1.1.2, forløber det uledsagede barns identitetsudvikling anderledes end det ville have gjort, hvis barnet ikke var rejst. Barnets opfattelse af sin egen identitet påvirkes af de anderledes normer og værdier, det kommer i berøring med. Rollemodeller fra hjemlandet passer ikke længere ind i barnets liv, men det gør rollemodellerne i det nye land heller ikke. Til gengæld kan rejsefæller og tidligere uledsagede børn, som også er i gang med at opbygge deres fremtid i et vestligt samfund, fungere som nye rollemodeller.

Adskillige undersøgelser viser, at det øger til børns trivsel at deltage i og lære det nye samfund at kende, samtidig med at de bevarer deres egne kulturelle normer og værdier. Det hjælper børnene med at finde deres egen måde at leve på i det nye samfund.

God praksis: Fokuspunkter i Nidos' vejledning af uledsagede børn

- find rollemodeller (fra barnets egen kultur eller med lignende baggrund) i barnets netværk;
- barnet bør lære det nye samfund og den nye kultur at kende i sit eget tempo;
- barnet bør støttes i at finde vej i retning en uddannelse eller et arbejde, som er realistisk og som passer til barnets fremtidsudsigter;
- deltagelse i det nye samfund er en del af vejledningen;
- hvis det ønskes, kan kontakt med rejsefæller være en del af barnets liv.

1.4 EMPOWERMENT AF ULEDSAGEDE BØRN

1.4.1 Indledning

Empowerment går ud på at styrke barnet ved at fremme dets resiliens. Støtte fra barnets familie og netværk, kan bidrage væsentligt til dets empowerment. Familienetværket udgør en vigtig beskyttelsesfaktor for uledsagede børn.

1.4.2 At fremme resiliens

Der gives stigende opmærksomhed til måden, børn overlever på, og på hvad der gør dem stærkere.

Der fokuseres ikke så meget på mangler eller risikofaktorer, men på de evner børn udviser i at tackle problemer bedst muligt; altså beskyttelsesfaktorer og resiliens. Ved at se nærmere på resiliens kan man bedre forstå uledsagede børn måder at håndtere modgang, og bedre identificere deres behov. Det er også nyttigt ift. at finde frem til den rette intervention. Resiliens handler i store træk om at udvise "god tilpasningsevne eller en positiv udvikling trods alvorlige forhindringer og udfordringer" (Masten, 2001, s. 2); altså en dynamisk proces af positiv tilpasning indenfor en ramme af meningsfyldt modgang (Luthar, Cicchetti & Becker, 2000, s. 543). Med andre ord: Selv i vanskelige tider er det muligt at være positiv, stærk, og fokuseret på fremtiden, dvs. i stand til at komme sig og vende stærkt tilbage. Man må forstå, at det uledsagede barn umuligt kan vende tilbage til et normalt liv. I dette tilfælde synes Walsh's (2002) metafor ret dækkende: Hun beskriver resiliens som at "tage springet fremad", ind i en usikker fremtid.

1.4.3 Inddragelse af familienetværket

Uledsagede børn kommer ofte fra familieorienterede kulturer, og det er derfor naturligt og logisk at involvere familienetværket i vejledningen af barnet. Som beskrevet ovenfor har flere undersøgelser vist, at kontakt med den biologiske familie er en vigtig beskyttelsesfaktor for uledsagede børn.

Den biologiske familie kan spille en vigtig rolle ved at:

- støtte op om barnet;
- befri barnet for sin byrde i tilfælde af, at formålet med flugten ikke opnås;
- lette det pres, der hviler på barnet ift. familiesammenføring;
- bekymre sig om barnets adfærd (udvise pædagogisk autoritet);
- bekymre sig om sundhedsproblemer;
- udarbejde en hjemrejseplan;
- træffe nødvendige beslutninger;
- bakke op om anbringelse i en værtsfamilie; placeringen kan gavne barnet, hvis den biologiske familie støtter op omkring det.

God praksis: Cross-Border Networking (CBN)

Nidos' metoder er udviklet på baggrund af mange positive erfaringer med inddragelse af familienetværket.

På grundlag af et metodologisk system i stil med den new zealandske familie-gruppe mødeform (*Family-Group Conference*), lancerede man i 2013 *Cross-Border Networking (CBN)* metodologien, en måde at inddrage netværk på tværs af grænser. Metodologiens kerne er, at eksisterende, nye og imaginære netværk skal involveres i støtten og vejledningen af børnene helt fra begyndelsen. Lige siden de syriske og eritreiske børns ankomst i 2014-2015 er det blevet en almindelig praksis hos Nidos, at være i kontakt med familien lige fra det øjeblik, hvor organisationen møder barnet. Der er ikke nogen hindringer for dette, da børnene er berettiget til asyl, og familierne påskønner kontakten i lyset af muligheden for at fremskynde familiesammenføringen. Særligt med de syriske børn er det ofte nemt at komme i kontakt med familien, på telefon eller via Skype.

Røde Kors i Danmark har også haft gode erfaringer med at spille en aktiv rolle i hurtigst muligt at tage kontakte til familien i udlandet, forudsat barnets samtykke selvfølgeligt. Organisation forklarer om barnets udsigter og om familiens muligheder ift. familiesammenføring, og man taler om, hvordan familien bedst kan bidrage til processen. På den måde fjernes urealistiske forventninger, og en tung byrde løftes fra børnene skuldre. Brugen af smartphones gør det meget nemmere end tidligere at samarbejde med familien i udlandet.

NOTES

A series of horizontal dotted lines for taking notes.

NOTES

2

PLACERING I FAMILIER

2.1 INDLEDNING

I Europa er der forskellige opfattelser af, hvilken form for placering, der er bedst for et uledsaget barn at vokse op i. Det vil afhænge af mange faktorer i det enkelte barns situation, hvorfor der bør lægges en individuel vurdering til grund med henblik på at nå frem til en skræddersyet løsning for det enkelte barn. I de internationale juridiske retningslinjer vedr. modtagelse af uledsagede børn fremhæves det ansvar, de rettigheder, og minimumstandarder, der skal overholdes ifølge FN's konventioner og traktater, EU-lovgivning og EU-politik (se afsnit 1.2 i indledningen).

Vigtigheden af passende indkvarteringsmuligheder for børn, særligt hos værtsfamilier, er fremhævet i flere rapporter. At placere uledsagede mindreårige i værtsfamilier understøttes desuden af flere videnskabelige publikationer som den mest anbefalelsesværdige løsning. Ifølge researchen er det vigtigste argument for benyttelsen af værtsfamilier, at børn som vokser op i en institution sakker bagud i deres udvikling sammenlignet med børn som vokser op hos en familie.

2.1.1 Indkvartering i familier

Der findes flere former for placering hos værtsfamilier, der kan være hensigtsmæssige, f.eks. indenfor barnets eget (familie)netværk og blandt familier, der er ukendt for barnet.

At vokse op i eget netværk

Når man vokser op i sit eget (familie)netværk, har det – udover ovennævnte fordele ved at leve i sin egen kultur – yderligere den fordel, at man deler familie- og migrationshistorie plus en ofte allerede eksisterende følelsesmæssig tilknytning. Lugtene, maden, den talte dialekt udgør genkendelige stressdæmpende faktorer der ofte er mere fremtrædende her end i ukendte etniske minoritets familier. Nogle uledsagede børn har måske slægtninge i ankomstlandet, som de kan bo hos eller sammen med. Andre kan være ledsaget af personer, de ikke er beslægtede med, men som det også kan være hensigtsmæssigt at bo sammen med. I disse tilfælde bør fagfolk vurdere relationen mellem barnet og slægtningen eller den ledsagende person og den pågældendes evne til at varetage barnets behov.

At vokse op i en ukendt værtsfamilie

Hvis et uledsaget barn ikke har sit eget (familie)netværk eller andre ansvarlige bekendte, det kan bo hos, kan indkvartering hos en familie, der er ukendt for barnet, også udgøre en tryk form for placering.

Nogle uledsagede børn er ikke indforståede med at skulle placeres i en familie, f.eks. fordi de allerede er vant til at til at tage vare på sig selv og leve et uafhængigt liv. I sådanne tilfælde bør indkvartering i værtsfamilier ikke overvejes. Disse børn kan i stedet profitere af mindre indkvarteringsenheder eller af at bo for sig selv i stedet for hos en værtsfamilie.

2.1.2 Placering i familier med samme kulturelle baggrund som barnet eller i etnisk indfødte familier?

Indenfor Europa er der forskellig syn på fordele og ulemper forbundet med placering i familier med samme kulturelle baggrund som barnet eller etniske indfødte familier.

Nogle lande anvender familier med samme kulturelle baggrund som barnet, da de har erfaring for, at uledsagede børn trives bedre i et miljø, hvor de ikke mister deres kulturelle identitet, og hvor familien selv har haft erfaringer relateret til migration.

Andre lande fokuserer på placering i etnisk indfødte familier, fordi de mener, det sætter skub i eller forøger kvaliteten af barnets integration i de nye omgivelser. Der kan også være modvilje mod at arbejde med etniske minoritets familier som følge af erfarede problemer med at overvåge placeringen, eller fordi kulturel matchning anses diskriminerende.

Det første internationale studie af Arkesteijn (2015) beskriver de fordele, som kulturel matchning har, ift. barnets evne til at skabe et positivt selvbillede og lære at tackle racisme. Studiet fremfører også et andet argument for kulturel matchning, nemlig at etniske indfødte familier ikke føler sig i stand til at tilbyde barnet kulturel vejledning i samme grad som familier med samme kulturelle baggrund. Bortset fra det synes placering i familier med samme kulturelle og etniske baggrund at udgøre en beskyttende faktor ift. de uledsagede mindreåriges mentale sundhed (Geltman, Grant-Knight & Metha, 2005).

Det, at uledsagede børn – ofte inspireret af deres families holdning – fortrækker at bo hos etnisk indfødte familier, kan dog tale imod placering i familier med samme kulturelle baggrund som barnet. Børnene tror, at når de på denne måde lærer værtslandet at kende, vil det hjælpe dem med at blive integreret og med at lære at tale sproget, resulterende i bedre uddannelse og højere levestandard.

Brug af familier med samme kulturelle baggrund som barnet: “Protective wrapping”

Indkvartering i familier med samme kulturelle baggrund som barnet anvendes f.eks. i Danmark, Tyskland (Süd-Niedersachsen) og Nederlandene.

God praksis:

Nidos har haft gode erfaringer med placeringer i kulturelt matchende familier, bl.a. baseret på professionel indsigt omtalt i det følgende.

Tjin A Djie og Zwaan betegner “indlejring i kulturen” og “indlejring i fællesskabet” som “protective wrapping” – en slags beskyttende filter via kulturel indkapsling. En sådan indkapsling er en altomfattende proces og vedrører ikke kun familie, men alt der knytter sig til det kendte, f.eks. lugte, landskaber, traditioner, ritualer, historie og mad. Der vil være vaner og skikke fra hjemlandet, som efter migrationen ikke længere er gældende, og alene det at tale om dem kan hjælpe til at opbygge eller opretholde et “beskyttende” filter. Ifølge Tjin A Djie og Zwaan kan kulturel indkapsling styrke mennesker, når de er sårbare. Alle mennesker tyer til tider til indkapsling, ikke bare migranter. I vanskelige perioder vil mennesker søge efter tryghed og varme i positive erindringer (Tjin A Djie & Zwaan, 2007, s. 45).

Indenfor metodologien udviklet af Nidos ved indkvartering af uledsagede børn i familier (van Hout & Hesser, 2010, s. 37) betegnes “protective wrappings” som “ankre til fortid og nutid, det være sig i form af mennesker, der minder om familien, gamle eller nye venner med tilknytning til fortiden, kendte skikke, mad, osv. Kort sagt alt det der oplevedes velkendt, dengang alt endnu var trygt”. (Spinder, van Hout & Hesser, 2010, s. 38). Disse gode

minder kan blande sig med de ubehagelige erindringer af det, der forårsagede flugten, men der vil altid være højt værdsatte minder iblandt. Tjin A Djie og Zwaan (2007) konstaterer, at indlejring i en familie og et socialt støttesystem er afgørende for at kunne bevæge sig ind i en ny fase af livet, og har en stabiliserende effekt.

Spinder et al. (2010) forklarer, at familier med samme kulturelle baggrund som barnet kan tilbyde et stabilt miljø for uledsagede børn. De giver børnene et trygt sted at være, hvor trøstende og animerende minder fra fortiden kan fremkaldes. Gennem forbindelse til og anerkendelse af fortidens kontekst kan følelser af fremmedgørelse og forvirring mindskes, hvilket gør det muligt for barnet at tage kontakt til den ukendte verden udenfor. Familier med samme kulturelle baggrund kan hjælpe barnet med at få hold på vigtige ankre fra fortiden, der vil hjælpe dem med at føle tillid og tryghed i nuet. På denne måde kan disse værtsfamilier give uledsagede børn en følelse af kontinuitet.

Kouratovsky (2008) indførte "protective wrapping" begrebet som betegnelse for den stærke indflydelse, faktorer som kultur, migration og sprog har på bio-psykosocial udvikling. At have et vist beskyttende filter er vigtige for alle, og den omvæltning, som migration udgør, kan medføre stor sårbarhed flere generationer igennem. Børn fødes med evnen til at fremkalde reaktioner fra deres omgivelser. Disse reaktioner tilpasses barnet i form af et særligt traditionelt sprog, som allerede er stærkt kulturspecifikt og derfor kulturelt. Således lærer barnet noget om sig selv helt fra starten, og det oplæres i både passiv og aktiv kommunikation med omverdenen. Reaktionerne fra det sociale miljø danner grundlag for barnets selvforståelse og dets evne til at forklare og forstå sin egen adfærd som del af et socialt fællesskab. Et fællesskab, der karakteriseres af en særlig kultur, hvor "kultur" forstås som en række "kropslige skikke". Kouratovsky omtaler "protective wrapping" – altså det beskyttende filter som opnås igennem en vis kulturel indlejring eller indkapsling – som en stressdæmpende faktor; manglende evne til at håndtere stress kan medføre store udfordringer. At placere et uledsaget barn hos en værtsfamilie med tilsvarende kulturel baggrund vil derfor hjælpe barnet med at udvikle sit beskyttelsesfilter og dermed med at regulere stress.

Den ovenfor nævnte ide angiver, at indkvartering i familier med samme kulturelle baggrund kan tilbyde tryghed, basale behov, opmærksomhed og struktur i hverdagen, der giver børn gode chancer for normal udvikling og naturlig heling i kølvandet på afsavn, tab og traumer. Desuden kan en familie med samme kulturelle baggrund tilbyde barnet omsorg og vejledning der trækker på indforstået viden baseret på egne oplevelser af migration og integration og behov for stressdæmpere, under flugt, traumbearbejdning og sorgproces. Endelig bidrager kulturelt matchende placering til at opretholde kulturel identitet og modersmål. Det gør tilbagevenden til hjemlandet lettere, i fald det skulle blive aktuelt.

Lande, der har erfaring med kulturel matchning, f.eks. Nederlandene og Danmark, fremhæver vigtigheden af familiens integration i værtslandet for at forebygge social eksklusion, især hvis det placerede barn får tilladelse til at blive i landet.

At anvende etnisk indfødte familier

Der er også positive erfaringer med placering i etnisk indfødte familier, særligt i familier med tværkulturel viden og erfaringer. For eksempel har regionen Süd-Niedersachsen i Tyskland arbejdet med tyske familier, siden de startede med at tilbyde indkvartering i familier i 2011.

God praksis: Brug af etnisk indfødte familier i Tyskland

Selv om JSN lejlighedsvis anvender etniske minoritets familier til indkvartering, er flertallet af værtsfamilierne etnisk tyske familier. Nogle uledsagede børn beder om at blive placeret i en tysk familie for hurtigt og bedre at lære sig sproget. JSN har konstateret, at børnene ret hurtigt lærer tysk og også tilegner sig deres nye lands kultur og værdier foruden måder at begå sig på i det nye samfund. JSN forlanger, at værtsfamilierne er kulturelt sensitive, hvilket opnås vha. workshops og brug af tolke mht. både sprog og kultur. Det hjælper værtsfamilierne med at forstå børnenes kultur.

2.2 REKRUTTERING AF FAMILIER

2.2.1 Indledning

I nogle europæiske lande er rekruttering af værtsfamilier en opgave for statsanerkendte, ikke-statslige ungdomsinstitutioner. I andre lande kan uledsagede børn kun placeres indenfor barnets eget netværk.

Når der skal rekrutteres egnede værtsfamilier til en så sårbar gruppe som uledsagede børn, bør der tages en række hensyn. Man bør sikre sig, at værtsfamilierne har den rette motivation, at de er i stand til at tage sig af barnet og kan garantere dets tryghed, og at de sigter efter at etablere et langsigtet forhold til barnet, men også vil være i stand til at slippe barnet, hvis der ikke er nogen udsigt til, at barnet kan få opholdstilladelse.

Der er ingen tvivl om, at uledsagede børn skal have mulighed for at være i kontakt med deres biologiske forældre eller familie, og at de bør opmuntres dertil. Det at tage sig af uledsagede børn kræver en opmærksom og uselvisk holdning. Det presserende behov for værtsfamilier bør aldrig svække fokuset på tryghed.

2.2.2 Hvordan man rekrutterer

Det at rekruttere værtsfamilier er et spørgsmål om en kontinuerlig indsats, om tålmodighed og vedholdenhed.

Nogle gange viser de positive resultater af indsatsen sig først på den lange bane.

God praksis:

Det er Nidos' erfaring, at det altid er vigtigt at holde kontakten til folk, der kan vise sig nyttige enten som værtsfamilie eller som nøglepersoner.

Det er ligeså vigtigt at vide, hvilke grupper man skal sigte efter. Både generelle og særlige karakteristika bør vurderes. Generelt bør disse familier være i stand til at tage sig af uledsagede børn, som på den ene side er sårbare (fordi de har mistet deres hjem og familie), men på den anden side også er målrettede i deres søgen efter nye perspektiver og et trygt sted at leve. Det er værd at lede efter familier med specifikke kulturelle baggrunde.

At rekruttere slægtninge (slægtspleje)

Den første mulighed er, at spørge barnet eller forældrene/familien derhjemme (hvis det er muligt), om der findes familie i værtslandet. Børn har nogle gange en adresse eller et telefonnummer på bosiddende slægtninge.

Rekrutteringen begynder så med, at man kontakter den pågældende familie og undersøger de muligheder, de måtte have for at huse deres unge familiemedlem. Formålet med rekrutteringsfasen er både at afdække familiens og barnets muligheder og forpligtelse overfor hinanden. Hvis der er et positivt resultat, kan man så påbegynde screeningsprocessen.

At rekruttere familier der kan godkendes som værtsfamilier

Et godt udgangspunkt for at rekruttere værtsfamilier er at opfordre dem til at komme til informationsmøder og besøge dem i deres egne forsamlings (religiøse grupper, kirker, moskeer, kulturelle grupper, skoler, sportsklubber, osv.). Rekruttering via allerede godkendte værtsfamilier eller nøglepersoner i lokalsamfundet kan også fungere fint.

Det er vigtigt at informere en potentiel værtsfamilie om de uledsagede børns særlige baggrund og behov. Det er ligeså vigtigt at spørge ind til, om familien vil overveje at være værtsfamilie og at lade dem afveje fordele og ulemper. Man bør spørge dem, om hvorvidt det at få et uledsaget barn ind i familien vil passe ind i deres nuværende levevis. Hvis det er tilfældet, kan man anmode dem om at påtage sig ansvaret for barnet. Hvis de er villige til det, kan screeningprocessen påbegyndes.

At rekruttere med henblik på særlige match

De forskellige rekrutteringsstrategier nævnt ovenfor kan også være nyttige, når man ønsker at rekruttere en familie med henblik på et særligt match, men den bedste måde er naturligvis at se på barnets eget netværk og på nøglepersoner i det relevante lokalsamfund.

Skal der findes en værtsfamilie for et barn med særlige behov, indhentes alle tilgængelige oplysninger til brug for rekrutteringsprocessen. De særlige behov kan variere. Det kan være nødvendigt at finde en værtsfamilie i en særlig by pga. praktiske omstændigheder som f.eks. uddannelse, men det kan også betyde, at familien skal være i stand til at imødekomme ekstra plejebehov. Familierne bør rekrutteres på baggrund af sådanne detaljerede oplysninger, og udvælgelseskriterierne kan bl.a. gå på særlige evner indenfor pleje eller at have en bolig, der er særligt egnet for et handicappet barn. Ved rekruttering af familier gennem barnets netværk og sociale miljø opnås oftest størst succes.

Rekrutteringsplan

Når en værtsfamilie skal rekrutteres, starter man med en rekrutteringsplan. Den definerer, hvilke behov der særligt skal tages hensyn til: Ægtepar, enlige forældre, folk med eller uden egne børn, alder på de børn, der skal placeres, kulturel baggrund og hvilke sprog, der tales. Det er vigtigt at få defineret den nødvendige kapacitet og mangfoldighed i detaljer. Et eksempel kan være, om man skal placere søskende parvis eller i grupper på tre eller fire børn.

Udarbejdelse af en rekrutteringsplan kan hjælpe med at formulere mål, strategier og konkrete aktiviteter.

At få adgang

God praksis: At få adgang

Iflg. Nidos' erfaringer er det vigtigt at få adgang til potentielle grupper for at kunne opnå deres tillid og engagere dem. Det omhandler flg. aspekter:

- at man får folk til at engagere sig i de uledsagede børns behov og interesser
- at man appellerer til omsorg og interesse for at tage ansvar til børnene
- at man leverer præcis og detaljeret information om pleje af uledsagede børn
- at man får folk til at sprede budskabet
- at man arrangerer møder, hvor interesserede kan høre om andres erfaringer
- at man laver kampagner i medierne

Vil man have adgang til migrantgrupper, kræver det kulturel sensitivitet og ægte interesse i det enkelte menneske og dets baggrund. Det er meget vigtigt, at man i sin egenskab af fagperson fremstår som pålidelig. Men man bør også være bevidst om ikke at acceptere det første og måske heller ikke det andet "nej" som endeligt svar. Man bør snarere prøve at finde ud af, hvad en afvisning egentlig dækker over.

Det er ligeså vigtigt at hjælpe mennesker med at overkomme deres tvivl, usikkerhed eller frygt. Derudover bør fagfolk, der søger at rekruttere familier, altid inkludere et "win-win"-aspekt; dvs. hvad får du, og hvad får vi ud af det set fra en ikke-materiel vinkel? Initiativet bør tages ved at kontakte de potentielle værtsfamilier direkte fremfor at vente på, at de selv tager kontakt. Det er også nyttigt at være opmærksom på værdien af god timing: Prøv at kontakte folk igen på et senere tidspunkt, hvis de for indværende har andre prioriteringer. Endelig er det også vigtigt at forstå, hvilke aktiviteter, der er produktive, og hvilke der ikke er.

At arbejde med nøglepersoner

Nøglepersoner er personer, der har et særligt forhold til målgruppen, man ønsker at rekruttere. De kan have en førende stilling eller have indflydelse på målgruppen på anden vis. De kan hjælpe med at promovere arbejdet og med at påvirke målgruppens fornemmelse for ansvar og omsorg. Nøglepersoner kan også anvendes som kulturelle rådgivere eller mæglere, når man søger efter de rette værtsfamilier. Det er vigtigt, at nøglepersonerne er kendt som værende pålidelige personer, der bekymrer sig for de uledsagede børn og målgruppen. Nøglepersoner kan vejlede om, hvor og hvordan de potentielle værtsfamilier findes, hvis de ikke ligefrem selv finder frem til dem.

God praksis:

I Nederlandene er nøglepersoner og værtsfamilier ofte tidligere uledsagede børn.

Eksempel: Hvordan udarbejdes en rekrutteringsplan

Hvor mange steder skal der findes? (antal steder eller familier)

Hvilke familier vil man rekruttere og til hvilke børn? (børnenes alder, køn, antal pladser, kulturel baggrund, sprog, religion, enlig med eller uden børn, alder på egne børn)

Hvor finder man dem? (via godkendte værtsfamilier, netværk, nøglepersoner, kulturelle grupper, skoler, kirker, moskeer, centre for samfundsgruppen, m.v.)

Hvilke familier skal undgås? (man skal ikke bruge tid på ansøgere, der ikke er hensigtsmæssige enten pga. for høj eller lav alder, fordi de bor i byen/på landet eller vice versa, er dogmatisk religiøse eller pga. kontraindikationer som f.eks. rygning, alkohol eller stoffer)

Hvor mange pladser har man brug for og inden for hvilken tidsramme? (formulér SMART-mål)

Hvilke metoder vil man anvende; hvilke aktiviteter skal man påtage sig, og hvem skal påtage sig dem?

Kan det gøres på jævnlig basis, eller er der brug for ekstra bevilling eller personale?

Hvornår skal man evaluere fremskridt ift. målsætningerne?

Skal planen tilpasses, hvis resultaterne ikke er som forventet?

Bør man ændre målene?

Bør man ændre "rekrutteringssteder" eller aktiviteter?

Måder at rekruttere på og deres virkning

Man kan anvende flere metoder til at rekruttere værtsfamilier:

Annoncering

Det kan være nyttigt at bruge særlige oplysninger om børnene og deres behov, når man annoncerer. Ved annoncering er det vigtigt:

- at være omhyggelig med vurderingen af, hvilke publikationer der bedst henvender sig målgruppen
- at give fyldestgørende oplysning om, hvem der kan henvende sig (og hvem der ikke behøver at henvende sig)
- at forsøge at forebygge for mange ubrugelige henvendelser, som man vil være nødt til at besvare
- at beslutte, hvordan folk skal henvende sig: Telefonisk, via e-mail, hjemmeside eller andet.

God praksis:

Selv om annoncering kan give gode resultater, har Nidos fundet frem til, at personlig henvendelse er den rekrutteringsmetode, der virker bedst.

Løbesedler

Løbesedler kan være effektive, hvis man omhyggeligt vælger de steder, hvor de skal uddeles. Det er vigtigt at vælge steder, hvor der er stor sandsynlighed for, at målgruppen befinder sig. Løbesedler skal være tiltrækkende og farverige og indeholde korte oplysninger, som får læseren til at ville vide mere om den pågældende organisation og børnene. De kan udgives på flere sprog, når man ønsker at få værtsfamilier med en særlig kulturbaggrund i tale. Løbesedlerne skal regelmæssigt opdateres ved at bruge skiftende layout eller nye farver, så de stadig fremstår attraktivt. De skal indeholde fyldestgørende og ajourførte kontaktoplysninger om, hvordan man bedst henvender sig, f.eks. via e-mail, hjemmeside eller telefonnummer.

Informationsmøder

Der findes flere muligheder for at holde informationsmøder:

- interessegrupper indenfor kirkesamfund eller moskeer
- interessegrupper indenfor NGO'er
- interessegrupper indenfor indvandrerorganisationer, skoler, sportsklubber, m.m.

Møderne bør rettes mod de grupper, der er udvalgt i rekrutteringsplanen. Det er vigtigt, at man er meget omhyggelig mht. grupper med (muligvis ekstreme) politiske eller religiøse interesser. Møderne skal anvendes til at informere folk på en reel måde om uledsagede børns problemer og behov og vigtigheden af at kunne være med til at hjælpe og også om den støtte, man kan forvente fra den involverede organisation.

Kontaktmøder med henblik på videndeling om at tage vare på uledsagede børn

Man kan opfordre værtsfamilier til at dele deres erfaringer og færdigheder på møder med venner, familie eller naboer, som måske også er interesserede i at blive værtsfamilie. Man kan også opfordre værtsfamilier til at rekruttere andre familier.

Sociale medier

Vil man anvende sociale medier for at rekruttere værtsfamilier, er det meget vigtigt at være præcis i definitionen af målgruppen. Er et budskab først delt, kan det nå frem til en masse mennesker både i og udenfor Europa. Dette kan medføre uventet respons både mht. antal og typer af svar. Meget af det kan vise sig at være spild af tid. For at undgå det er det måske umagen værd at lancere en kampagne på de sociale medier blandt mennesker, man i forvejen kender, og at vejlede modtagerne i kun at dele med dem, de selv kender, og i en særlig række miljøer. Det er en måde at begrænse indsatsområdet på. Det er ligeså vigtigt at afgive tilstrækkelige informationer og oplyse, hvem man ønsker henvendelser fra. Det kan hjælpe, hvis man henviser til organisationens hjemmeside og beder folk om at tjekke den grundigt, før de ansøger.

Eksempler:

Man kan bede barnets skolelærer om hjælp til at finde en værtsfamilie, der har forbindelser til skolen. Nogle gange kan man arrangere uforpligtende møder mellem børn og familier for at se, om det kan resultere i gode match. Et barn, der leger hjemme hos en kammerat, kan også føre til at barnet placeres hos kammeratens familie.

En afrikansk dreng, der boede på et modtagecenter, virkede isoleret og forvirret, og hans værge gik i gang med at lede efter en passende værtsfamilie. Alle forsøg på at matche drengen med tilgængelige familier var forgæves. Da drengen regelmæssigt begyndte at besøge en afrikansk moské, fik værgen kontakt med lederne af det pågældende religiøse samfund. De blev bedt om at hjælpe med at finde en passende værtsfamilie for drengen og fandt faktisk en sød familie til ham.

2.2.3 Hvilke familier rekrutteres: Vigtig karakteristik af værtsfamilier

Det vigtigste er, at værtsfamilien – uanset om den har samme kulturelle baggrund eller ikke, beslægtet eller ikke-beslægtet – er indstillet på at varetage barnets behov. De generelle vilkår, der bør fokuseres på, når man rekrutterer værtsfamilier, er universelle og beskrevet nedenfor.

1. Tværkulturelle kompetencer

Familier, der skal modtage uledsagede børn, bør være kulturelt sensitive, dvs. at de er oprigtigt interesserede i barnets baggrund, vaner og liv i hjemlandet samt barnets og dets forældres eller families aktuelle planer og forventninger. Værtsfamilierne forventes at kende egne normer, værdier og etiske regler og at lære barnets (kulturspecifikke) normer, værdier og etiske regler at kende og at kunne se forskel mellem holdninger og fakta.

Kulturel sensitivitet er meget vigtig, således at mærkelig eller overraskende adfærd eller vaner fører til samtale og spørgsmål frem for bedømmelse og afvisning.

Sprogkunderskaber er en vigtig faktor, når man skal rekruttere og matche børn og familier. Kommunikation mellem barn og værtsfamilie er særligt vigtig i de første måneder af placeringen. Misforståelser kan nemt opstå. Hvis der ikke kan lokaliseres en familie, der taler barnets sprog, er det ofte vigtigt at anvende tolk for at forklare sig og forstå barnet. "Tre-trins-metoden" fra modul 1, afsnit 1.2.2 kan benyttes, når man skal øve sig i og forbedre tværkulturel kommunikation.

2. Migrationsbaggrund

Erfaringer fra nogle europæiske lande har vist, at matchning af uledsagede børn fungerer bedst i værtsfamilier med en migrationsbaggrund, helst fra samme eller lignende oprindelsesland, eller i det mindste familier med tværkulturelle kompetencer.

En migrationsbaggrund gør mennesker sensitive – selv i tredje generation efter udrejse – overfor virkninger af flugt og genhusning af børn, der har forladt familie og hjemland. Indkvartering hos folk, der ikke nødvendigvis kommer fra samme oprindelsesland men i det mindste har en migrationsbaggrund, er derfor en klar fordel. Det er åbenlyst, at børn vil drage fordel af at kunne føle sig trygge i et miljø, hvor de kan tale deres eget sprog, og hvor de føler sig tilpas mht. mad, lugte og kendte vaner. En etnisk familie der matcher barnet kulturelt kan ses som et grænseområde, hvorfra barnet kan træde ind i sit nye miljø og opleve det, men stadig kan mindes om det, barnet kender, og dermed hjælpe det med at bevare dets kulturelle identitet. Man forventer selvfølgelig, at værtsfamilier med en migrationsbaggrund er blevet integreret i samfundet og også taler det nye sprog rimeligt godt. Derfor skal værtsfamilier have boet i landet i mindst to år, helst længere.

Denne type værtsfamilie synes også at komme med bedre resultater (sammenlignet med værtsfamilier uden migrationsbaggrund). Groningen Universitetet i Nederlandene har foranstaltet en undersøgelse for at forske i dette emne (Kalverboer et al., 2016).

3. Kontakt med den biologiske familie

Værtsfamilien bør interessere sig for barnets biologiske familie og være villig til at forsøge at give fraværende forældre eller familie en plads i barnets daglige liv. Det skal helst føre til kontakt med familien, enten telefonisk eller via sociale medier. Familien kan på denne måde få oplysninger om barnets trivsel og om den faktiske situation i det nye land.

Det er i barnets interesse, at forældrene derhjemme eller andetsteds giver tilladelse til, at barnet bor hos værtsfamilien. Et barn vil altid være loyal overfor sine forældre, og det vil være særdeles nyttigt, hvis barnets fraværende forældre eller andre familiemedlemmer kan tages med på råd i vanskelige situationer, eller når der skal træffes beslutninger. Hvis man kan involvere fraværende forældre eller familie, vil barnet føle opbakning, det vil være nemmere at træffe beslutninger, og værtsfamilien kan fornemme, hvilken type opdragelse barnet er vant til. Barnets situation kan samtidigt forklares for de fraværende biologiske forældre eller familien. Man kan berolige dem mht. barnets trivsel i den nye situation. Og forældrene kan så hjælpe barnet ved at give det realistiske udsigter, hvilket igen forebygger følelsesmæssig stress.

4. Pædagogiske evner og omsorgskompetencer

Værtsfamilier skal være i besiddelse af de grundlæggende pædagogiske evner og omsorgskompetencer, som svarer til barnets alder. I deres tilgang til barnet bør de også tage hensyn til dets baggrund, livsbetingelser og oplevelser. Familien bør have erfaringer med de behov, der svarer til barnets alder, måske ved selv at have opdraget børn. Alt dette bør undersøges under screeningen og overvåges i løbet af indkvarteringen.

5. Bæredygtighed

Placeringsens bæredygtighed er også et vigtigt spørgsmål, når man hverver værtsfamilier. Derfor skal rekrutteringsplanen også rettes mod at rekruttere omsorgspersoner i forskellig alder til at tage sig af børn i forskellige aldersgrupper. Så vidt muligt bør det undgås at skulle flytte børnene. Værtsfamilien skal helst have til hensigt at ville tage sig af barnet, til det fylder 18, og helst til det er voksent. Ikke desto mindre kan det ofte være nyttigt at rekruttere familier med henblik på placering i kortere perioder, f.eks. ved midlertidig placering af børn, der har søgt om familiesammenføring, eller af børn, der har akut brug for husly.

6. Religion

Barnet har ret til at dyrke sin egen tro og skal føle sig fri til at gøre det. Religion kan være meget vigtig for et godt "match" af barn og værtsfamilie. Børn kan ofte finde støtte i deres tro, og det kan være af afgørende betydning, at barnet deler religion med værtsfamilien.

Organisationer må forvente af værtsfamilier, at de støtter barnet i dets religiøse behov og acceptere, hvis barnet ikke føler (samme eller) noget behov for at leve et religiøst liv. Religion kan også være vigtig for de fraværende forældre og kan hjælpe dem med at acceptere, at værtsfamilien tager sig af deres barn.

7. Værtsfamiliens sammensætning

Når man rekrutterer familier, er det vigtigt at undersøge behovet for at finde værtsfamilier af en særlig sammensætning for at kunne matche barnets særlige behov på mest optimal vis. Det kan f.eks. være forældrenes egen alder (minimumsalderen for plejeforældre i alle europæiske lande er 21) samt antallet børn og disses alder.

Rekruttering bør også stræbe efter et mangfoldigt udbud af familier. Familierne bør dog altid være tilstrækkeligt integrerede i samfundet og have en acceptabel økonomi.

God praksis:

Værtsfamilier i Nederlandene må ikke have alvorlig gæld, men må gerne modtage offentlige ydelser.

Endelig er det ligeså vigtigt, at hele familien (også børnene) er enige om at være værtsfamilie for et uledsaget barn.

8. Seksuel orientering

I mange lande verden over hersker store tabuer omkring seksualitet, ikke mindst når det drejer sig om LGBTI (lesbian, gay, bisexual, transgender, intersex) spørgsmål. Der hersker store fordomme om homoseksualitet, bisexualitet, trans- og interkønnethed, og forældre kan have en afvisende holdning til placering af deres barn i en værtsfamilie med en anden familiesammensætning end en heteronormativ far-mor-og-barn-model. De kan eksempelvis frygte, at deres barn også vil blive f.eks. homoseksuel som resultat af placeringen hos et homoseksuelt værtsforældrepar. Man bør derfor være meget opmærksom på sådanne mulige fordomme og, som i alle andre spørgsmål vedrørende barnets trivsel, inddrage familien så meget som muligt i valget af værtsfamilie.

2.3 SCREENING AF FAMILIER

2.3.1 Indledning

Det er af altafgørende for barnet, at værtsfamilien udgør en tryk base, hvor barnet kan udvikle sig til et selvstændigt, modent ungt menneske. Screening af plejeforældre er lovpligtigt i Europa. I næsten alle europæiske lande kræver lovgivningen, at plejeforældre samtykker til undersøgelser med henblik på godkendelse.

En grundig screening af værtsfamilierne gøre det muligt at identificere risici i forhold til – og dermed forebygge – overgreb mod børn. Lige så vigtigt som at få øje på risikofaktorerne er det ligeledes at identificere beskyttelsesfaktorerne.

Hvis den potentielle værtsfamilies situation synes at rumme et antal risikofaktorer og kun få beskyttelsesfaktorer, betyder det ikke nødvendigvis, at misbrug af børn eller vold i hjemmet vil forekomme. Med andre ord vil fundet af visse risikofaktorer ikke nødvendigvis forhindre godkendelsen som værtsfamilie, dog vil det tvinge de involverede fagpersoner til være yderst opmærksomme på såvel risici som beskyttelsesfaktorer.

God praksis:

Da screeningsopgaven medfører et stort ansvar, foretages den både i Tyskland (Süd-Niedersachsen), Nederlandene, Danmark og Belgien af professionelle socialrådgivere som er specialiseret i rekruttering og screening af værtsfamilier. Disse socialrådgivere står også for at matche børnene, når de er indstillet til placering i en beslægtet eller ikke-beslægtet værtsfamilie.

2.3.2 Hvem screenes hvornår

Screening af beslægtede familier

Hvis barnet allerede bor hos slægtninge eller flyttes tilbage til slægtninge efter et midlertidigt ophold andetsteds, bør der fokuseres på kontinuiteten i tilhørsforholdet, bl.a. på at (gen)etablere en tryk relation mellem barnet og dens primære omsorgsperson.

Screeningen vil derfor fokusere på en vurdering af, om relationen til omsorgspersonerne forekommer tilstrækkeligt stabil, eller i det mindste stabil nok for den periode, hvor barnet venter på at blive genforenet med sine biologiske forældre, hvis en sådan genforening står i udsigt. For at kunne foretage en sådan vurdering må samspillet mellem barn og værtsfamilie følges på tæt hold. Omsorgspersonernes udvisning af empati og barnets mostagelighed overfor dem, vil sige noget om hvor stærk tilknytningen er. Derudover må man vurdere, hvilken opbakning placeringen synes at nyde – fra barnets, værtsfamiliens, den fraværende families og repræsentantens side.

Screeener man en værtsfamilie, som er beslægtet med men ikke før har taget sig af barnet, spiller kontinuiteten i tilhørsforholdet endnu ikke nogen rolle. Dog er det muligt at tilknytning, forbundenhed og “kulturel indkapsling” (se afsnit 2.1.2.) allerede vil kunne observeres, og styrkelse af barnets tarv må altid være en del af

screeningen, når man overvejer placering i eget netværk. De spørgsmål, der bør stilles, er de samme som i den ovennævnte situation. Selv om det måske endnu ikke er muligt fuldt ud at afdække relationen mellem barnet og omsorgspersonen under screeningen, vil man kunne observere måden, de omtaler hinanden på, hvor godt de synes at kende hinanden, og et umiddelbart indtryk af deres relation. Alle involverede parter engagement er vigtige i denne situation.

En ulempe ved placering blandt slægtninge, der kun for nyligt har bosat sig i det nye land, er, at de måske endnu ikke er kommet sig helt ovenpå deres egen flugt og måske ikke er integreret i samfundet endnu. Det forventes imidlertid ofte, at familiemedlemmer tager ansvar, hvad enten de er i stand til det eller ej.

God praksis: Dansk standard for tilsyn med placering blandt slægtninge/slægtninge

Røde Kors i Danmark arbejder med en "standard" for tilsyn af uledsagede børns placering blandt slægtninge/ledsagere. Standarden udspringer fra Røde Kors Danmarks ønske om, at uledsagede børn skal have mulighed for at bo i et sociokulturelt passende og velkendt miljø under asylansøgningsprocessens første fase.

For at sikre dette har Asylafdelingen udviklet en strategi hvor:

- uledsagede børn så vidt muligt indkvarteres hos slægtninge, der er bosiddende i landet; samtidig vurderes det hver gang, om dette er i barnets tarv;
- de indkvarterede børn tilbydes samme ydelser som børn og unge på centrene;
- de uledsagede børns sociale netværk styrkes;
- værtsfamilierne støttes via regelmæssig rådgivning og vejledning, uddannelse og supervision.

Standarden inkluderer en række mål, der skal opfyldes for at sikre, at placeringen er til gavn for barnet, og at barnet får den nødvendige støtte¹.

God praksis: Dansk screeningsinterview af ledsagepersoner

I løbet af de første to eller tre uger efter barnets ankomst til Danmark, foretager Røde Kors i Danmark et screeningsinterview af en af barnets ledsagende slægtninge. Screeningsinterviewet foretages af to socialrådgivere/socialkoordinatorer, en tolk og muligvis nogen fra den ledsagende slægtninges netværk.

Formålet med screeningsinterviewet er at sikre en grundig udredning af, hvorvidt forholdet til den ledsagende slægtning er bæredygtigt og vedvarende. Er dette tilfældet, bliver den ledsagende slægtning sammen med barnet indkvarteret på et center, hvor der er tilbud om pædagogisk støtte i forhold til at sikre barnets omsorg og udvikling. Hvis forholdet synes mindre bæredygtigt, bliver den ledsagende slægtning tilbudt indkvartering på asylcentret Kongelunden, hvor der er tilbud om særlig støtte. Ved vurdering af at relationen ikke er bæredygtig tager Udlændingestyrelsen stilling til, om barnet og slægtningen skal bo adskilt på henholdsvis børnecenter og opholdscenter for voksne.

Screeningsinterviewet danner således grundlag for den ledsagende relations indkvartering i asylsystemet og inkluderes på sigt i den afsluttende ledsagervurdering af pågældende², som ved opholdstilladelse videregives til integrationskommune.

¹ Standarden kan findes i appendikset.

² Det nævnte interview kan findes i appendikset.

Screening af ikke-beslægtede familier

Når en ikke-beslægtet familie eller person er villig til at tage sig af et barn, er det vigtigt at undersøge og fastslå, om de kan imødekomme alle de betingelser, der nødvendige for at sikre barnets udvikling og en sikker opvækst.

En screeningsmetode bør, berøre flg. emner mht. potentielle værtsfamilier:

- deres generelle holdning til familieplaceringen og varetagelse af uledsagede børn;
- deres familiesituation og baggrund;
- tryghed i den pågældende familiestruktur og placeringens bæredygtighed.

Når man screener ikke-beslægtede familier, er der endnu ingen tilknytning mellem barnet og familien. Derfor må screeningen foretages ved hjælp af generelle spørgsmål, der undersøger risikofaktorer for overgreb mod børn samt mulige beskyttelsesfaktorer.

Den første vurdering af omsorgspersoners empatiske formåen kan baseres på iagttagelser af deres relationer til egne børn. Derudover bør man indhente udtalelser, f.eks. fra familielægen og familiens egne børneinstitutioner. Disse udtalelser bør sidenhen bekræftes gennem interviews med omsorgspersonernes egne børn, deres arbejdsgivere, familiens lærere eller tilknyttet netværk. Det er lige så vigtigt at vurdere placeringens bæredygtighed, og det må vurderes, om barnet – om nødvendigt – kan blive hos familien til det bliver myndigt. Omsorgspersonernes parforhold såvel som deres følelsesmæssige og fysiske sundhed bør også vurderes.

Supplerende screening som følge af skælsættende hændelser

Skælsættende hændelser medfører grundliggende forandringer i et menneskes eller en families levevilkår. Sådanne hændelser kan påvirke forældre eller andre familiemedlemmers ligevægt, og kan forårsage uforudsigelig opførsel. Dette kan give sig udslag i store humørsvingninger eller endda voldsom adfærd, eller de kan søge trøst hos og omsorg fra børnene, hvorved der opstår øget risiko for seksuelle overgreb.

Ved ændrede omstændigheder hos den beslægtede eller ikke-beslægtede værtsfamilie, kan supplerende screening være påkrævet, med henblik på at vurdere familiens styrke og copingstrategier i den nye situation, samt situationens indflydelse på barnets tryghed i familien og placeringens fortsatte bæredygtighed.

Den supplerende screening bør foretages i nedenfor anførte livssituationer, og den indflydelse, som de nye omstændigheder har på familiens evne til at opfylde barnets behov, bør overvejes. Flg. omstændigheder retfærdiggør supplerende screening:

- ændringer i familiesammensætningen (fødsler, dødsfald eller nye familiemedlemmer i husstanden)
- graviditet i familien
- alvorlig sygdom (fysisk eller psykisk) hos et familiemedlem
- ægteskabelige problemer eller skilsmisse
- inddragelse af opholdstilladelse (familiens og/eller barnets)
- frygt for udvisning eller familiens planer om hjemrejse
- pludselig arbejdsløshed
- alvorlige økonomiske problemer
- flytning
- traumatiske oplevelser i familien eller oplevelser, der har indflydelse på barnet (ulykker; seksuelt, fysisk eller psykisk misbrug; diskrimination)

2.3.3 Hvordan screener man

Screening af værtsfamilier til uledsagede børn foretages af socialrådgivere eller andre fagpersoner, der har specialiseret sig i familiepleje og kan udarbejde et hensigtsmæssigt screeningsværktøj. Som i alle screeningsværktøjer, der anvendes i konventionelle familieplejeorganisationer, er tryghed, risiko for seksuelle overgreb og andre former for overgreb og omsorgssvigt vigtige emner. Ved screening af beslægtede familier, eller ikke-beslægtede familier af samme etnicitet som barnet, må konceptet om "familieære" tages i betragtning i vurderingen af ovennævnte emner.

God praksis: Det nederlandske screeningsværktøj

Nidos har udarbejdet et screeningsværktøj, som, afhængigt af type placering og forholdet mellem barn og familie, fokuserer på forskellige aspekter der skal tages i betragtning i den endelige overvejelse og beskriver disse ved hjælp af skræddersyede indikatorer. Screeningen foretages af specialiserede socialrådgivere.

Værktøjet³ består af en liste med risikofaktorer og værktøjer. Screeningsværktøjet er udviklet på baggrund af forskning på området og skal benyttes med forsigtighed. F.eks. må en psykiatrisk lidelse kun diagnosticeres af en psykiater, ellers kan der højst være tale om mistanke. Foruden CARE-NL-modellen⁴ søger screeningsværktøjet efter tegn på æresrelateret vold, samt efter de beskyttelsesfaktorer, der fremgår af LIRIK-listen⁵.

Risici og beskyttelsesfaktorer, der bør tages i betragtning under screening, er som følger:

- A. En vurdering af, hvor trygt barnet er i familien
- B. En vurdering af risiko for overgreb mod barnet, baseret på risikofaktorer (CARE-NL), tidlige tegn på vold i afhængighedsforhold (Movisie⁶) samt beskyttelsesfaktorer (LIRIK)
- C. En vurdering af kvaliteten af tilknytningen ved placering hos slægtninge
- D. En vurdering af placeringens bæredygtighed og langtidsperspektiv
- E. Kontraindikationer
- F. Undersøgelsesresultater og anbefalinger
- G. **Konklusion:** Hvad er i barnets interesse, når man tager hensyn til tryghed, kontinuitet i opvæksten og placeringens bæredygtighed?

God praksis:

Hvis screening af slægtninge, som allerede tager sig af barnet, giver et negativt resultat, vil Nidos-værgen involvere en adfærdsforsker i beslutningen om at afslutte placeringen.

God praksis: Den nederlandske screeningsproces

Nidos beskriver screeningsprocessen i flg. procedure, som kan benyttes ved både beslægtede og ikke-beslægtede familier. Screeningsprocessen kan spredes over en række møder med den potentielle familie i en periode på højst to måneder.

³ Det komplette værktøj kan findes i appendikset.

⁴ Vurdering af risiko for misbrug af børn/Child Abuse Risk Evaluation: CARE-NL, de Ruiter & de Jong (2006).

⁵ Værktøj til vurdering af børnemishandling/Light Instrument for Risk Taxation of Child maltreatment: LIRIK, ten Berge & Eigenraam (2006).

⁶ Liste over tegn på æresrelateret vold, Movisie (2010).

1. Ansøgning

Den potentielle værtsfamilie melder sig som regel telefonisk. I løbet af den første samtale kan man udveksle oplysninger om organisationen og om familieplacering; socialrådgiveren vil forklare screeningsprocessen, og der aftales et møde. Man kan spørge familien, hvor de har hørt om organisationen og hvilke forventninger de har. De første spørgsmål kunne være:

- Hvordan har du hørt om os?
- Hvad får dig til at ville tage dig af uledsagede børn?
- Hvordan er din familiesammensætning?
- Hvad er din families etniske baggrund?
- Hvilke sprog taler du?
- Alder og køn på de børn du ønsker at modtage?
- Hvordan vil du generelt beskrive din hjemlige situation? (bolig/ekstra værelser, ansættelsesforhold, helbred)
- Har du stor gæld?

Man kan, på grundlag af ovennævnte oplysninger, sende en informationspakke til ansøgerne, de kan blive bedt om at besvare yderligere spørgsmål, eller man kan aftale et møde for at starte screeningsprocessen.

2. Det første møde: Optagelse

Det er på dette møde, at socialrådgiveren møder den potentielle værtsfamilie for første gang. Det anbefales at planlægge mødet, så alle familiemedlemmer kan være til stede. Familien har her allerede modtaget detaljerede oplysninger om organisationen og om familieplacering. Screeningsprocessen vil blive forklaret, og familiens motivation for at blive værtsfamilie vil blive drøftet.

Socialrådgiveren beder familien om navne på referencepersoner, hvorefter familien underskriver en formular, der giver referencepersonerne tilladelse til at afgive oplysninger til organisationen. Socialrådgiveren vil endvidere bede familien (beslægtede som ikke-beslægtede) om at udfylde en erklæring på, at der ikke findes anmærkninger.

Optagelsen lægger ud med spørgsmål om familiens motivation, baggrund og aktuelle situation, syn på børneopdragelse og karakteristik af familien.

Socialrådgiveren udleverer flg. dokumenter, der skal drøftes:

- klageprocedure
- information om lovgivning vedr. registrering af personlige oplysninger
- økonomiske oplysninger

3. Andet møde: Screeningen

Da dette møde tager længere tid end det første møde, anbefales det at planlægge det, så eventuelle børn ikke er til stede. Socialrådgiveren vil ved denne samtale gå i dybden omkring familiens situation, og familiens egnethed som værtsfamilie vil blive vurderet. Mødet rettes mod flg. emner: Spørgsmål opstået på baggrund af det første møde; motivation og forventninger; samt grundlæggende oplysninger om familien, med henblik på en troværdig vurdering af familiens egnethed som værtsfamilie. Fokus ligger på omsorgskompetencer, pædagogiske evner, indstilling til at bede om og få hjælp i den forestående proces, kulturel sensitivitet, spørgsmål om uddannelse og opdragelse, samt sikkerhed og kønsroller. Man vil også inddrage emner som f.eks. hjemrejse, kontakt med den biologiske familie her eller i udlandet samt adoption.

4. Tredje møde: Screenings resultat

Udkastet til screeningsrapporten drøftes med omsorgspersonerne. Organisationens forklarer måden, hvorpå man matcher børn med potentielle værtsfamilier, og hvordan placeringen foregår. Screeningsresultaterne vil også blive drøftet med familiens referencepersoner, og deres reaktioner eller bemærkninger føjes til rapporten. To kopier af rapportens endelige version vil blive sendt til familien til underskrift. Den ene skal de beholde, den anden vil indgå i familiens journal hos organisationen.

2.4 MATCHNING OG PLACERING

2.4.1 Indledning

Skønt der findes forskellige metoder at matche på, tager alle metoder de faktorer i betragtning, der har betydning for matchningsprocessen så som barnets karaktertræk, religiøs baggrund, opdragelsesmetode, familiesammensætning, de biologiske forældres fravær og miljø. Matchningen er en vigtig faktor i forhold til stabiliteten i placeringen og skal derfor betragtes som en faglig proces, der ikke kun skal bygge på oplysninger fra barnets journal, men også på værtsfamiliens profil og ønsker fra de biologiske forældre, andre slægtninge og barnet selv.

Involvering af en stabil og objektiv tredje person i forbindelse med matchning, placering og fortløbende vejledning kan forhindre, at barnet fanges i en loyalitetskonflikt. Denne person kan være værgeren, men kan også være en socialrådgiver med Særligt kendskab til området.

Engagement

Det er en udfordring, når uledsagede børn placeres hos værtsfamilier, og det kræver en dedikeret indsats fra alle involverede parter både fra barnet selv, fra de biologiske, men ikke tilstedeværende forældre eller familienetværkets overhoved og fra værtsfamilien herunder børn og nære slægtninge.

For at sikre et realistisk engagement er det vigtigt at lytte til og vurdere de forventninger, alle involverede har. Ydermere skal de inden placeringen være bekendt med de forventninger, der ikke vil kunne indfries. . Det kan måske være forventninger vedr. værtsfamiliens levestandard, eller at værtsfamilien forventer noget af barnet, det ikke kan give. For at sikre et realistisk engagement må den fagperson, der er ansvarlig for matchning og placering, lytte til alle de involverede parter og få alle til at forstå, hvad de hver især kan forvente. På denne måde kan forventningerne afstemmes.

Familien bør:

- være åben for tilpasning og samarbejde;
- forstå, at barnet er vant til selv at træffe beslutninger;
- forstå en kollektivistisk tankegang (mest relevant for ikke-etniske familier);
- forstå de evner, barnet har tilegnet sig under flugten.

Barnet bør:

- følge husets regler;
- hjælpe med opgaver i huset;
- samarbejde med familien.

Hvis de er involverede, bør de biologiske forældre eller familienetværket:

- hjælpe barnet med at finde sig til rette i det nye hjem ved at give deres samtykke;
- støtte op om placeringen;
- acceptere placeringen.

Hvis der ikke er givet samtykke, men værgeren efter at have overvejet alle argumenter stadig mener, at det tjener barnets tarv at gå efter en bestemt placering, er det vigtigt at gøre det klart for forældrene eller familienetværket, at det ikke er barnets beslutning. Det er godt, hvis barnets biologiske familie har haft mulighed for at viderebringe deres overvejelser og råd til værgeren i forhold til placeringen. Deres løsningsforslag og de bedste muligheder for en placering bør tages meget alvorligt. Men i sidste ende er det værgeren, der træffer afgørelsen i henhold til sit ansvar som barnets lovformelige repræsentant og beskytter.

Hvis der ikke længere er tilstrækkeligt engagement, er mægling mellem barnet, familien og værtsfamilien af største vigtighed for at genskabe overensstemmelse i forventningerne.

2.4.2 Matchning

Matchning refererer til fasen før barnets egentlige placering hos en værtsfamilie. I denne fase søger man efter en egnet værtsfamilie til et konkret barn. Derfor gælder matchning for det meste placeringer hos ikke-beslægtede familier. Men det er også nyttigt at matche systematisk ved placeringer blandt slægtninge med henblik på at bekræfte matchet mellem barnet og familien og sikre tryghed og bæredygtighed i placeringen.

Ved matchning bør man undersøge de grundlæggende faktorer så grundigt som muligt, både i forhold til barnet og til den potentielle værtsfamilie. En sammenligning af disse faktorer kan vise om familien er egnet, men kan også bruges til at pege på forhold, der bør tages op i løbet af placeringen. Foruden de grundlæggende matchningsfaktorer vedr. personlige forhold og familiens sociale og økonomiske situation bør praktiske forhold også vurderes. F.eks. om barnet stadig vil kunne bevare sit nuværende netværk, sin skole og kontakt til familie eller landsmænd, og hvor godt barnet passer ind med værtsfamiliens egne børn.

2.4.2.1 Matchningsmetoder

Når man udarbejder en matchningsmetode for uledsagede børn, kan det være nyttigt at tage hensyn til deres særlige behov ved at anvende (nogle men ikke alle) dele af den metode, der benyttes i det gængse sociale system på området. På baggrund af tre teoretiske modeller fra Nederlandene, Belgien og Storbritannien kan matchning ses ud fra følgende perspektiver:

- **Matchningsmodel baseret på variabler**

Denne model skelner mellem følgende variabler for børn og plejeforældre: barnets historie, den sociale og følelsesmæssige udvikling samt plejeforældrenes accept og opdragelsesmetode. Disse variabler bør tages i betragtning i løbet af matchningsprocessen og før selve placeringen (van Dam, Nordkamp, & Robbroeckx, 2000).

- **Matchningsmodel baseret på typer af børn og plejeforældre**

Denne model har som forudsætning, at børn og plejeforældre kan opdeles i forskellige typer. På denne måde kan man i matchningsprocessen sammenligne og overveje en række forskellige karakteristiske egenskaber (De Maeyer, Vanderfaeillie, Van Holen, Van Schoonlandt, & Leconte, 2013).

- **Matchningsmodel baseret på plejeforældrenes adfærd i samspil med barnets adfærd**

Denne model støtter den tilgang, hvor man opnår tilstrækkelig indsigt i barnets daglige adfærd og kompetencer i forhold til plejeforældrenes daglige adfærd og kompetencer for at kunne matche optimalt (Street & Davies, 1999).

Udvikling af matchningsmetoder

De ovennævnte metoder (eller kombinationer heraf) er nyttige, når man skal udvikle en matchningsmetode. Men ofte er de oplysninger, der kræves om det uledsagede barn, ikke tilgængelige og må i mange tilfælde indhentes fra barnet selv. Hvis det er muligt, bør man kontakte barnets forældre eller familien i udlandet for at få yderligere oplysninger til brug for matchningen.

God praksis: nederlandsk matchningsmetode

Kun Nidos har indtil videre udviklet en matchningsmetode⁷. JSN foretager matchning på baggrund af minimumskriterier som f.eks. alder, sprog og familiesammensætning, hvis der overhovedet er valgmuligheder. Gennem mange års indsats har Nidos erfaret, at barnets og familiens egen dagsorden og/eller instrukser fra familien til barnet er andre vigtige faktorer, der er afgørende for et godt match. Det kræver en faglig nysgerrighed overfor barnets tanker og familiens forventninger at inddrage dem i matchningsprocessen.

Generelle faktorer vedr. børn

Faktorer, der bør tages i betragtning vedr. barnet, omfatter kognitiv udvikling, mestringsadfærd, psykologisk, følelsesmæssig og social udvikling, fysisk udvikling og helbred, (alderssvarende) selvstændighed, adfærd, motivation, tidligere erfaring med placeringer, barnets forventninger og særlige behov.

I forhold til det alderssvarende aspekt er det vigtigt at forstå, at uledsagede børns alder ikke altid er rigtig. Sommetider kender de simpelthen ikke deres egen alder eller får fortalt af deres "flugtvejledere", at det er en fordel at opgive en anden alder.

Situationsbetingede faktorer omfatter muligheden for at opnå en opholdstilladelse, forholdet til den potentielle værtsfamilie, placeringens langsigtede udsigter (ift. familiesammenføring), tidligere placeringer, den rolle de ikke tilstedeværende forældre eller familie spiller, søskende der skal placeres, og barnets uhensigtsmæssige seksuelle adfærd.

Generelle faktorer vedr. værtsfamilier

Faktorer man bør tage hensyn til i forhold til værtsfamilien omfatter pædagogiske kompetencer, plejekompetencer, evne til at kunne tilbyde tryghed, følsomhed, kulturel merværdi, evnen til at støtte barnets ambitioner, integrationsniveau, familiesammensætning, stabilt familieliv/begivenheder i livet, familiens motivation (herunder motivation hos familiens egne børn), den bæredygtighed der kan tilbydes, evnen til at lade barnet føle sig fri, forventninger overfor barnet samt familiens motivation med hensyn til at inddrage biologiske forældre eller familie.

Beslægtet familie

Placering i en beslægtet familie er den første mulighed, der bør overvejes, hvis den skulle være til stede.

For uledsagede børn kan slægtsplacering være en del af den oprindelige plan, som forældrene eller familien havde før flugten fra hjemlandet. Børn og slægtsfamilier har temmelig ofte fundet hinanden og bor allerede sammen, før nogen fra officielt hold opdager, at barnets forældre ikke er tilstede. Selv om den biologiske familie overhovedet ikke er indstillet på screeningen af den beslægtede familie, bør man stadig se på, om familien er hensigtsmæssig som placering for barnet. Ved screeningen tages de vigtigste matchningskriterier i betragtning. I en sådan

⁷ Det nederlandske matchningsskema kan findes i appendikset.

situation fokuserer matchningen på at opveje matchningsfaktorer og screeningsresultat mod familiebandene og barnets, værtsfamiliens og forældrenes ønsker. Under screeningen af den beslægtede familie er det nødvendigt at undersøge deres motiver grundigt og ikke bare gå ud fra, at de under alle omstændigheder vil hjælpe, fordi de er i familie. Det kan ske, at en familie mod sin vilje har påtaget sig opgaven med at tage sig af et familiemedlem. I så fald bør det overvejes at træffe afgørelse mod placeringen. De biologiske forældre bør informeres om, at man har draget den konklusion, at situationen ikke var den mest hensigtsmæssige, men at det ikke var den beslægtede families skyld.

Vigtig viden i forhold til matchning med etniske minoritets familier

Hvis barnet skal matches med en familie af samme eller lignende kulturel baggrund, er det vigtigt at tage hensyn til barnets og værtsfamiliens religiøse baggrund.

Det kan også være vigtigt at overveje barnets og familiens eventuelle klan- eller stammemæssige baggrund. Endvidere kan flygtninge fra krigsområder ikke matches med visse politiske grupper. I denne henseende er det vigtigt at være opmærksom på hvilken motivation, der er for at tage sig af barnet: Hvad er familiens forventning?

2.4.2.2 Matchningsprocessen

Der findes flere mulige udgangspunkter, når man skal matche uledsagede børn. Barnet er måske lige kommet til landet; måske har barnet boet på et modtagecenter i en kortere eller længere periode eller hos en værtsfamilie på korttidsbasis.

Så snart barnet befinder sig i en tryk og stabil situation, bør der være tid nok til grundigt at undersøge alle barnets behov og faktorer, mens man arbejder sig igennem matchningsprocessen. Er det ikke tilfældet, kan man overveje midlertidig placering hos en værtsfamilie, som netop er valgt specielt med henblik på korttidsplacering.

Indimellem ankommer et barn ledsaget af en familie eller et familiemedlem, der passer barnet spontant eller er blevet anmodet om det af forældrene eller familien i udlandet. Efter at man har screenet en sådan situation, anbefales det at anvende en matchningsmodel med henblik på at vurdere, om placering hos ledsageren er sikker og bæredygtig.

God praksis:

I Nederlandene kommer alle uledsagede børn til et center for at blive registreret og søge om asyl.

Indimellem ankommer de med slægtninge. Efter at de har været igennem registrerings- og ansøgningsformaliteterne taler en værge fra Nidos med barnet og familien om, hvor det vil være bedst for barnet at bo. Hvis værgen kun ser hengivne og varme relationer, får barnet lov til at blive hos sine slægtninge. Nidos foretager et indledende sikkerhedstjek af slægtningenes hjem så hurtigt som muligt og senest i løbet af fem dage (lovpligtigt). Slægtningenes levevilkår og personlige situation undersøges, og barnets sikkerhed i familien vurderes.

Hvis et barn under 14 år ankommer alene til det center, hvor asylansøgningen foretages, bliver barnet lige efter registreringen placeret midlertidigt hos en værtsfamilie tæt på centeret. Barnet bor der kun i nogle få dage for at give værgen tid til enten at undersøge og finde muligheder for slægtsplacering, hvis der er slægtninge i landet, eller at finde det bedste match med en ikke-beslægtet værtsfamilie et sted i landet. Til denne type midlertidige placeringer bruger man især flersprogede familier med forskellige kulturelle baggrunde, som er parate til at modtage et barn på et hvilket som helst tidspunkt af døgnet.

Selv om det er meningen, at matchning skal foretages før den egentlige placering iværksættes, er der situationer, hvor matchningen foretages hos en beslægtet familie efter barnets ankomst. I disse tilfælde vil matchningen foregå som i tredje etape af den følgende proces:

- et sikkerhedstjek inden for fem dage efter underretningen om et uledsaget barns ankomst hos en beslægtet familie;
- screening af familien i løbet af tre måneder efter barnets ankomst til familien;
- matchning umiddelbart efter at screeningsrapporten er færdig.

Ved afslutningen af denne proces skal matchningens styrker og svagheder være blevet vurderet, forventningerne skal være gjort klar for alle involverede, så der er et klart billede af hvilke emner, der skal tages op.

Samråd med forældre eller familie og deres engagement

Placeringens stabilitet og bæredygtighed er påvirket af, om de biologiske forældre eller andre familiemedlemmer, der har betydning for barnet, er enige i, at barnet placeres hos en værtsfamilie.. Hvis de ikke er enige, vil det næsten med sikkerhed fremprovokere en loyalitetskonflikt. Og selv den mindste negative tone i kommunikationen mellem de biologiske forældre eller familien og værtsfamilie kan skabe ustabilitet.

Hvis det er muligt bør værger/socialrådgiveren og de biologiske forældre eller familien kommunikere via tolk. Det kan også være nyttigt at bede en "nøgleperson" om at tale med den biologiske familie for at understøtte kommunikationen. Denne "nøgleperson" skal være medlem af en kulturel eller etnisk gruppe, som er godt integreret i det nye samfund. "Nøglepersonen" kan hjælpe med at analysere problemerne med hensyn til kulturelle forskelle og kan mægle eller rådgive i stridsspørgsmål. Denne person kan også optræde som kulturel mægler med henblik på at finde den vigtigste person i familien, der vil kunne give tilladelse, eller som man kan få opbakning fra. Det kan være faren, moren, eller – mere sandsynligt – bedstefaren, bedstemoren eller måske en stammeleder eller en præst.

Et Eksempel:

Qasim blev forældreløs, da han var helt spæd. En onkel – farens bror tog Qasim til sig. Familien udvandrede til Nederlandene. Da Qasim var 10 år, blev han placeret hos en anden onkel, fordi den familie, der havde taget sig af ham, skulle rejse til Storbritannien, og Qasim kunne ikke følge med, da han ikke havde nederlandsk statsborgerskab. Det stod snart klart, at denne onkel ikke var i stand til at tage sig af Qasim. Han havde hverken tid til eller mulighed for at passe den lille dreng. Da værger ville anbringe drengen hos en anden familie, blev onklen meget vred og var helt uenig. Diskussion om situationen resulterede i nye aftaler. Derefter løb drengen væk, og værger snakkede igen med onklen og spurgte, hvorfor han ikke var villig til at samarbejde og finde en anden løsning for Qasim. Onklen forklarede, at han havde lovet familien at tage sig af Qasim, at drengen skulle være i kontakt med sin familie i Afghanistan, og at de forventede, at drengen i fremtiden ville støtte dem økonomisk. Derfor kunne onklen ikke gå med til en anden løsning for drengen. Han ville have Qasim til at komme tilbage og opføre sig ordentligt. Værger indså nu, at onklen handlede efter pres fra familien, og spurgte onklen, om han ville acceptere en anden løsning for Qasim, hvis familien også accepterede den. Onklen bad om, at farfaren i Kabul og onklen i Storbritannien blev involveret, da de skulle beslutte, hvad der skulle gøres. Værger inviterede onklen til at komme fra Storbritannien til Nederlandene med henblik på at finde den bedste løsning for Qasim. Da onklen ikke selv kunne komme, sendte han sin kone. Efter et telefonisk familiesamråd med onklen, tanten og farfaren i Kabul blev det besluttet, at Qasim ikke kunne blive ved onklen, men at en ældre fætter og hans kone var klar til at tage sig af ham.

Præsentation af barnet for værtsfamilien

Før man introducerer barnet for en familie, må den ansvarlige værge/socialrådgiver udarbejde en liste over alle tilgængelige match i barnets eksisterende miljø. Barnets tilknytning til sit aktuelle netværk er afgørende for, i hvor stort omfang man skal tage hensyn til det miljø, som matchet byder på. Faktorer som skole og venner er vigtige at tage i betragtning.

Det er værd at se på mulige matchninger med familier, der har samme eller lignende kulturel baggrund som barnet. Findes der ingen sådanne familier, kan et uledsaget barn have gavn af placering hos en familie med en lignende kulturel baggrund eller med en migrationsbaggrund. Faktorer som de sprog, der tales i familien, og familiens egne erfaringer med at være flygtning og skulle integreres i et nyt miljø er også nyttige.

Alle faktorer for børn og værtsfamilier sammenlignes og overvejes. Hvis der er kritiske faktorer, kan det betyde, at matchningen ikke går i gang, eller at man har identificeret særlige forhold med behov for ekstra opmærksomhed og vejledning.

Det næste skridt er, at barnet introduceres for den familie, som synes at passe bedst. Inden da skal familien have modtaget alle relevante oplysninger, der kan give dem et rigtigt indtryk af, hvem de skal have i pleje.

Præsentation af værtsfamiliens for barnet

Hvis den familie, der har det mest hensigtsmæssige match, er enig i placeringen, må værgen/socialrådgiveren oplyse barnet om familien, forklare de forhold, der kan være interessante for barnet, og besvare barnets eventuelle spørgsmål så godt som muligt. Barnet bør tildeles en alderssvarende rolle i udarbejdelsen af en plan for, hvordan parterne kan lære hinanden at kende før placeringen. Her spiller værgen/socialrådgiveren en meget vigtig rolle.

Prøveproces

Barnets og den potentielle værtsfamilies ønsker samles omhyggeligt i en "prøveproces". Spørgsmål, bemærkninger og forslag skal deles med alle involverede efter hvert skridt i processen, og der vil så blive taget hensyn dertil i det næste skridt.

Det er en "skræddersyet" proces, der skal sikre en reel beslutning, og processen bør guides af værgen/socialrådgiveren. Længden på hver fase i prøveprocessen kan variere afhængigt af barnets situation, motivation, den måde, barnet klarer processen på og nødvendigheden af en bedre placering. Man bør være opmærksom på, at børn fra nogle kulturelle baggrunde har lært at respektere voksne og være taknemmelige for enhver form for hjælp. Disse børn vil derfor ikke have nemt ved at give deres egen mening til kende, hvis den ikke er positiv.

2.4.3 Placering

Placeringen bør forberedes grundigt. For eksempel skal barnet sige farvel til mennesker og venner, det har tillid til. For at forebygge nye ar eller traumer bør man lade barnet tage ordentligt afsked, og vigtige kontakter bør om muligt bevares.

De praktiske opgaver, der skal varetages, går fra opsigelse af sportsklubsmedlemskab til sikring af kontinuitet i et medicinsk behandlingsforløb. Det kan være meget godt for opbygning af gensidig tillid, at barnet og værtsfamilien tager sig af nogle af disse praktiske opgaver, før placeringen påbegyndes. Modtagefamilien kan for eksempel følge barnet i skolen.

Evaluering

Efter ca. seks uger bør der afholdes et evalueringsmøde med både værtsfamilien og barnet (adskilt og sammen).

Inden evalueringsmødet bør der være hyppig kontakt med familien og barnet med henblik på at løse udfordringer, før de bliver reelle problemer eller misforståelser. I løbet af de første få dage i placeringen vil dette ske flere gange. Om nødvendigt kan en tolk eller nøgleperson hjælpe i denne forbindelse.

Evalueringen, der finder sted efter seks uger, fokuserer både på praktiske emner, på barnets trivsel og løsning på mulige problemer eller misforståelser. Hvis familien og barnet har behov for mere vejledning, eller hvis barnet eller placeringen er af særlig skrøbelig karakter, kan man planlægge ekstra evalueringer mellem seks ugers-evalueringen og den årlige evaluering.

God praksis:

Røde Kors i Danmark evaluerer placeringen i en beslægtet familie på følgende måde:

- et besøg før den endelige matchning og før barnet flytter ind;
- evalueringsbesøg efter seks uger;
- herefter besøg hver tredje måned medmindre der er særlige behov.

Der er også hyppig telefonkontakt både med familien/slægtninge og barnet samt med eksterne parter, bl.a. skolen. Desuden er man i regelmæssig kontakt med barnet via SMS og Facebook. Endelig har man netværksaktiviteter for børn, der bor hos beslægtede familier, herunder en tredages-udflugt med sociale aktiviteter hvert år.

Vejledning til barnet og værtsfamilien

I de fleste europæiske lande modtager barnet og værtsfamilie vejledning og tilsyn af den samme socialrådgiver. Bestemte forhold for barnet, værtsfamilien og risikoen for misbrug af barnet kræver særlig opmærksomhed fra socialrådgiveren. Disse forhold nævnes i det følgende.

I forhold til barnet:

- vær opmærksom på tegn på udviklingsproblemer;
- tilbyd psykoedukation, hvis der er psykiske problemer, hvis barnets udvikling er truet, og hvis der er tvivl om de opgaver et uledsaget barn skal udføre;
- rådgiv om, hvordan man håndterer problemer;
- rådgiv om, hvordan man fremmer tilknytning og robusthed;
- søg om nødvendigt at formidle kontakt til professionel psykologisk vejledning.

I forhold til værtsfamilien:

- vær på vagt overfor tegn på ubalance i forhold til den byrde, familien skal bære, og deres evne til at varetage opgaven;
- vær på vagt overfor tegn på ubalance i forhold til afstand og nærhed i værtsfamiliens forhold til barnet;
- giv råd og støtte for at opmuntre til kontakt mellem barnet og den biologiske forældre eller familie;
- forklar asylansøgningens lovgivningsmæssige proces;
- giv støtte til håndtering af usikkerhed med hensyn til at opnå opholdstilladelse;
- rådgiv om, hvordan man opdrager børn mellem to kulturer;
- rådgiv om opdragelsesproblemer.

God praksis vedr. vejledning:

Nidos inviterer regelmæssigt værtsfamilier til kaffemøder og World Cafés⁸. Her beder man familierne om deres feedback på den vejledning, de og børnene får fra værgerne. Under disse møder kan man drøfte flere spørgsmål, som f.eks. behovet for støtte, kulturelle forskelle med hensyn til børneopdragelse, forældrerollen, videndeling om hvad der går godt og livet som asylansøger eller indvandrer.

JSN arrangerer kun møder for værtsfamilier fem gange om året. Under disse møder kan familierne dele deres erfaringer og få information. Nogle gange er der oplægsholdere, der kommer med information eller holder forelæsninger om traumer, forhold, uddannelse eller arbejde.

Herudover bliver familierne fem-seks gange om året coachet i særlige problematikker af en ekstern coach. JSN har konstateret, at bare det at lytte til andre modtagefamiliers problemer og få mulighed for at dele egne problemer med andre er til stor hjælp.

JSN har haft gode erfaringer med "erfaringspædagogik" ("*Erlebnispädagogik*"), hvor man f.eks. tager modtagefamilier og børn med på klatrekurser. Det gjorde børnene fysisk stærkere samtidig med, at det forstærkede båndene blandt alle i gruppen.

JSN fejrer også specielle helligdage sammen med familierne og børnene (f.eks. jul for eritreiske børn og Nowruz for afghanske og kurdiske børn).

Risiko for overgreb på barnet

Der findes flere tegn, der kan indikere overgreb. Socialrådgiveren bør betragte de følgende situationer som faresignaler om, at noget kan være forkert:

- Ældre børn som (nogle gange på overdreven vis) korrigerer yngre børns adfærd (som om de imiterer forældrene);
- Ansøgning om pas eller rejsetilladelse for piger i risikogrupper (FGM, æresrelateret vold, tvangsægteskab);
- Ferie til lande, hvor kvindelig omskæring ofte finder sted;
- Værtsfamilien viser kun lidt eller ingen interesse for barnet men stiller mange krav;
- Barnet har pludseligt dyre ting (telefon/tøj);
- Tegn på at barnet har krænket familiens ære ved, hvad værtsfamilien kalder "meget umoralsk adfærd";
- Hyppigt fravær fra skolen;
- Barnet har en anden plads i rangordenen end familiens andre børn.

Risiko for sammenbrud

Daglige konflikter mellem plejebarn og plejeforældre er en af de hyppigste årsager til sammenbrud, når børnene anbringes i almindelig familiepleje (Oort, 2010).

Nidos mener ikke, at daglige konflikter er årsag til sammenbrud. Dog er en kilde til konflikt, hvor meget frihed teenagere vil have og får. Dette kan spille en særlig rolle i en beslægtet familie. Sådanne familier føler ansvar for at beskytte barnets og den biologiske families "ære", hvorfor de giver barnet mindre frihed, end det synes er acceptabelt.

⁸ Yderligere oplysninger om metoden kan findes på: <http://www.theworldcafe.com>.

Sammenbrud på et tidligt tidspunkt skyldes dårlig matchning af barn og værtsfamilie, forkerte forventninger (nogle gange forårsaget af kulturelle forskelle), og at barnets biologiske familie ikke støtter placeringen.

Begivenheder i værtsfamiliens liv kan også ødelægge balancen mellem værtsfamiliens styrke og den byrde, der ligger på familien. Sådanne begivenheder omfatter f.eks. dødsfald i familien, et nyt familiemedlem, bekymringer om økonomien, arbejdsløshed, skilsmisse, sygdom eller at det uledsagede barn ikke får opholdstilladelse.

For at forebygge sammenbrud er det vigtigt at:

- give barnet og familien tid til at lære hinanden rigtigt at kende for at se, om det er et godt match;
- tage sig tid til at drøfte barnets og værtsfamiliens forventninger;
- inddrage barnets biologiske familie i placeringen og anmode om deres "tilladelse";
- evaluere placeringen efter kort tid og afslutte den, hvis det viser sig at være et fejlmatch, eller hvis forventningerne er forskellige;
- være opmærksom på og drøfte adfærd fra barnets side, der kunne krænke familiens ære;
- holde øje med balancen mellem værtsfamiliens styrke og den byrde, der ligger på familien, og den indflydelse, som nye begivenheder i familiens liv kan have på denne balance.

Eksempel: Nederlandsk model for placering i familier

Fase	(Rådgivnings-) proces	Teori, praksis, metoder	Aktiviteter / værktøjer
Rekruttere familier og holde kontakt med dem	Rekruttere familier	Afhængig af nærområdet; sociale netværk; præsentationer; tværkulturel tilgang	Opspore nøglepersoner; etablere kontakt; arrangere informationsmøder
	Bevare og styrke kontakt til familier	Forstå familiens motivation, spørgsmål og forventninger	Arrangere kontaktmøder og uddannelse om opdragelse
Screene potentielle familier	Undersøge familiens egnethed	Kulturelt sensitiv tilgang til kontakt med potentielle familier (Pintos tre-trins-metode)	Hjemmebesøg; liste over vigtige spørgsmål til optagelsesmøder; fuldt screeningsspørgeskema
Barnets ansøgning om familieplacering	Oplyse og forberede barnet på familieplacering	Forstå barnets motivation, spørgsmål og forventninger	Udfylde ansøgnings-formularen
Matche barn med familie og placering	Etablere proces for præsentationer	Systematisk tilgang	Barnet besøger den potentielle værtsfamilie hjemme; samråd mellem værge og socialrådgiver; inddragelse af den biologiske familie/barnets netværk
Vejledning til barn og familie i løbet af placeringen	"Protective wrapping"	Arbejde med "kontinuitet i familien"	Anvende dagbog; ecogram og genogram
	Styrke familiens evner som opdragere i barnets interesse	Måltrettet tilgang; forbedre overgangsmiljøet	Træning i opdragelse; hjemmebesøg
	Overvåge barnets tryghed	Måltrettet tilgang	CARE-NL; LIRIK, Movisie liste over tegn på æresrelateret vold
	Styrke familiens og barnets sociale netværk og sætte fokus på udvikling af barnets muligheder	Måltrettet tilgang	Dagbog
Evaluering	Overvåge barnets udvikling og tryghed; overvåge trivsel og forældres evner som opdragere	Måltrettet tilgang	Hjemmebesøg; standard-evalueringsformularer
Afslutte placeringen	Evaluering	Styrke forholdet til organisationen	Udfylde standardformular
Efterværn	Interviewe familien		Hjemmebesøg

NOTES

A series of horizontal dotted lines for taking notes.

NOTES

LITTERATUURLISTE

Arkesteijn, P. (2015). *Culturally matched families. A study on placing unaccompanied asylum seeking children into culturally matched families*. (Masterthesis, University of Groningen).

Bagozzi, R.P., Verbeke, W., & Gavino, J.C. (2003, April). Culture moderates the self-regulation of shame and its effects on performance: The case of salespersons in the Netherlands and the Philippines. *Journal of Applied Psychology*, 88(2), 219-233.

Bean, T.M. (2006). *Assessing the psychological distress and mental healthcare needs of unaccompanied refugee minors in the Netherlands*. (Doctoral dissertation, University of Leiden). Retrieved from <https://goo.gl/04zoKk>

Bean, T., Derluyn, I., Eurelings-Bontekoe, L., Broekaert, E., & Spinhoven, P. (2007, April). Comparing psychological distress, traumatic stress reactions, and experiences of unaccompanied refugee minors with experiences of adolescents accompanied by parents. *The journal of nervous and mental disease*, 195(4), 288-297.

Bedford, O.A., & Hwang, K.K. (2003). Guilt and shame in Chinese culture: A cross-cultural frame work from the perspective of morality and identity. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 33(2), 127-144.

Berry, J.W. (1990). Psychology of acculturation. Understanding individuals moving between cultures. *Applied cross-cultural psychology*, 232-253.

Bronstein, I., Montgomery, P., & Dobrowolski, S. (2012). PTSD in Asylum-Seeking Male Adolescents From Afghanistan. *Journal of Traumatic Stress*, 25(5), 551-557.

Carlson, B.E., Cacciatore, J., & Klimek, B. (2012). A risk and resilience perspective on unaccompanied refugee minors, *Social Work*, 57.3, 259-269.

De Maeyer, S., Vanderfaeillie, J., Van Holen F., Vanschoonlandt, F., & Leconte, L. (2013). De vragenlijst beoordeling pleegzorgsituaties (VBPS): een instrument ter ondersteuning van het matchingproces in pleegzorg: een pilootonderzoek. *Orthopedagogiek: onderzoek en praktijk*, 52, 17-32.

de Ruiter, C., & de Jong, E.M. (2006). Child Abuse Risk Evaluation-NL (CARE-NL). Retrieved from: <http://www.corinederuiter.eu/risk.php>

de Ruijter de Wildt, L., Melin, E., Ishola, P., Dolby, P., van de Pol, P. & Murk, J. (2015, February). *Reception and Living in Families: Overview of family-based reception for unaccompanied minors in the EU Member States*. Utrecht, the Netherlands: Nidos, SALAR, CHTB.

Derluyn, I., & Broekaert, E. (2008). Unaccompanied refugee children and adolescents: The glaring contrast between a legal and a psychological perspective. *International Journal of Law and Psychiatry*, 31(4), 319-330.

Derluyn, I., Wille, B., De Smet, T., & Broekaert, E. (2005). *Op weg. Psychosociale en therapeutische begeleiding van niet-begeleide buitenlandse minderjarigen*. Antwerpen – Apeldoorn: Garant.

de Wolff, M., Dekker-van der Sande, F., Sterkenburg, P., & Thoomes-Vreugdenhil, A. (2015). *Problematische gehechtheid voor jeugdhulp en jeugdbescherming*. Leiden, the Netherlands: TNO Child Health. Retrieved from: <http://goo.gl/McZm2a>

European Network of Ombudspersons for Children (2016, January). *Safety and fundamental rights at stake for children on the move*. Retrieved from: <http://goo.gl/wybhtM>

Fazel, M., Reed, R.V., Panter-Brick, C., & Stein, A. (2012). Mental health of displaced and refugee children resettled in high-income countries: risk and protective factors. *The Lancet*, 379(9812), 266-282.

Geltman, P.L., Grant-Knight, W., Mehta, S.D., Lloyd-Travaglini, C., Lustig, S., Landgraf, J. M., & Wise, P.H. (2005, June). The “lost boys of Sudan”: functional and behavioural health of unaccompanied refugee minors re-settled in the United States. *The Archives of Pediatrics and Adolescent Medicine*, 159(6), 585-591.

Hodes, M., Jagdev, D., Chandra, N., & Cunliffe, A. (2008, July). Risk and resilience for psychological distress amongst unaccompanied asylum seeking adolescents. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 49(7), 723-732.

Huybrechts, A. (2009). Interculturele psychotherapeutische ontmoetingen. *Systeemtheoretisch Bulletin*, 27(1), 5-25.

Janssen, J. (2006). *Je eer of je leven, een verkenning van eerzaken voor politieambtenaren en andere professionals*. The Hague, the Netherlands: Elsevier.

Jessurun, N. (2008). *Handboek Systeemtherapie, Migratie, hoofdstuk 44*. Utrecht, the Netherlands: De Tijdstroom.

Kalverboer, M.E., & Zijlstra, A.E. (2006). *Asielzoekers kinderen en het recht op ontwikkeling: het belang van*

het kind in het vreemdelingenrecht. Amsterdam, the Netherlands: SWP.

Kalverboer, M., Zijlstra, E., van Os, C., Zevulun, D., ten Brummelaar, M., & Beltman, D. (2016, February). Unaccompanied minors in the Netherlands and the care facility in which they flourish best. *Child and Family Social Work*, 1365-2206.

Kouratovsky, V. (2008). *Cultuursensitieve diagnostiek en therapie*. In T.I.Oei en L.Kaiser; *Forensische psychiatrie onderweg*, 371-385. Nijmegen, the Netherlands: World Legal Publishers.

Luthar, S.S., Cicchetti, D., & Becker, B. (2000, May). The Construct of Resilience: A Critical Evaluation and Guidelines for Future Work. *Child Development* 71(3), 543-562.

Masten, A.S. (2001, March). Ordinary magic. Resilience processes in development. *The American Psychologist*, 56(3), 227-38.

Movisie 2010. Signalenlijst huiselijk geweld. Retrieved from <http://goo.gl/ZoipDZ>

Ní Raghallaigh, M. (2011). Religion in the Lives of Unaccompanied Minors: An Available and Compelling Coping Resource. *British Journal of Social Work*, 41(3), 539-556.

Ní Raghallaigh, M., & Gilligan, R. (2010, January). Active survival in the lives of unaccompanied minors: coping strategies, resilience, and the relevance of religion. *Child and Family Social Work*, 15(2): 226-237.

Oort, F.J. (2010). Het ondersteunen van pleeggezinnen met een hoog risico op ongewenste beëindiging van de plaatsing. Retrieved from <http://goo.gl/zz23dm>

Pharos (2009). Kennisdocument kindermishandeling. Retrieved from <http://goo.gl/ICozUx>

Pinto, D. (2007). *Interculturele communicatie, een stap verder*. Houten, the Netherlands: Bohn Stafleu van Lochem.

Plysier, S. (2003). *Kinderen met een tweede huid. Onthaal van kinderen op de vlucht*. Antwerpen, Belgium: Garant-Uitgevers.

Prins, P., & Braet, C. (2014). *Handboek klinische ontwikkelingspsychologie*. Houten, the Netherlands: Bohn Stafleu van Loghum.

Reed, V.R., Fazel, M., Jones, L., Panter-Brick, C., & Stein, A. (2012). Mental health of displaced and refugee children resettled in low-income and middle-income countries: risk and protective factors. *The Lancet*, 379(9812), 266-282.

Sökefeld, M. (2006, July). Mobilizing in transnational space; a social movement approach to the formation of diaspora. *Global networks*, 6(3), 265-284.

Spinder, S., & van Hout, A. (2008). *Jong en Onderweg: Nidosmethodiek voor de begeleiding van ama's*. Utrecht, the Netherlands: Stichting Nidos.

Spinder, S., van Hout, A., & Hesser, K. (2010). *Thuis en Onderweg: Nidosmethodiek voor Opvang en Wonen in Gezinsverband*. Utrecht, the Netherlands: Stichting Nidos.

Street, E., & Davies, M. (1999). Assessing and matching foster care relationships: an international framework. *Adoption and Fostering*, 23(2), 31-41.

ten Berge, I.J., & Eigenraam, K. (2009). *Licht Instrument Risicotaxatie Kindermishandeling*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

Tjin A Djie, K., & Zwaan, I. (2007). *Beschermjassen: transculturele hulp aan families*. Netherlands. Assen, the Netherlands: van Gorcum.

Turnell, A., & Edwards, A. (1999). *Signs of Safety: A Solution and Safety Oriented Approach to Child Protection Casework*. United States: WWNorton & Co.

van Alphen, M.F. (2008). *De Rol van Schaamte bij Herstelgericht Werken*. Lelystad, the Netherlands: Inspiration Press.

van Dam, W., Nordkamp, S., & Robbroeckx, L. (2000). *Passen en meten in de pleegzorg, plaatsingsmethodiek nader onderzocht, literatuurstudie en model ontwikkeling*. Amsterdam, the Netherlands: SWP.

van der Veer, G. (1996). *Voogdijmaatschappelijk werk en gevluchte adolescenten*. Utrecht, the Netherlands: De Opbouw.

van der Veer, G. (2002). *Gevluchte adolescenten: ontwikkeling, begeleiding en hulpverlening*. Utrecht, the Netherlands: Pharos.

van Ijzendoorn, M.H. (2008). *Opvoeding over de grens, gehechtheid, trauma en veerkracht*. Amsterdam, the Netherlands: Boom Academic.

Vervliet, M., Meyer Demott, M.A., Jakobsen, M., Broekaert, E., Heir, T., & Derluyn, I. (2014, February). The mental health of unaccompanied refugee minors on arrival in the host country. *Scandinavian Journal of Psychology*, 55(1), 33-37.

Walsh, F. (2002, April). A Family Resilience Framework: Innovative Practice Applications. *Family Relations*, 51(2), 130-137.

NEDERLANDSK SCREENINGSVÆRKTØJ TIL VURDERING AF VÆRTSFAMILIER

Dette screeningsværktøj bruges til vurdering af potentielle værtsfamiliers egnethed. Værktøjet består af forskellige dele, i hvilke der – afhængigt af placeringens art og hvorvidt der er allerede etableret et forhold mellem barnet og familien – kan lægges vægt på forskellige aspekter til brug for den endelige overvejelse.

Del I: Liste over obligatoriske spørgsmål

1. Tilbud¹

- alder
- køn
- nationalitet
- foretrukne tidsperspektiv i placering (kortids-, langtids-)
- antal pladser

2. Familiens situation

- nuværende situation
- øvrige familiemedlemmers holdning til at tage barnet i pleje
- netværk; venner, familie, naboer (forventet reaktion overfor barnet)
- gæster, øvrige medlemmer af husstanden og overnattende gæster
- hyppig kontakt med andre mennesker
- fysisk og psykisk helbredstilstand
- erfaring med at passe børn (professionelt eller i familien/vennekredsen)
- større nylige forandringer i familien; hvis ja, hvordan har det påvirket familien

3. Job og uddannelse

- indtægtsgrundlag
- gæld
- familiemedlemmers uddannelse
- familiemedlemmers job
- arbejdstider
- børnepasning/børnehave mm. (muligheder)

¹ kun for slægtspleje

4. Hobbies og fritidsaktiviteter

- familiemedlemmers hobbyer
- tanker omkring vigtigheden af sportsaktiviteter og hobbyer for barnet

5. Levevilkår

- omsorgspersoner er tilstrækkeligt til stede
- beskrivelse af hjemmet og nabolaget
- sikkerhed i hjemmet og trafiksikkerhed
- ledigt værelse/plads til barnet
- legeområde hvis relevant
- faciliteter som skole, butikker, klubber og bibliotek
- tilgængelighed ift. offentlig transport

6. Holdninger til opdragelse og tryghed

A. Forældres egen opdragelse

- Hvordan er du selv blevet opdraget?
- Hvad ville dine forældre lære dig i din opdragelse?
- Hvad tænker du om din opdragelse?
- Hvordan har du mødt din ægtefælle? Var det et arrangeret ægteskab?
- Hvordan har dine børn mødt deres partnere? Har det været arrangeret?
- Hvor gammel var du, da du blev gift?
- Hvordan var din egen families situation, da du var barn?
- Hvordan var dine forældre?
- Hvad vil du gøre anderledes?
- Hvad kunne du godt lide ved din egen barndom?
- Hvordan er kontakten med din familie?

B. Holdninger til opdragelse

- Hvad synes du er vigtigt, når man skal opdrage børn (værdier og standarder), og hvordan opnår du det? Hvad vil du f.eks. have, at børnene skal kalde dig?
- Hvordan vil du samarbejde som værtsforælder: Hvem er ansvarlig for hvilke opgaver mht. husholdning og omsorg for barnet?
- På hvilke områder har børnene i din familie noget at skulle have sagt, og på hvilke har de ikke?
- Hvordan reagerer du, når et barn opfører sig uartigt?

C. Opdragelsesevner

- Hvad finder du svært at håndtere?
- Hvad vil du beskrive som uacceptabel adfærd?
- Hvad synes du er svært mht. dine egne børns opdragelse?
- Hvad ville du synes om støtte til et barn med problemadfærd?
- Hvilke regler ville du indføre?
- Hvordan indfører du regler?
- Hvad gør du, hvis et barn ikke følger reglerne? (forhandlingsevne)
- Er det vigtigt for dig at forklare reglerne, og hvordan forklarer du dem?
- Hvordan retter du på et barn?
- Hvordan stimulerer du et barn?

- Hvordan forløber et skænderi i din familie?
- Forekommer der vold i din familie, og hvis ja, hvordan udfolder det sig?
- Hvordan ved du, hvad dit barn tænker og føler? (sensitivitet)
- Forestil dig, at dit barn begyndte at ryge eller ikke længere ville gå med tørklæde, og dine landsmænd kom med kommentarer om det; hvordan vil du håndtere det?

D. Seksualitet

- Hvad ville du synes om, at barnet viste erotisk/provokerende adfærd, og hvordan ville du håndtere det?
- Hvad er din mening om homoseksualitet, og hvad ville det betyde for dig, hvis et barn, der er anbragt i din familie, skulle vise sig at være homoseksuel?
- Hvordan vil du tage emnet seksualitet op med et barn?

E. Sikkerhed og risikofaktorer

Overgreb mod børn kan være "enhver form for fysisk, psykisk eller seksuel forbindelse til et barn, der kan opleves som truende eller voldelig, som påtvinges aktivt eller passivt af forældre eller andre, som barnet er afhængig af, og som forårsager eller vil forårsage alvorlig fysisk eller psykisk skade på barnet".

Der er flere kendte faktorer, som øger risikoen for overgreb mod børn. Nidos stiller derfor flg. spørgsmål:

- Er du selv blevet misbrugt som barn?
- Er du eller et andet barn i din familie nogensinde blevet slået, og hvordan skete det?
- Taler man om overgreb mod børn, eller bliver det benægtet?
- Er der familiemedlemmer med (svære) mentale forstyrrelser, er der stillet en diagnose og iværksat behandling?
- Er der familiemedlemmer med tanker om selvmord eller drab?
- Er der problemer med brug (eller misbrug) af medicin, stoffer og/eller alkohol?
- Er der familiemedlemmer med personlighedsforstyrrelse, som forårsager vrede, impulsivitet eller ustabilitet?

7. Religion

- Hvad er din egen opfattelse af religion og daglig praktisering af religion?
- Hvordan påvirker tro din motivation til at tage vare på et barn som værtsfamilie?
- Tilhørsforhold til en kirke/et trossamfund og hvilke ritualer involverer dette?
- Hvordan vil du forholde dig til børn med en anden religion? Hvordan vil det passe med din måde at leve på?
- Hvad er din holdning til skikke og ritualer, som er del af bestemte trosretninger, som f.eks. at faste, have et husalter, gå i moskeen eller at følge særlige spiseregler?

8. Motivation

- Hvorfor har du søgt?
- Hvad er din forventning om barnet/familieplejen:
 - ønske om at få børn
 - selskab for et enebarn
 - økonomiske årsager
 - ønske om at hjælpe andre
 - brug/misbrug af barnet som babysitter/hushjælp
 - religiøse overvejelser
 - kombination af motivation og begivenheder i livet (børn er flyttet hjemmefra, mistet et barn, skilsmisse, ensomhed)

Slægtspleje

- Hvorfor vil du gerne gøre dette?
- Hvad sker der, hvis du nægter?
- Hvad sker der, hvis vi ikke anbringer barnet i din familie? (undskyldninger)

9. Indsigt i og håndtering af kulturelle forskelle

- Kulturelle forskelle: Oplevelser med andre kulturer, holdning til andre kulturer, hvor meget skal et barn tilpasse sig, hvor meget er du villig til at tilpasse dig, hvordan vil du bygge bro over forskellene (også mellem slægtsfamilier, stammer, osv.)
- Hvad er din mening om børns "hemmeligheder", og hvordan håndterer du dem?
- Hvad vil du synes om, at dit plejebarn opfører sig anderledes end dine egne børn?

10. Æresrelaterede spørgsmål og signaler

- Er der forskelle på, hvad drenge og piger får lov til i din familie? Hvis ja, hvad er disse forskelle?
- Forventes der noget af dig i din kultur, som du personligt ikke synes om? (f.eks. omskæring af drenge eller piger og arrangerede ægteskaber)

11. Socialrådgiverens indtryk af familien

- egnethed mht. at modtage vejledning
- åbenhed
- fleksibilitet
- engagement (afstand-nærvær)
- evne til knytte sig til og tage afsked med
- lukket familiestruktur
- strenge regler
- samarbejde med Nidos og, muligvis, barnets biologiske familie

12. Fokusområder

- særlige forhold for familien hvad sundhed/helbred angår; er der et problem med handicap? Hvad hvis barnet bliver sygt?
- kæledyr
- særlige forhold mht. levevilkår
- holdning til usikre fremtidsperspektiver/hjemvenden
- ferier, både i værtslandet og udenlands (eventuel anbringelse, hvis barnet ikke kan følge med familien)
- holdning ift. seksualitet, erotisk adfærd
- AIDS/HIV/leverbetændelse (ingen standardtests, kun hvis der er helbredsmæssige indikationer baseret på nutidige medicinske vurderinger/retningslinier; Nidos anbefaler test, særligt i forbindelse med teenagegraviditeter)
- omskæring (etniske, religiøse, æstetiske eller hygiejniske argumenter accepteres ikke som grund for omskæring af drenge i Nidos' varetægt)
- adoption/mulighed for at få opholdstilladelse
- egen integration/assimilering/plads i det hollandske samfund

Del II: Vurdering og beslutning

Hvis **barnet allerede bor hos en familie, det er beslægtet med** (slægtspleje), eller barnet er kommet tilbage til denne familie efter en midlertidig afbrydelse, bør fokus være på kontinuitet i forældre-roller, herunder fortsættelsen af et sikkert forhold barn og plejeperson imellem.

Screening vil derfor fokusere på at vurdere, hvor vidt forholdet og forældrenes situation er tilstrækkeligt sikker. Eller i det mindste sikker nok mens barnet venter på at blive genforenet med sine biologiske forældre, hvis familiesammenføring forventes. For at kunne foretage denne vurdering er grundig observation af samspillet mellem barnet og familien en vigtig kilde til information. Hvor sensitive omsorgspersonerne er, og hvor lydhør barnet er, er forhold som især vil kunne sige noget om kvaliteten af tilknytningen.

Hvis en **beslægtet familie, der er blevet screenet, endnu ikke har taget sig af barnet**, spiller fortsættelse af forældreskabet endnu ikke en rolle. Men tilknytning, forbindelse og "protective wrapping" kan allerede være eksisterende, og barnets tarv, hvad anbringelse i eget netværk angår, må indgå som del af screeningen. De spørgsmål, der skal besvares, er de samme som i situationen ovenfor. Selv om det ikke er muligt at inkludere samspillet og tilknytningen mellem barn og omsorgspersoner i screeningen, vil det stadig være muligt at inkludere den måde, de taler om hinanden på, hvor godt de kender hinanden, og det indtryk man får af deres tilknytning. Engagementet hos alle de involverede er lige så vigtigt i denne sammenhæng.

Når **ikke-beslægtede familier** bliver screenet, er der ingen tilknytning mellem barn og familie. Man kan derfor screene vha. generelle spørgsmål, som inddrager risikofaktorer ift. overgreb mod børn og potentielle beskyttelsesfaktorer. Et førstehåndsindtryk af plejepersonernes sensitivitet kan baseres på observation af forholdet til deres egne børn. Ligeledes er en vurdering af anbringelsens bæredygtighed også vigtig, da den kan belyse matchningsprocessen, når det skal vurderes, om barnet om nødvendigt vil kunne blive hos familien, til det bliver voksent.

For at foretage en beslutning om placering er det vigtigt at:

- afveje alle de ovenfor nævnte argumenter (husk forskellen mellem placering i en beslægtet familie og i en familie, der er ukendt for barnet)
- score A-F fra nedenstående liste (med udgangspunkt i risiko for overgreb mod barnet)

A. Vurdering af barnets sikkerhed i familien

B. Vurdering af risiko for overgreb mod barnet på baggrund af risikofaktorer (CARE), tidlige tegn på vold i afhængighedsforhold (Movisie) og beskyttelsesfaktorer (LIRIK):

- Negativ holdning til hjælp og intervention, også hvad angår egne problemer
- Negativ holdning til barnet, risiko for Askepot-situation
- Problemer med samspillet mellem voksen/voksne og barn/børn
- Stressfaktorer i familien
- Socioøkonomiske stressfaktorer
- Utilstrækkelig social støtte
- Voldeligt forældreskab
- Vold i hjemmet
- Kulturel indflydelse
- Sekterisk religion eller religiøs pres
- Forståelse for værgens rolle og bemyndigelse
- Æresrelaterede risici
- Inkonsekvent moralsk holdning
- Manglende kommunikation i hjemmet

- Sladder om familien i lokalsamfundet
- Sladder i familien om andre familiemedlemmer
- En af forældrenes bortgang
- Familiemedlemmer er tidligere rejst væk
- Pludselig flytning eller forsvinding
- Intensiv kontakt med familie i udlandet eller pludselige rejser til familien/familieråd
- Tidligere rapporter om vold i hjemmet
- Misbrug eller uro i familiehjemmet
- Barn overbeskyttes eller gemmes
- Defensiv holdning overfor organisationer, myndigheder eller politi

C. Vurdering af kvaliteten af tilknytningen i slægtsplaceringer:

- Afvej familieforholdet, forholdets hidtidige tilknytningsbånd og bæredygtighed
- Hvordan taler de om hinanden, karakteriserer hinanden?
- Er der tale om uforholdsmæssigt pres fra den øvrige familie ift. placeringen?

D. Vurdering af placeringens bæredygtighed og langtidsperspektiv:

- Er forældrene raske?
- Har forældrene den rette alder ift. barnet alder med henblik på at varetage et passende forældreskab?
- Er der planer om at migrere?
- Er der et ønske om at få egne børn, eller et ønske om at søge om familiesammenføring, som kan stride mod intentionerne om at tage sig af barnet, til det bliver voksent?

E. Er der kontraindikationer:

- Tidligere misbrug af børn
- Diagnose på alvorlig(e) mental(e) forstyrrelse(r)
- Personlighedsforstyrrelse der resulterer i vrede, impulsivitet eller ustabilitet
- Afhængighed af alkohol eller stoffer

F. Resultat af undersøgelser og referencer (minimum to, hvoraf den ene skal være uafhængig):

- Familielæge
- Omsorgsgivers egne børns lærer(e)
- Børnesundhedsklinik
- Arbejdsgiver(e)
- Rådgivende flygtningeorganisation
- Imam, præst eller religiøst overhoved
- Lokal politimester
- Naboer (ikke venner)

Konklusion:

Hvad er i barnets interesse, når man tager sikkerhed, kontinuitet i opvæksten og placeringens bæredygtighed med i betragtning? Anfør positive forhold og forhold, der kræver opmærksomhed. Nævn også de negative forhold i den feedback, der gives til ansøgerne.

Hvis der er tale om en negativ screening af et barn, som allerede er slægtsplaceret, skal socialrådgiver, værge og adfærdsforsker involveres i beslutningen om at afslutte placeringen.

ANNEX 2

NIDOS MATCHNINGSFORMULAR

Dato:

Værges navn:

Region:

Matchningsdetaljer barn – familie		
NIDOS registreringsnr., barn	Værtsfamilies nr. ¹	☐ beslægtet familie ☐ ikke-beslægtet familie
Slægtsnavn/efternavn, barn	Værtsfamilies navn	
Fornavn(e), barn	Fødselsdato og fødested – værtsforælder 1	
	Fødselsdato og fødested – værtsforælder 2	
Kaldenavn	Antal egne børn	
Køn	☐ Dreng(e) ☐ Pige(r)	
Fødselsdato	Børns alder og køn	
	☐ Dreng(e) ☐ Pige(r)	
Nationalitet	Nationalitet/nationaliteter	
Stamme	Stamme	
Trosretning	Trosretning(er)	
Nuværende adresse	Adresse	
Modtagecenter	By	
Dato for ankomst til Holland	I Holland siden	
Sprog	Sprog	
Flydende på hollandsk /andre sprog	Flydende på hollandsk/andre sprog	
Tiltag for beskyttelse af barnet ☐ (midlertidig) værge ☐ (V) OTS ☐ VoVo	☐ god ☐ middel ☐ ringe ☐ slet ikke	

¹ Udfyld familienr. som registreret i PRS (registersystem for børn som Nidos er ansvarlig for).

Status ☐ Opholdstilladelse ☐ Usikkerhed om procedure ☐ Afslag på asyl ☐ Hjemsendelsesproces ☐ Andet	Status ☐ Opholdstilladelse ☐ Usikkerhed om procedure ☐ Afslag på asyl ☐ Hjemsendelsesproces ☐ Andet
Værges navn:	
Agerende værge:	
Region:	
Telefonnr.:	
Mobiltlf.:	

Barnets situation	Styrker	Problemområder
Ret til at blive boende	☐ Opholdstilladelse ☐ Andet	☐ Usikkerhed om procedure ☐ Afslag på asyl ☐ Hjemsendelsesproces ☐ Andet
Afklaring af styrker og/eller problemområder ☐ ja ☐ nej		
Barnets forhold til værtsfamilien	☐ Kender hinanden ☐ Samme kultur ☐ Samme trosretning ☐ Samme sprog ☐ Børn på samme alder ☐ Børn der er ældre ☐ Andet	☐ Kender ikke hinanden ☐ Fremmed kultur ☐ Fremmed trosretning ☐ Barnet og familien taler forskellige sprog ☐ Kun yngre eller ældre børn ☐ Andet
Afklaring af styrker og/eller problemområder ☐ ja ☐ nej		
Perspektiver for anbringelsen	☐ Indledende indkvartering ☐ Korttidsanbringelse ☐ Langtidsanbringelse ☐ Dato for anbringelse	☐ Usikker ☐ Meget usikker ☐ Anbringelse mulig indtil
Afklaring af styrker og/eller problemområder ☐ ja ☐ nej		
Tidligere anbringelse(r)	☐ Første anbringelse ☐ Tidligere vellykkede anbringelse(r)	☐ Tidligere sammenbrud i anbringelse
Afklaring af styrker og/eller problemområder ☐ ja ☐ nej		

Den biologiske families rolle	☐ Familien støtter anbringelsen ☐ Værtsfamilien foreslået af den biologiske familie ☐ Anmodning om familiesammenføring ☐ Regelmæssig kontakt til den biologiske familie	☐ Familien støtter ikke anbringelsen ☐ Ingen kontakt til familien ☐ Problemer med familiesammenføring
Afklaring af styrker og/eller problemområder ☐ ja ☐ nej		
Søskende	☐ Barnet skal placeres med søskende	☐ Søskende i anden familie
Afklaring af styrker og/eller problemområder ☐ ja ☐ nej		
Upassende seksuel adfærd (offer eller krænker)	☐	☐
Afklaring af styrker og/eller problemområder ☐ ja ☐ nej		

Matchning beslutningsmodel (faktorer til brug ved matchning)

Karakteristik af barnet	Styrker	Problemområder
Intelligens	☐ Intelligent ☐ Skolegang ☐ Gode skoleresultater ☐ Andet	☐ Indlæringsvanskeligheder ☐ Ingen eller meget lidt skolegang ☐ Analfabet ☐ Problemer med lektier ☐ Andre
Afklaring af styrker og/eller problemområder ☐ ja ☐ nej		
Mestringsadfærd	☐ Problemløsende ☐ Søger social opbakning ☐ Udtrykker følelser ☐ Beroligende tankegang og ønsketænkning	☐ Undgåelse/benægtelse ☐ Palliative reaktioner ☐ Gentagne depressive reaktioner ☐ Udtryk for følelser ☐ Beroligende tankegang og ønsketænkning
Afklaring af styrker og/eller problemområder ☐ ja ☐ nej		

Psykologisk og følelsesmæssig udvikling	☐ Tillid til andre ☐ Glad ☐ Kan vise følelser ☐ Kan kontrollere følelser ☐ Andet	☐ Symptomer på traumer ☐ Symptomer på uro ☐ Symptomer på depression ☐ Tilknytningsproblemer og/eller problemer med tillid til andre ☐ For stor tillid til andre ☐ Lavt selvværd ☐ Følelsesudbrud ☐ Uengageret ☐ Andet
Afklaring af styrker og/eller problemområder ☐ ja ☐ nej		
Social udvikling	☐ Har venner ☐ Får nemt venner ☐ Nem at enes med ☐ Passende adfærd ☐ Andet	☐ Har få venner ☐ Har svært ved at få venner ☐ Svær at enes med ☐ Upassende adfærd ☐ Andet
Afklaring af styrker og/eller problemområder ☐ ja ☐ nej		
Fysisk udvikling	☐ Passende fysisk udvikling ☐ Fysisk sundhed ☐ Normalvægtig ☐ Ikke omskåret ☐ Andet	☐ Utilstrækkelig fysisk udvikling ☐ Ser ældre/ynge ud end den anførte alder ☐ Overvægt/undervægt ☐ Omskåret ☐ Fysiske skavanker ☐ Andet
Afklaring af styrker og/eller problemområder ☐ ja ☐ nej		
Selvhjulpethed	☐ God personlig pleje og hygiejne ☐ I stand til at tage sig af sig selv ☐ Holder aftaler ☐ I stand til problemløsning ☐ Andet	☐ Dårlig personlig pleje og hygiejne ☐ Har brug for yderligere vejledning for at holde aftaler ☐ Kan ikke holde aftaler ☐ Andet
Afklaring af styrker og/eller problemområder ☐ ja ☐ nej		

Adfærd	☐ Passende opførsel ☐ Holder aftaler og accepterer regler ☐ Alderssvarende adfærd	☐ Rebelsk ☐ Lige glad med straf eller belønning ☐ Lyver ☐ Aggressiv adfærd ☐ Seksuelt upassende adfærd ☐ Ikke-alderssvarende seksuel adfærd ☐ Ikke-alderssvarende adfærd ☐ Kriminel adfærd ☐ Socialt acceptabel adfærd
Afklaring af styrker og/eller problemområder ☐ ja ☐ nej		
Motivation for anbringelse	☐ Barnet er positivt stemt for anbringelsen ☐ Barnet er usikker på anbringelsen ☐ Barnet var en del af familien i hjemlandet	☐ Barnet vil ikke i familiepleje ☐ Barnet vil ikke i familiepleje hos denne familie ☐ Barnet giver ikke udtryk for sin holdning til anbringelsen
Afklaring af styrker og/eller problemområder ☐ ja ☐ nej		
Yderligere oplysninger om barnet	☐ Evner ☐ Sport ☐ Hobby ☐ Andet	☐
Afklaring af styrker og/eller problemområder ☐ ja ☐ nej		

Værtsfamiliens situation	Styrker	Problemområder
Pædagogiske færdigheder	☐	☐
Omsorgsevner	☐	☐
Kan tilbyde tryghed	☐	☐
Sensitivitet	☐	☐
Kulturel merværdi	☐	☐
Bakker op om fremtidsudsigter	☐	☐
Integration i Holland	☐	☐
Antal pladser ift. alder	☐	☐
Familiens evne til at tackle livsbegivenheder/stabilitet	☐	☐
Motivation for placering	☐	☐

Placerings bæredygtighed	☐	☐
Sikkerhed for barnet	☐	☐
Afklaring af styrker og/eller problemområder ☐ ja ☐ nej		

Potentiel sikkerhedsrisiko

Hvilke overvejelser er der ift. anbringelse/ikke-anbringelse eller bekræftelse/ikke-bekræftelse af anbringelse i familienetværk?	
Match:	
☐ ja	☐ nej

Hvilke fokusområder er der for vejledning i forbindelse med anbringelsen (tilføjes til barnets plejeplan).

Matchningsproces
Aftaler om at mødes og lære hinanden at kende?
Hvad er familiens holdning?
Hvad er barnets holdning?

Bemyndigelser	
Dato	
Værges navn	
Underskrift	
Dato	
Navn på familiens socialrådgiver	
Underskrift	
Dato	
Navn på kontaktperson for Anbringelse I Værtsfamilier	
Underskrift	

LEDSAGER-SCREENINGSSAMTALE FRA RØDE KORS DANMARK

Screeningssamtalen er en samtale der afholdes med ledsagerrelationen indenfor de første 2-3 uger efter ankomsten til Danmark. Screeningssamtalen udføres af to socialrådgivere/socialkoordinatorer fra ledsagerteamet, en tilstedeværende tolk samt ledsagerrelationen eventuelle medfølgende netværk.

Screeningssamtalens formål er at sikre en kvalificeret afklaring af om ledsagerrelationen umiddelbart skønnes bæredygtig eller ikke bæredygtig. Vurderes relationen til at være umiddelbar bæredygtig, vil ledsagerrelationen blive indkvarteret på et opholdscenter som aktuelt er udpeget til at have ledsagerrelationer indkvarteret. Vurderes ledsagerrelationen til ikke at være bæredygtig bliver relationen indstillet til indkvartering på asylcenter Kongelunden

Screeningssamtalen danner således baggrund for ledsagerrelationens forløb i asylsystemet og vil slutteligt indgå i en færdig ledsagervurdering.

	Person ID	Navn	Alder(fødselsdato)
Ledsager			
Ledsagers eventuelle egen familie			
Ledsagende barn			
Ledsagende barn			

Ledsagerrelationen: (hvad er relationen mellem barn og voksen)	
---	--

Dato og sted for afholdelse af ledsager- screeningssamtale.	
Socialkoordinatorer fra ledsagerteamet	
Tolkesprog	
Hjemland	
Ankomst Danmark	

Baggrund og opvækst:

Beskriv jeres familier (henholdsvis barnet og ledsageren bedes om at beskrive familien):

Baggrund / opvækst / familie

Hvem er familiemedlemmerne?

Hvor befinder de sig?

Netværk i Danmark?

Hvordan har ledsageren og barnet boet i forhold til hinanden i hjemlandet. Hvor meget kontakt /kendskab havde de med hinanden i hjemlandet.

Uddannelse og beskæftigelse og skolegang (gælder både for ledsageren, dennes eventuelle ægtefælle, det ledsagende barns skolegang samt det ledsagendes barns forældre).

Fritidsinteresser (ledsagere og ledsagende barn).

Baggrunden for at barnet er med ledsager:

Er der kontakt med forældrene.

Hvad er forældrenes holdning til at barnet er med ledsager.

Hvem besluttede at barnet skulle med ledsager.

Hvad er baggrunden for at barnet er med ledsager

Flugten:

Beskriv flugten.

Hvad har I været igennem / oplevet undervejs.

Hvordan går det med at være sammen i asylcenter langt hjemmefra.

Hvad er udfordringerne.

Hvad laver I sammen.

Ledsagerens rolle /opgave som ledsager samt barnets tilknytning til ledsageren:

Ledsagerens rolle/opgave som ledsager er blandt andet at ledsager har en god relation til barnet. Herunder at ledsager kan give barnet stabile og trygge rammer og støtte barnets udvikling og at ledsager kan samarbejde med barnets forældre og myndigheder (i asylsystemet og efterfølgende kommune). Ledsager skal have godt helbred og overskud til at varetage opgaven.

Det er vigtigt at ledsageren forholder sig til om vedkommende kan have barnet boende i længere tid (årrække) – herunder hvis ledsageres eventuelle egen familie kommer til DK på senere tidspunkt.

Endvidere er det vigtigt at orientere ledsager om, at man kan sige nej såfremt det er for svært en opgave, og i stedet vælge at hjælpe og støtte barnet på en anden måde (forklar om børnecenter mm).

Forestillinger om hvad det vil indebære at være ledsager for barnet:

Hvilke forestillinger gør ledsager sig om at være ledsager for barnet?

Hvilke bekymringer har ledsager i forhold til at skulle være ledsager for barnet?

Hvor længe forestiller ledsager sig at barnet skal bo hos ledsager. Herunder hvad er tankerne ved en eventuel opholdstilladelse og udflytning i kommune samt hvis ledsagers eventuelle egen familie/børn kommer til DK?

Ledsagerens tilknytning til barnet samt kvaliteten af tilknytningen:

Hvad er ledsagers relation/forhold til barnet. Hvordan vil ledsager beskrive det?

Hvad betyder barnet for ledsager?

Hvad tror ledsager at han/hun betyder for barnet?

Hvad bruger barnet ledsager til?

Hvad tror ledsager at barnet har brug for i sin dagligdag for at trives?

Hvilken adfærd udviser barnet når det er ked af det/ har problemer, og hvordan støtter og hjælper ledsager barnet i sådan en situation?

Hvordan takler ledsager barnets eventuelle vredesudbrud, udfarende adfærd, indesluttethed mm – og især barnets sorg og savn til sin familie?

Hvordan har ledsager det med at sætte grænser for barnet?

Barnets tilknytning til ledsageren:

Bed barnet om at skrive en liste over de voksne, som er betydningsfulde for det (eventuelt tegne). Ledsageren skulle gerne nævnes – ellers spørg til, hvorfor ledsageren ikke er nævnt?

Spørg barnet om det ind i mellem oplever at være ked af det eller bange, og opfordr barnet til at beskrive en sådan situation.

Spørg barnet om hvem på listen barnet vil gå til, såfremt det er bange/ked af det.

Hvad kan barnet lide at lave med ledsageren? Hvad kunne barnet godt tænke sig at lave med ledsageren?

Samlet vurdering og konklusion af screeningssamtale:

STANDARD FOR TILSYN MED PRIVATINDKVARTERING AF ULEDSAGEDE MINDREÅRIGE ASYLANSØGERE

Indledning

Det er Røde Kors i Danmarks vision at uledsagede mindreårige asylansøgere får mulighed for at opholde sig i et for dem passende sociokulturelt og familiepræget miljø i præasylfasen.

Med henblik på at opfylde denne vision har Asylafdelingen valgt en strategi, hvor

- uledsagede mindreårige asylansøgere bliver indkvarteret hos herboende slægtninge i den udstrækning, det er muligt, og det samtidig vurderes, at opholdet tjener barnets bedste.
- de indkvarterede mindreårige bliver tilbudt de samme ydelser som centerindkvarterede børn og unge.
- de indkvarterede mindreåriges sociale netværk bliver styrket.
- plejefamiliens opgave støttes ved regelmæssig råd og vejledning, undervisning og supervision.

Mål

I tilknytning til strategien er der udarbejdet en standard for tilsyn med privatindkvartering af uledsagede mindreårige asylansøgere med følgende delmål:

Områdespecifikke mål

- Asylafdelingen skal sikre at etableringen af den enkelte privatindkvartering af en uledsaget mindreårig asylansøger forløber efter de udstukne retningslinjer (jf. afsnit 1 i Bilaget *Retningslinier for privatindkvartering af uledsagede mindreårige asylansøgere*).
- Asylafdelingen skal efter en undersøgelse af familieplejen baseret på for-samtaler med barnet og hjemmebesøg ved familien kunne sandsynliggøre, at indkvarteringen vil være til gavn for den uledsagede mindreårig. Det skal sikres, at der sker en matchning af barn og familie.
- Det sikres endvidere, at de kommunale myndigheder har udstedt en godkendelse til den familie hvor barnet søges privatindkvarteret ved, i medfør af Servicelovens bestemmelser og anvisninger, således at der som minimum foreligger en intet til hinder erklæring fra den kommunale myndighed.
- Uledsagede privatindkvarterede 7-17 år-rige skal som minimum have et undervisningstilbud, der svarer til det, der tilbydes centerindkvarterede i den undervisningspligtige alder – enten lokalt eller på det center, de er tilknyttet (jf. retningslinjernes punkt 2.1).
- Uledsagede privatindkvarterede i alderen mellem 17 og 18 år skal tilbydes undervisning i minimum samme omfang som tilbuddene til de 17-25 år-rige centerindkvarterede – enten i form af kommunale tilbud lokalt eller på det center, de er tilknyttet.

- De yngste børn skal tilbydes økonomisk støtte til indskrivning i socialpædagogiske foranstaltninger og skolefritidsordninger, og deltagelse i fritidsaktivitet i organiseret form skal søges fremmet.
- Børn med særlige behov skal henvises til behandling og særlige støtteforanstaltninger svarende til de tilbud som centerindkvarterede får – eksempelvis hos speciallæge, psykolog, psykiater, eller støttepersonindsats via støttepuljen.
- Asylafdelingen skal besøge og føre fleksibelt tilsyn med den enkelte uledsagede mindreårige asylansøger i den privatindkvartering – som udgangspunkt 4 gange årligt med ca. tre måneders intervaller, indtil den mindreårige fylder 18 år.
- Tilsynet indbefatter en kontrol af barnets forhold, målt på udvikling og adfærd, skolegang, sundhedstilbud, reelle opholdssted, opfølgning på foreskrevet behandling, henvisning til fritidsaktiviteter, venskaber og andre relevante forhold.
- Der arrangeres to årlige workshops for de uledsagede mindreårige og deres plejefamilier, med mulighed for grupperådgivning og erfaringsudveksling, samt undervisning i relevante emner. Workshoppen har et aktuelt og relevant fagligt indhold, der tilpasses målgruppen. Workshoppen tilbyder netværksstyrkende rammer og aktiviteter. Workshopformen veksler mellem faglige, sociale og rekreative tilbud. Workshoppen er rettet mod de privatindkvarterede unge, fra de er ca. 14 år og opefter, samt deres familier.
- Asylafdelingen orienterer de privatindkvarterede mindreåriges plejeforældre om repræsentantordningen, kvalificerer de interesserede og knytter de egnede af dem til ordningen.
- Familiernes indsats søges kvalificeret både ved individuel undervisning og supervision, og ved tilbud om deltagelse i forskellige erfaringsudveksling møder.
- Der skal være særlig opmærksomhed på plejefamilier, der godkendes til at have et barn under 14 år boende.
- Hvis den uledsagede mindreårige får tilkendt asyl, skal socialkonsulenten sikre at overleveringen til opholdskommunen forløber i overensstemmelse med de udstukne retningslinjer (jf. retningslinjernes afsnit 3).
- Forinden den uledsagede mindreårige fylder 18 år, vurderes det om den unge skal have et efterværns lignende tilbud i tilfælde af, at han eller hun får afslag på asyl (jf. lov om social service § 76).
- Har barnet eller den unge fået fastsat en udrejsefrist, skal det sikres, at der er et reelt tilbud om støtte til en dialog med udlændingemyndighederne om forberedt hjemrejse (dette gælder også, for den unge der er fyldt 18 år efter indrejsen).

Organisation og strukturelle rammer:

- Tilsynet udføres af Asylafdelingens socialkonsulent, der har kontor i bygning 2 på Sjælsmark og refererer til sekretariatschefen.

Involvering af frivillige:

Der søges involveret frivillige i lokalområde til at støtte barnet eller den unge eksempelvis med lektier og deltagelse i fritidsaktiviteter

Resultatkrav:

- Alle privatindkvarterede mindreårige skal have modtaget et skoletilbud.
- Der skal være gennemført en forsamtale med barn og et hjemmebesøg ved familien, således at det kan sandsynliggøres, om det vil være i barnets interesse at blive privatindkvarteret

Dansk Røde Kors, Asylafdelingen

Bilag til standard for tilsyn med privatindkvartering af uledsagede mindreårige asylansøgere

Henvisninger

Lov om social service, Bekendtgørelse af lov om social service nr. 941 1. oktober 2009.

Handlingsplan

Denne reviderede standard træder i kraft den XXXX

NOTES

